

**MALEZYA VE TÜRKİYE’DE İSLAMİ BANKACILIĞIN ETKİNLİK VE
PERFORMANS ANALİZLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mohamed El Benany EKHLIVE

Eskişehir, 2018

**MALEZYA VE TÜRKİYE’DE İSLAMİ BANKACILIĞIN ETKİNLİK VE
PERFORMANS ANALİZLERİ**

Mohamed El Benany EKHLIVE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Aslı AFŞAR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos, 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Mohamed El Benany EKHLIVE'nin "Malezya ve Türkiye'de İslami Bankacılığın Etkinlik ve Performans Analizleri" başlıklı tezi 10 Ağustos 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan İşletme (Finansman) Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Ash AFŞAR

Üye : Doç.Dr.Serpil ALTINIRMAK

Üye : Doç.Dr.Feride HAYIRSEVER BAŞTÜRK

Prof.Dr.Metin ÇOŞKUN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

MALEZYA VE TÜRKİYE’DE İSLAMİ BANKACILIĞIN ETKİNLİK VE PERFORMANS ANALİZLERİ

Mohamed El Benany EKHLIVE

İşletme Anabilim Dalı
Finansman Bilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos, 2018

Danışman: Doç. Dr. Aslı AFŞAR

Son yıllardaki finansal krizler, İslami finansın özellikle de islami bankacılık sisteminin ekonomik ve finansal dünyadaki önemini ve gücünü etkili bir şekilde göstermiştir. Sistemin bu gücü, akademik araştırmacılara ve finans kurumlarına İslami bankacılık sisteminin etkinliğini ve performansına odaklanmayı sağlamıştır. Bu nedenle araştırmanın temel amacı, Türkiye’de Katılım bankalarının performans ve etkinliğini Malezya’daki İslami bankalarla karşılaştırarak analiz etmektir. Bu amaçla, Türkiye’den üç katılım bankası ve Malezya’dan yedi İslami banka analize dahil edilmiştir. Canlı bulguları elde etmek için literatürde sık kullanılan iki analiz tekniği kullanılmıştır. İlk olarak, kârlılık, likidite ve risk ve borç ödeme gücünü belirlemek için oran analizi kullanılmış, diğer yandan etkinlik skorlarını hesaplamak amacıyla Veri zarflama analizi yöntemi girdi ve çıktı odaklı CCR ve BCC modelleri ile kullanılmıştır. Her iki teknikten elde edilen bulgulara göre, Türkiye’deki Katılım bankalarının etkinlik skorları yüksek olmasına rağmen likidite, risk ve borç ödeme güçleri olması gerektiği kadar güçlü değildir. Bununla birlikte, kârlılıkları Malezya İslam bankalarına göre çok daha yüksektir.

Anahtar Sözcükler: Katılım bankacılığı, Etkinlik, Veri zarflama analizi

ABSTRACT

MALAYSIA AND THE TURKISH ISLAMIC BANKING EFFICIENCY AND PERFORMANCE ANALYSIS

Mohamed El Benany EKHLIVE

Department of Business Administration
Programme in Finance

Anadolu University, Graduate School of Social Science, August, 2018

Supervisor: Assoc. Prof. Aslı AFŞAR

The recent financial crises have strongly pointed the importance and strength of Islamic finance, especially Islamic banking system to the economic and financial World. This strength of the system persuades academic researchers and financial professionals to focus on the efficiency and performance of the Islamic banking system. For that reason, the main objective of the research is to analyze the performance and efficiency of islamic banks in Turkey compared to Malaysia. For this purpose, this study selects three banks from Turkey and seven banks from Malaysia. To obtain vibrant findings, it uses two frequently used analysis techniques in literature. First, ratio analysis in order to ascertain profitability, liquidity, and risk and solvency, on the other hand, Data Envelopment Analysis (DEA) for calculating efficiency scores considering two Input and output-oriented models (CCR and BCC). After applying both techniques, the results show that though Turkish islamic banks' efficiency score higher, liquidity as well as risk and solvency are not as higher as it should be. However, its profitability is much higher compared to Malaysian islamic banks.

Keywords: Islamic banking, Efficiency, Data envelopment analysis

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, iki yıl boyunca değerli katkılarından dolayı tez danışmanım Doç. Dr. Aslı AFŞAR'a, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım Süleyman VAROL ve Rashed JAHANGIR'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

7/9/2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Mohamed El Benany EKİMLİVE

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYASI	i
JÜRİ VE ENSTITÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
GRAFİKLER DİZİNİ	xv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Katılım Bankaları ve Faizsiz Bankacılık Sistemi.....	3
1.1.1. Faizsiz bankacılığı ortaya çıkaran nedenler	4
1.1.1.1. Dini nedenler	5
1.1.1.2. İktisadi nedenler	6
1.1.1.3. Sosyal nedenler.....	7
1.1.2. İslami finansın temel ilkeleri:.....	7
1.1.2.1. Faiz yasağı.....	7
1.1.2.2. Aşırı belirsizlik yasağı (Garar)	8
1.1.2.3. Kumar yasağı.....	8
1.1.2.4. Haramdan uzak durma	8
1.1.2.5. Risk paylaşımı esası	9
1.1.2.6. Varlığa dayalı finansman esası	9
1.1.3. Dünyada faizsiz bankacılık	9

1.1.3.1. Ortadoğu ve Afrika'da Katılım Bankacılığı	9
1.1.3.1.1.Mısır	10
1.1.3.1.2.Suudi Arabistan	11
1.1.3.1.3.Ürdün	11
1.1.3.1.4.Bahreyn	11
1.1.3.1.5.Birleşik Arap Emirlikleri (BAE).....	13
1.1.3.1.6.İran.....	13
1.1.3.1.7.Kuveyt.....	13
1.1.3.1.8.Sudan.....	14
1.1.3.2. Uzak Doğu ve Asya'da katılım bankacılığı	15
1.1.3.2.1.Pakistan	15
1.1.3.2.2.Hindistan	16
1.1.3.2.3.Filipinler.....	17
1.1.3.2.4.Bangladeş	17
1.1.3.3. Avrupa ve Amerika'da katılım bankacılığı	18
1.1.3.3.1.Avrupa	19
1.1.3.3.2.Amerika Birleşik Devletleri	19
1.1.3.4. Türkiye'de ve Malezya'da İslami bankacılık	20
1.1.3.4.1.Türkiye	20
1.1.3.4.2.Malezya.....	25
1.2. İslami Bankacılık Ürünleri	28
1.2.1. Fon toplama yöntemleri	28
1.2.1.1. Özel cari hesap.....	28
1.2.1.2. Katılma hesabı	28
1.2.1.3. Kıymetli madenler hesabı.....	28
1.2.2. Fon kullandırma yöntemleri	29
1.2.2.1. Muşaraka	29
1.2.2.2. Muzâraa ve Musâkat.....	30
1.2.2.3. Mudaraba	30
1.2.2.4. Murabaha.....	31
1.2.2.5. İcara	32
1.2.2.6. İktina	32
1.2.2.7. Selem.....	33

1.2.2.8. <i>Tavarruk</i>	33
1.2.2.9. <i>Karz-ı Hasen</i>	33
1.2.3. Diğer yöntemler.....	33
1.3. Amaç	36
1.4. Çalışma Kapsamı.....	36
1.5. Araştırmanın Önemi.....	37
1.6. Araştırmanın Sınırlıkları.....	37
1.7. Araştırma Soruları.....	37
2. AMPİRİK ÇALIŞMALAR.....	38
2.1. Oran Analizi Kullanılan Çalışmalar	38
2.2. Veri Zarflama Analizi Kullanılan Çalışmalar	41
2.3. Diğer Tekniklerin Kullanıldığı Çalışmalar	45
3. YÖNTEM.....	47
3.1. Veri Seti.....	47
3.2. Performans Ölçülmesi.....	48
3.2.1. Kârlılık oranları.....	49
3.2.2. Likidite oranları.....	49
3.2.3. Risk ve borç ödeme gücü.....	50
3.2.4. Hipotezler	50
3.3. Etkinlik Ölçülmesi	51
3.3.1. Veri zarflama analizi.....	51
3.3.2. Girdi ve çıktı belirlenmesi.....	55
4. VERİ ANALİZİ	56
4.1. Oran Analizi.....	56
4.1.1. Finansal oranlar	56
4.1.2. Hipotez ve T-test sonuçları.....	63
4.1.3. Genel analiz.....	65
4.2. VZA ile Etkinlik Skorları.....	67
4.2.1. Teknik etkinlik – CCR (Girdi odaklı model)	67
4.2.2. Saf teknik etkinlik – BCC (Girdi odaklı model)	70
4.2.3. Çıktı odaklı CCR ve BCC modeller	73

4.2.4. Slack analizi	73
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	75
KAYNAKÇA	78
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLER DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.1. Türkiye’de 2010- 2017 Yılları Arası Toplam Sukuk İhraçları	36
Tablo 3.1. Katılım bankaları listesi	47
Tablo 3.2. Finansal oranlar ve formülleri.....	48
Tablo 3.3. Çalışmada kullanılan gridi ve çıktı listesi	55
Tablo 4.1. Türkiye’de ve Malezya’da katılım bankalarının ortalama oranları (2006-2015).....	56
Tablo 4.2. Malezya’da ve Türkiye’de Katılım bankaları Arasındaki Kârlılık Oranındaki Farklılıklar T-Testi.....	63
Tablo 4.3. Malezya’da ve Türkiye’de Katılım bankaları Arasındaki Likidite Oranındaki Farklılıklar T-Testi.....	64
Tablo 4.4. Malezya’da ve Türkiye’de Katılım bankaları Arasındaki Risk ve Ödeme gücü Oranlarındaki Farklılıklar T-Testi	65
Tablo 4.5. Yıllar itibariyle CCR teknik etkinlik skorları.....	67
Tablo 4.6. Bankaların CCR teknik etkinlik skorlarının ortamala ve sıralaması.....	68
Tablo 4.7. Yıllar itibariyle BCC saf teknik etkinlik skorları	70
Tablo 4.8. Bankaların BCC saf teknik etkinlik skorlarının ortalama ve sıralaması	71
Tablo 4.9. CCR slack analizi	73
Tablo 4.10. BCC slack analizi	74

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Katılım bankacılığının toplam bankacılık sektörü içerisindeki payı (%).....	10
Şekil 1.2. Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Suudi Arabistan.....	11
Şekil 1.3. Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Bahreyn	12
Şekil 1.4. Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; BAE	13
Şekil 1.5. Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Kuveyt.....	14
Şekil 1.6. Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Pakistan	16
Şekil 1.7. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payı	20
Şekil 1.8. Katılım bankalarının şube ve çalışan sayısı.....	22
Şekil 1.9. Türkiye’de Katılım bankalarında toplanan fon gelişimi.....	25
Şekil 1.10. Türkiye’de Katılım bankalarının sektör içindeki aktif payının yıllar itibariyle gelişimi	25
Şekil 1.11. Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Malezya	26
Şekil 1.12. Malezya bankalarının çalışan sayısı (2005-2016).....	27
Şekil 1.13. Malezya Bankaları Sayısı	27
Şekil 1.14. Malezya bankalarının şube sayısı	27
Şekil 1.15. Muşaraka sözleşmesinin aşamaları	30
Şekil 1.16. Murabaha sözleşmesi.....	31
Şekil 1.17. İjara sözleşmesi	32
Şekil 1.18. İktina sözleşmesi	32
Şekil 1.19. Selem sözleşmesi	33
Şekil 1.20. Toplam uluslararası sukuk ihracı (Ocak 2001 – Aralık 2016)- milyar USD	34
Şekil 1.21. Toplam yerli sukuk ihracı (Ocak 2001 – Aralık 2016)- milyar USD	35
Şekil 1.22. En büyük sukuk piyasaları 2016.....	35

GRAFİKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Grafik 4.1. Toplam aktif kârlılığ.....	57
Grafik 4.2. Özsermaye kârlılığı	57
Grafik 4.3. Kâr gider oranı	58
Grafik 4.4. Nakit mevduat oranı	59
Grafik 4.5. Kredi mevduat oranı	59
Grafik 4.6. Cari oran.....	60
Grafik 4.7. Döner varlık oranı	60
Grafik 4.8. Borç özsermaye oranı	61
Grafik 4.9. Borç toplam varlıklar oranı	62
Grafik 4.10. Özsermaye çarpanı	62

KISALTMALAR DİZİNİ

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFTA	: ASEAN Free Trade Area
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
CCR	: Chames, Cooper and Rhodes
CRS	: Constant Returns to Scale
DESİYAB	: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
FOA	: Finansal Oran Analizi
GSYH	: Gayrisafı Yurtiçi Hasıla
IBRD	: International Bank for Reconstruction and Development
IDB	: The Islamic Development Bank
IIFM	: International Islamic Financial Market
IIRA	: Islamic International Rating Agency
IMF	: The International Monetary Fund
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
KVB	: Karar Verme Birimi
LMC	: Liquidity Management Centre
MENA	: Middle East and North Africa
MFA	: Material Flow Analysis
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
S.	: Sayfa
SSA	: Stokastik Sınır Yaklaşımı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
USD	: ABD Doları
VRS	: Variable Returns to Scale
VZA	: Veri Zarflama Analizi

1. GİRİŞ

Bir ülkede kalkınma, birçok alanda ilerleme kaydedilerek, ekonomik alanda da gelişmeyi gerektirmektedir. Belirli alanlara yatırım yapılması için yatırım yapacak alanlarda birikim ve teşvik olmalıdır.

Bu yatırımların yapılmasının yanı sıra bunu değerler bütünü içinde uygulamak gereklidir. Faizin haram olduğu İslam inancına sahip olan kesimlerde, faiz kaynaklı yatırımın yapılmaması Katılım Bankalarını ortaya çıkarmıştır. Atıl olan kaynağın kullanılması amacıyla katılım bankaları kurulmuştur ve ihtiyaçlara faiz kullanmadan cevap veren önemli kuruluşlar haline gelmişlerdir (Sümer ve Onan, 2015).

Faizsiz Bankacılık dünyada ilk olarak Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Mit Gamr kasabasında 1960'lı yıllarda kurulmuştur. Mısır'ın eski devlet başkanı olan Cemal Abdul Nasır döneminde bütün bankaların devletleştirilmesi hareketine karşı olarak deneme sonucu faaliyete geçmeye başlamıştır (Özkan, 2012, s. 1).

Bu gelişmeler sonrasında Türkiye'de 1970'lerde katılım bankaları anılmaya başlanmış, 1983 yılında özel finans kurumları adıyla bankacılık sistemindeki yerlerini almışlardır. İlk olarak 1985'te Albaraka Türk ve Faisal Finans Kurumları adıyla yabancı sermaye şeklinde kurulmaya başlamıştır (Özkan, 2012, s. 2). Günümüzde ise devlet desteği ile kuruluşlar artmaya başlamıştır.

Malezya, İslami finans alanında merkezi konumdadır. Faizsiz bankacılığın en gelişmiş merkezi ve bu bankaların en yoğun şekilde bulunduğu alandır. Malezya'da bulunan bu bankalar İslam Bankaları şeklinde isimlendirilmektedir ve bu kuruluşların oluşumu 1983 yılında gerçekleşmiştir. Malezya'da İslami bankacılığın ilk dönemi 1963 yılına dayanmaktadır. O dönemde Hacca gidecek olan hacıların parası biriktirmek amacıyla kurulan tasarruf kuruluşu Lembaga Urusan dan Tabung Haji or Haj Pilgrim's FundBoard olarak bilinmektedir (Kunhibava, 2012, s. 3).

Bu çalışma iki ülkede yer alan faizsiz bankaların performansını ve etkinliğini karşılaştırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda oran analizi ve doğrusal olmayan veri zarflama analizi kullanılmıştır.

Bu çalışmanın, giriş olarak katılım bankaları ve faizsiz bankacılık sistemi başlıklı birinci bölümünde faizsiz bankacılığın tarihçesi, ortaya çıkış nedenleri, temel ilkeleri, Dünya'da faizsiz bankacılığın durumu ve İslami bankacılık tarafından sunulan ürünler hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde ise bankacılık sektöründe etkinlik ve performansın ölçümü ve karşılaştırmalarına ilişkin literatür incelenmektedir.

Metodoloji kapsayan üçüncü bölümde hem oran analizi hem de veri zarflama analizi üzerinde durulmaktadır. Etkinlik kavramı, veri seti ve araştırmada kullanılan farklı modeller ele alınmaktadır.

Çalışmanın son iki bölümü ise veri analizi, çalışmanın bulguları ve sonucuna ayrılmaktadır.

1.1. Katılım Bankaları ve Faizsiz Bankacılık Sistemi

Katılım bankaları, mali kaynakların kullanılması adına faizsizlik politikası ile çalışan, bu politika ile bankacılık sektöründe yer edinmiş ve faaliyet alanı yaratmış kuruluşlardır. Diğer bankalardan farklılık göstererek topladıkları fonları kendileri işlemek yerine kişi ve kuruluşlara işleterek ülke ekonomisine girdi oluşumunu sağlamaktadır. (Özkan, 2012, s. 4)

İslam Bankacılığı terimi ihtiyacı karşılarsa da bazı farklı nedenlerden ötürü bu kavramın yerine dünyanın bazı bölgelerinde Faizsiz Bankacılık (Interest-free Banking) veya Türkiye’de olduğu gibi Katılım Bankacılığı (Participation Banking) kavramları tercih edilmiştir. İslami temelin üzerine yapılandırılan Katılım Bankalarının, temel prensibi faizsiz bankacılık ilkesiyle hizmet sunmaktır. İnanç doğrultusunda faiz kazancı yerine elde edilen kâr ve gelirler katılımcılar arasında paylaşılmaktadır.

Faizsiz bankacılığın tarihi gelişimi çok eski dönemlere dayanmaktadır. İlk ibareleri Babil medeniyetinin en ünlü hükümdarı Hammurabi’nin meydana getirdiği Hammurabi Kanunlarında yer almaktadır. Faizsiz yatırımın ilk örneği olarak kabul edilen Hammurabi Kanunlarında borçlanma ilkeleri şu şekilde yer almaktadır:

- 101- Gittiği ülkelerde ticaret anlaşması yoksa, kazandığı bütün parayı tüccara vermek amacıyla simsara bırakacaktır.
- 102- Bir tüccar yatırım için bir miktar parayı simsara emanet ederse ve simsar gittiği yerde bir miktar zarar ederse, anaparayı tüccara vermek zorundadır.
- 103- Seyahatte iken düşmanlar sahip olduğu her şeyi ondan alırlarsa, simsar Tanrı adına yemin eder ve yükümlülüğünden kurtulur.
- 104- Bir tüccar nakletmesi için simsara mısır, yün, yağ veya başka bir mal verirse, aracı aldığı miktarı belirten bir makbuzu tüccara vermelidir. Bundan sonra tüccara verdiği para için de ondan bir makbuz alır.
- 105- Simsar dikkatsiz ise ve tüccara verdiği para için bir makbuz almamışsa, faturalanmamış parayı kendi parası olarak sayamaz.
- 106- Simsar tüccardan parayı teslim alırsa; ancak, tüccarla arasında bir anlaşmazlık varsa (makbuzu reddediyorsa) o zaman tüccar Tanrı ve parayı

simsara verdiğine tanıklık eden şahitlerin huzurunda yemin eder ve simsar toplam meblağın 3 katını ona öder.

- 107- Eğer tüccar simsarı aldatırsa, yani simsar kendisine verilen her şeyi geri getirdiği halde, tüccar kendisine geri verilen şeylere ilişkin makbuzu inkâr ediyorsa, o zaman simsar tüccarı yargıçlar ve tanrı önünde suçlar ve simsarın kendisine verdiği şeyleri aldığını hala inkâr ederse, simsara toplam meblağın 6 katını öder.

Hammurabi kanunları yanında Solon Reformları (Yunan) ve On iki Levha Kanunlarında da (Roma) faizin yasaklanması yerine faizin azaltılması yönünde maddeler yer almaktadır (Seyrek & Mızrak, 2009, s. 385).

Giriş kısmında bahsedildiği gibi, Faizsiz Bankacılık dünyada ilk olarak Mısır'da başlamıştır (Özkan, 2012, s. 1). Model hem bankacılığı hem ticari ortaklığı (kâr ve zarar ortaklığı), hem tekafulü (sigorta) hem barteri (takas), icarı (leasing), factoringi vb. alt finansman metotlarını bir arada ve aynı çatı altında, aynı zamanda hayata geçirmiş kendine özgü bir modeldir.

Bu banka sistemine fikir kaynaklığı eden Dr. Ahmed El-Naggar hem bankanın açılmasını sağlamış hem de personelliğini yapmıştır. Hindistan'ın Müslüman kesimlerinde "kooperatif bankacılık" girişimleri de dünyadaki ilk faizsiz finansman grupları içinde yerini almaktadır. Organize bir şekilde oluşturulması ise ilk olarak Suud Kralı Faysal döneminde olmuştur.

Bu gelişim diğer İslam ülkelerine de yansyarak Afrika, Asya, Avrupa gibi kıtalarda de gelişmeye başlamıştır. Asya ve Afrika kalkınma bankaları kurulmaya başlamıştır. 1975 yılında ise Cidde'de İslam Kalkınma Bankası (IDB) kurularak İslam ülkelerindeki ekonomik gelişmelere büyük katkılar sağlamıştır. IDB'nin asıl amacı; gelişmemiş, ekonomik alanda zayıf İslam ülkelerine yardımcı olabilmektir. Banka, aynı zamanda ortaklıklara dahil olmakta ve İslam ülkelerinin birbiri arasında yapılacak her türlü ticareti finanse etmektedir (Yılmaz, 2010, s. 10).

1.1.1. Faizsiz bankacılığı ortaya çıkaran nedenler

Faizsiz bankacılık toplumun ihtiyaçlarından ortaya çıkmıştır. Özellikle mevduat bankalarına gitmeyen tasarrufların toplanması için başlatılan bu girişimin birçok sebebi vardır. Bu sebepler dini nedenler, iktisadi nedenler, sosyal nedenler olmak üzere 3 ana başlıkta toplanmaktadır:

1.1.1.1. Dini nedenler

Her dini öğretinin insanların yaşam tarzında, hayatında etkili olduğu gibi İslam dini de bireyin sosyal ve ekonomik hayatına etki etmektedir. Faizsiz bankaların temel unsuru, faizin tüm dinler açısından yasak olarak beyan edilmesidir.

Her birey yaşamını sürdürebilmek adına çalışmak durumundadır. Eğer bir emek sonucunda bir kazanç oluşmazsa bu haksız kazanç olarak kendini gösterir. Emeksiz ve risksiz oluşan bir kazanç birçok insanın emeğinin üzerinden haksız bir şekilde oluşturulan kazançlardır. Bu da toplumsal alanda hoş karşılanmayan bir durum olmasının yanında dini açıdan da günah olarak kabul edilen hareketler içinde yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında faiz de emek harcanmadan belirli bir miktarın yerinde artması olduğu için dini açıdan olumlu karşılanmayacak bir durumdur (Yıldırım, 1993, s. 11).

Tek tanrılı inançlarda bu konuda en kesin ve en net yasağı içeren din olan İslam Kur'an-ı Kerim'de de bu konu ile ilgili ayet ve surelere yer vermektedir. Rum, Nisa, Al-i İmran ve Bakara surelerinde faiz konusu açık bir şekilde yer almaktadır. Söz konusu ayetler şöyledir:

“İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte zekât veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat artıranlardır.” (Rum Suresi 39. Ayet)

“Ey iman edenler! Kat kat artırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz.” (Al-i İmran Suresi 130. Ayet)

“Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alı koymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu halde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık.” (Nisa Suresi 160–161. Ayet)

“Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, “Alışveriş de faiz gibidir” demelerinden dolayıdır. Oysa Allah, alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime rabbinden bir öğüt gelirse (o öğüte uyarak) faizden vaz geçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah'a kalmıştır. (Allah onu affeder) kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedi kalacaklardır.” (Bakara Suresi 275. Ayet)

“Allah, faiz malını mahveder, sadakaları ise artırır. (Bereketlendirir.) Allah, hiçbir günahkâr nankörü sevmez.” (Bakara Suresi 276. Ayet)

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın.” (Bakara Suresi 278. Ayet)

Ayetlerde de yer aldığı üzere faiz için belirtilen yasaklardan dolayı Müslümanlar klasik bankalara yatırım yapmak veya işlem yapmak yerine kazançlarını altın veya farklı bir para birimine dönüştürerek o şekilde değerlendirmektedir.

1.1.1.2. İktisadi nedenler

- **Bankacılık sisteminin gelişmemesi:** Ekonomik açıdan incelendiğinde petrol rezervlerinin büyük çoğunluğuna sahip olan İslam ülkeleri yüksek petrol gelirlerine rağmen, bankacılık sisteminin yeterince gelişmemesi nedeniyle gelişmiş ülkeler statüsünde değil de gelişmekte olan ülkeler statüsünde yer almaktadır (Yüksel, 2016, s. 158-159). Daha etkili bir bankacılık sistemine duyulan ihtiyaç katılım bankacılık fikrini ortaya çıkmıştır.
- **Ülkeler arasındaki ekonomik dengesizliğin giderilmesi:** 1973’ten itibaren petrol üreticisi Orta Doğu ülkeleri petrol ticaretiyle büyük bir ekonomi elde etmiştir. Petrol sahibi olmayan diğer İslam ülkelerinde ise döviz açığı ortaya çıkmıştır. İslam ülkeleri arasındaki bu iktisadi dengesizliği düzenlemek adına katılım bankaları önemli bir rol üstlenerek dengeli dağılım oluşturmada etkili olabilmektedir. İslam ülkelerinden Pakistan ve İran’da, petrol gelirleri ile sermaye oluşturan ve zenginlik vasfına ulaşan sarrafların bu hızla büyüyen ekonomilerini kontrol altına almak istemeleri, İslam bankacılığının kurulmasında etkili olan diğer nedenlerden biridir. Birçok devletin alternatif ekonomik sistem arayışı içinde olması da yeni bir finans sisteminin kurulmasında etkili olmuştur. (Bilir, 2010, s. 24)
- **Faizsiz finansal kurumlara duyulan ihtiyaç:** Muhafazakâr kesimin faizden uzak durması nedeniyle, elde ettikleri kazançlar klasik bankalara yönelemediğinden, atıl kalarak değerlendirilememektedir. Elde edilen kazançların birikim halinde saklanıp piyasaya sürülmemesi ekonomik açıdan da ülke ekonomisine zarar vermektedir. Bu tasarrufların piyasaya sürülmesi halinde

ülke gelirine büyük bir katkı oluşturacağı kesindir. Bu sebeple bu birikimleri piyasaya çekmek adına faizsiz bankalar önemli bir rol oynamaktadır.

1.1.1.3. Sosyal nedenler

Sosyal nedenler, Katılım bankalarının kuruluşunda en önemli faktörlerindendir. Her devlet gelişmiş ve kalkınmış bireylerle ilerleyebilmektedir. Sağlıklı bir toplum yapısı adına ekonomik anlamda gelişmiş bireylerin olması gereklidir. Bir toplumun huzur ve barışı bireylerin ekonomik durumlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Bu koşulların oluşmasında faizsiz bankacılığın oluşturduğu ekonomik denge, istihdam alanları ve üretim hareketliliğinin önemli bir yeri vardır. Böylelikle faizsiz bankacılık, sosyal düzenin ve toplumsal barışın ve istihdamın sağlanmasında önemli bir yere sahiptir (Eskici, 2007, s. 13).

Faizsiz bankacılık gelir adaletsizliğini ortadan kaldırmayı amaç edinerek sosyal refahı tüm topluma yayacak finansal enstrümanlar geliştirmektedir. Örneğin İslam bankacılığının sisteminde yer alan “Karz-ı Hasen” (Güzel Borç) olarak adlandırılan karşılıksız borç verme ile ihtiyaç duyanlara faizsiz kredi, ödünç para veya mal mülk verilebilmektedir.

1.1.2. İslami finansın temel ilkeleri:

1.1.2.1. Faiz yasağı

Faiz yasağı, İslâm’ın temel ilkelerinden biridir. Daha önce de ifade edildiği gibi, İslâm herhangi bir zarar ve mağduriyete yol açmayan, insan ilişkilerine, düzgün bir çizgide seyreden hukukî ve ticarî hayata kural olarak müdahale etmemiş, sadece yanlış ve haksız uygulamalar konusunda insanları uyarmış, bu yönde bazı sınırlama ve kısıtlama getirmiştir. Faiz yasağı da böyledir.

Cahiliye döneminden başlayarak vade sonunda ödenmek üzere verilen borçlar, zamanında ödenmezse borç veren anaparaya ekleme yapılarak (çoğaltma), borç yeniden yapılandırılıyor ve vade uzatılıyordu. Başka bir deyişle birleşik temerrüt faizi uygulanıyordu (Yanpar, 2014, s. 62).

Bu nedenle Kuran ve hadislere dayanarak Müslüman din adamları riba ve faizin yasak olduğunu belirtmişlerdir.

1.1.2.2. Aşırı belirsizlik yasağı (Garar)

İslam hukuku henüz akdin başında olmayan bir şeyin satışını yasaklamak suretiyle tarafların aldanmasına ya da anlaşmazlığına yol açabilecek riskleri ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Ancak olmayan şeyin satımına getirilen yasak genel bir kuralmış gibi görünse de bazı akit türleri bundan istisna edilmiştir.

Bu kapsamda her sözleşme garar içerip içermediği hakkında şu dört kriter üzerinden değerlendirilmesi gerekmektedir:

- Garar sözleşmeyi geçersiz kılacak kadar yoğun olmalıdır,
- Sözleşmenin konusunda veya sözleşmeye konu varlıkların miktarında belirsizlik varsa bu durumda garar vardır,
- Gararın bir sözleşmeyi geçersiz bir hale getirmesi için belirsizlik sözleşmenin asli unsurunu sakatlamalıdır
- Mübadeleye dayalı olan aşırı risk içeren bir sözleşme, başka türlü karşılanamayacak bir ihtiyacı giderecek ise garar nedeniyle geçersiz sayılamaz (Yanpar, 2014, s. 69-70).

1.1.2.3. Kumar yasağı

Nasıl sonuçlanacağı önceden belli olmayan ihtimalli bir şeye bağlı kalarak mal vermek veya almak, adı ne olursa olsun bu özelliği taşıyan para veya mal karşılığı oynanan her oyun, ortak bahis, kumardır. Kur'an'da "meysir" denilen kumar, kolaylık anlamındaki "yûsr" kökünden gelmektedir. Müslümanın kazancı şansa ve tesadüfe bağlı olmayıp, çabasının ve alın terinin ürünü olmalıdır. Nitekim bir ayette, "İnsanın yararına olan, yalnızca kendi öz gayretinin sonucudur" ([http-1](http://1)).

1.1.2.4. Haramdan uzak durma

İslam'ın gerek Kuran'ı kerim gerekse hadisler vasıtasıyla yaşamın geneline ilişkin getirdiği ilke ve kuralların finansal sisteme de uygulaması gerekmektedir. Bu çerçevede alkol, domuz ve uyuşturucu ürünleri ve zina gibi bazı ahlaki konulara ilişkin ticari faaliyetler İslam tarafından yasaklanmıştır. İslami finans kurumunun bu faaliyetlerle uğraşan işletmeleri finansman sağlaması söz konusu değildir.

1.1.2.5. Risk paylaşımı esası

Risk paylaşımına dayalı ortaklık, bir kâr-zarar ortaklığıdır. Başka bir ifadeyle iki tarafın sadece kazanca ortak olmasını değil, zarara da ortak olmasını sağlamaktadır (Yanpar, 2014, s. 76). Başka bir deyişle risk paylaşımı, borç verenin borçlu tarafından üstlenilen iş riskine katılacağı anlamına gelir. Her iki taraf da işin risk ve faydalarını paylaşacaktır. Risk paylaşım konseptinin önemli bir çıkarımı, risklerin kendisini azaltmadan gelecekteki işletmelerin belirsizliğini azaltmak için güçlü bir araç olabileceğidir. Risk paylaşımı, bireylerin kendine özgü riskleri ile baş etmeye yardımcı olur.

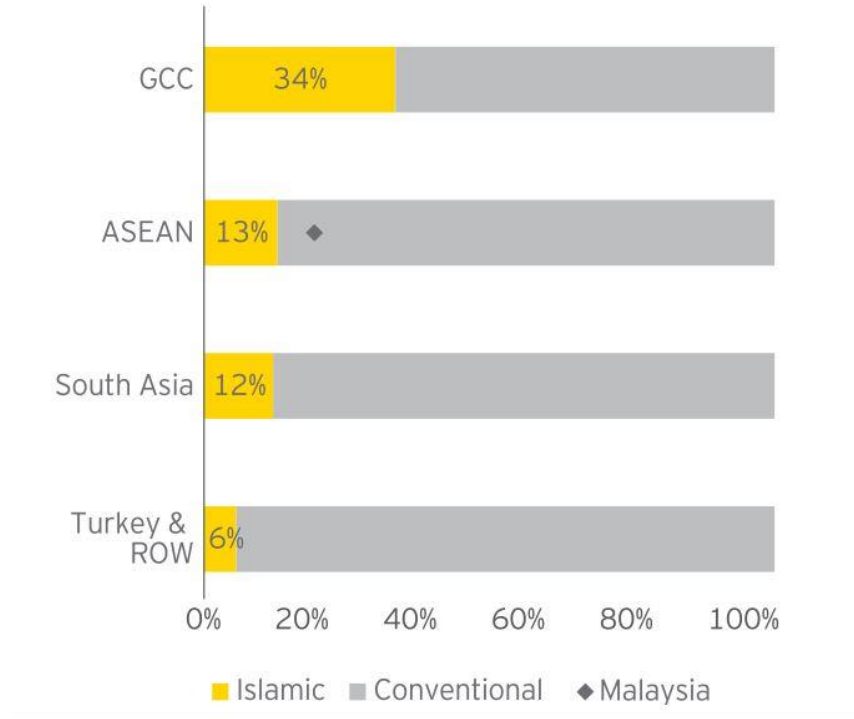
1.1.2.6. Varlığa dayalı finansman esası

İslami finansmanın en önemli özelliklerinden biri, varlığa dayalı finansman olmasıdır. Geleneksel finansman konseptine göre, bankalar ve finans kurumları sadece para ve para türevleriyle çalışır. Öte yandan İslam, bazı özel durumlar haricinde, parayı ticaret konusu olarak görmemektedir. Paranın içsel bir değeri yoktur, yalnızca bir değişim aracıdır, dolayısıyla aynı para birimleri arasında değişim yoluyla kâr elde etmek yasaktır. Para ile (aynı para birimi cinsinden) veya bunları temsil eden belgelerle kazanılan kazanç faizdir ve haramdır. Geleneksel finansal kurumların aksine, İslami finans daima gayri maddi varlıklara dayanılarak gerçek varlık ve stoklar yaratmaktadır.

1.1.3. Dünyada faizsiz bankacılık

1.1.3.1. Ortadoğu ve Afrika'da Katılım Bankacılığı

İslam inancına sahip olan birçok devlet katılım bankacılığına yönelmeye başlamıştır. Katılım bankacılığına yönelim yüzdesi grafikte belirtilen oran dahilinde artmaya başlamıştır.

Şekil 1.1. Katılım bankacılığının toplam bankacılık sektörü içerisindeki payı (%) (EY, 2016)

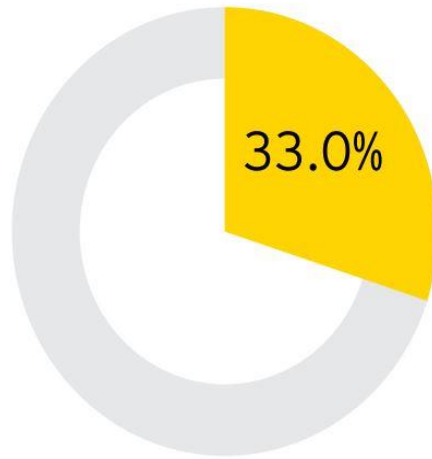
Grafikte görüldüğü üzere Ortadoğu ve Afrika ülkelerinin birçoğunda katılım bankacılığının toplam bankacılık sektörü içindeki payı bakımından ilk sırayı %34 ile Körfez İş Birliği Ülkeleri (GCC) almıştır. Bunu, %13 ile Asya, %12 ile Güney Asya, %6 ile Türkiye ve diğer dünya ülkeleri izlemektedir.

1.1.3.1.1. Mısır

Mısır'da İslami banka uygulamaları ilk defa 1963'lü yıllarda başlamıştır. Almanya'da oluşturulan tasarruf bankaları örnek alınarak oluşturulan bu kurumlar İslam temelli bankaların gelişimine önemli bir katkıda bulunmuştur. 1971'de Nasır Sosyal Bankası ise ilk İslami banka olarak kayda geçmiştir. Nasır Sosyal Bankası sosyal amaçlı kurulduğu için Hazine Bakanlığına bağlı olarak hareket etmiştir. 1977'de tamamen Mısır'a ait ortaksız Uluslararası Yatırım Bankası kurulmuştur. 1980 tarihinde, Uluslararası İslami Yatırım ve Kalkınma Bankası (IIBID) açılarak geniş alana yayılmıştır. Mısır Bankası ise günümüze kadar devam eden faizli ve faizsiz faaliyetleri icra eden önemli bankalar arasında yer almaktadır (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004, s. 29).

1.1.3.1.2. Suudi Arabistan

Faizsiz bankacılığın uygulanmasında Suudi Arabistanlı iş adamlarının katkısı yüksektir. Suudi Arabistan’da bu alanda ilk girişim 1983 yılında gerçekleşmiştir. Al Rajhi Company adıyla kurulan bu kurum ilk Katılım bankası olarak ülkede yerini almıştır. Finansal kiralama alanında en güçlü kurumların içinde yer almaktadır. Zaman içinde bu kurumun yanına üç kurum daha eklenmiştir: Dar Al-Mal Al-Islami Grup, Dallah Al Baraka ve Al Rajhi Bankası. Bu kurumlar sayesinde faizsiz bankacılık kavramı gelişme göstermiştir. Dallah Al Bakara grubu bu alanda yoğun olarak çalışan bankadır. Diğer bankaların yanında gelişimini genişleterek devam eden bu banka birçok ülkede faaliyete geçmiştir. Dünyadaki tüm İslami Bankacılık varlıklarının yaklaşık %33’ü Suudi Arabistan’da bulunmaktadır (EY, 2016, s. 49).

Şekil 1.2. *Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Suudi Arabistan (EY, 2016)*

1.1.3.1.3. Ürdün

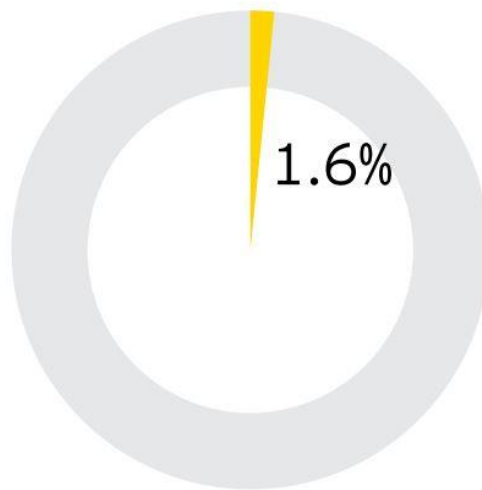
Ürdün'de kurulan ilk islami banka, Ürdün İslam Bankası'dır. 1978'de kurulan kurum, faaliyet iznini 1979'da alabilmiştir. Ürdün İslam Bankası 2017 yılında İngiltere'nin önde gelen finans ve yatırım bankacılığı dergisi The Banker tarafından üst üste beşinci yıl boyunca Ürdün'ün en iyi İslami Bankası Ödülü'nü almaya devam etti.

1.1.3.1.4. Bahreyn

Bahreyn, çok büyük bir ülke olmayıp; 1 425 000 civarında nüfusa sahiptir. Fakat petrol gelirinin yüksek olması ve dünya bankalarının bir merkezi olmasından dolayı oldukça önemli bir devlettir. Bahreyn'de faizsiz banka görevini Kuveyt Finans Kurumu

üstlenmiştir. Banka genel amacı itibariyle, yatırım ve sosyal faaliyetleri ile konumlanmıştır.

1970'lerden beri Bahreyn, meşru offshore bankacılık ve uluslararası kabul görmüş düzenlemeler nedeniyle İslami Finans için bir merkez olarak iyi bilinmektedir. Bahreyn'deki ilk ticari İslami bankası (Körfez'de üçüncü) Bahreyn İslami Bankası, 1979 yılında kurulmuştur. Bahreyn Merkez Bankası İslami Finansal kurumlar için kapsamlı bir ihtiyati ve düzenleyici çerçeve uygulamaya koymuştur. Bahreyn ayrıca çeşitli İslami finans kuruluşlarının ev sahipliğini yapmaktadır. İslami Mali Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI), Likidite Yönetimi Merkezi (LMC), Uluslararası İslami Finansal Piyasalar (IIFM), İslam Uluslararası Derecelendirme Kuruluşu (IIRA) ve Şaria İnceleme Bürosu. Öte yandan, Bahreyn Merkez Bankası araştırma, eğitim ve öğretimi finanse etmek için özel bir fon (Vakıf fonu) oluşturmuştur (Abdulla, 2016, s. 2).

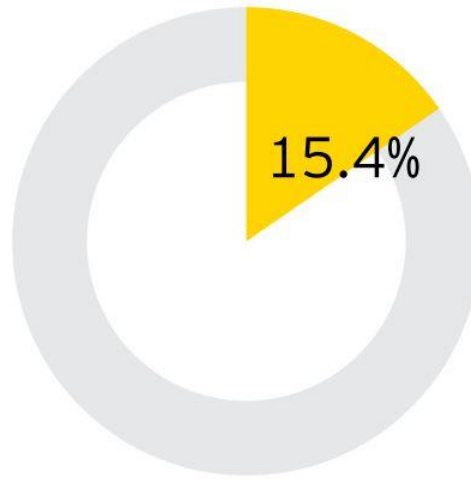

Şekil 1.3. *Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Bahreyn (EY, 2016)*

Şekil 1.3'te görüldüğü gibi, Bahreyn dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı içinde %1,6 oranına sahiptir. Öte yandan Bahreyn Merkez bankası 2017'de yayımladığı Finansal İstikrar Raporuna göre yıllık katılım bankalarının dönen varlıklar oranı Mart 2016'da %15,8 iken Eylül 2016'da %17,1'e yükselmiştir (Central Bank of Bahrain, 2017, s. 47).

1.1.3.1.5. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

Birleşik Arap Emirlikleri; Shrajah, Abu Dhabi, Ras al-Khaimah, Fujairah, Ajman ve Umm al-Qaivan isimli emirlikler bir araya gelmesiyle oluşmuş bir devlettir. Dubai İslami Bankası (Dubai İslamic Bank-DIB) Birleşik Arap Emirlikleri'nin ilk ve en önemli bankasıdır. Bu banka, bu alanda ülkenin isminin duyulmasını sağlayan etkenlerden biri olmuştur. 1975 yılında kurulmuş, İslami prensiplere uygun şekilde bankacılık faaliyetlerini geniş bir çerçevede sürdürmüştür. Bankanın doğrudan yaptığı yatırımlar yüksek orandadır, birçok önemli yatırım projelerini bizzat yürütmekte ve bu projelere ortak olmaktadır (Uçar, 1992, s. 52).

Şekil 1.4. *Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; BAE (EY, 2016)*

1.1.3.1.6. İran

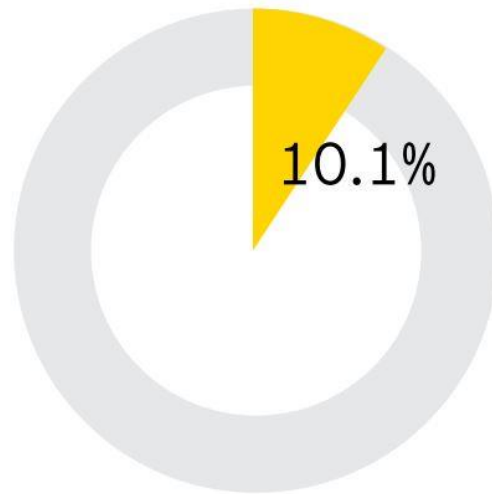
İran da bankacılık gelişmeleri 1983'te İran Parlamentosu'nun çıkardığı Faizsiz Bankacılık Yasası ile tüm bankalarda faiz uygulaması kaldırılmıştır. Bu kararın alınması İslami Finans alanında bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Böylece faizsiz bankacılık uygulaması İran devlet yapısınca zorunlu hale gelmiştir. 1999'da ise IMF ile yürütülen Yakın İzleme Programları dahilinde İran'da faizsiz finansal ürün enstrümanı olarak müşareket sertifikaları geliştirilmiştir.

1.1.3.1.7. Kuveyt

Körfez ülkelerinden İslami Finansın en çok geliştiği bölge olan Kuveyt bu alanda büyük ilerleme kaydeden ülkelerdendir. Körfez bölgesi bankacılık alanında %34'lük oran

ile İslami Finans'ın en çok geliştiği ülke olma özelliğine sahiptir. Suudi Al Rajhi Bank Suudi Arabistan'ın büyük bankaları içinde yer almakla kalmayıp dünyanın en büyük ikinci bankası olarak faaliyet göstermektedir. İslami Finansın gelişiminde, Körfez Ülkeleri özellikle Kuveyt bu alanda bölgesel güç olma amacıyla çaba göstermektedir (SERPAM, 2013, s. 10).

Kuveyt'te faizsiz ve faizli bankalar beraber faaliyet göstermektedir. Kuveyt'te her alanda hizmet sunan faizsiz bankacılık adına 1977 yılında ilk kurulan bankalardan olan Kuwait Finance House (KFH) bankacılık, ticaret finansı, yatırım portföyleri, gayrimenkul olmak üzere çeşitli alanlarda faizsiz bankacılık prensiplerine uygun ürün ve hizmetler sunmaktadır. Kuwait Finance House'un %48,9'u Kuveyt Devlet Kurumlarına aittir. Merkez Bankası kapsamında faaliyet göstermektedir (http-2).

Şekil 1.5. Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Kuveyt (EY, 2016)

1.1.3.1.8. Sudan

Faizsiz bankacılığın gelişmesi açısından ilk faaliyet iznini onaylayan ülke olarak kayıtlara geçen Sudan, 1977'de ilk bankasını kurmuştur. Sudan Faysal İslami Bankası Sudan'ın bu alandaki ilk bankasıdır. Sermayesinin %70'ini yerli yatırımcılar, %30'luk kısmını ise yabancı yatırımcılar oluşturmuştur (TKBB, 2007, s. 9).

Sudan'da asıl gelişme 1984'te yaşanmıştır. Bankalarda faizsiz bir yapının oluşması için harekete geçilmiş ve bu alanda bankalar açılarak sayısı kısa sürede artmıştır. Günümüzde ise Sudan, en fazla sayıda faizsiz bankaya sahip olan ülke unvanını taşımaktadır.

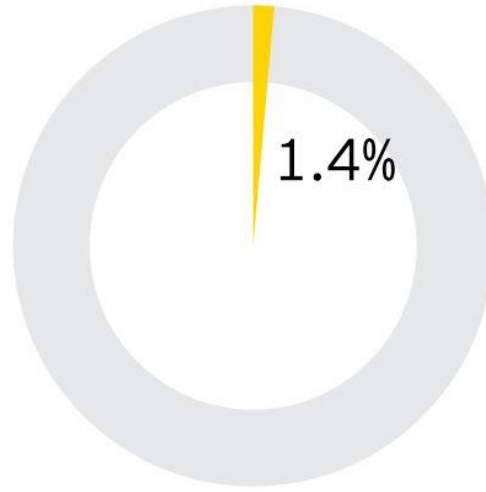
1.1.3.2. *Uzak Doğu ve Asya’da katılım bankacılığı*

Uzakdoğu ve Asya’daki faizsiz bankacılık Pakistan, Malezya, Bangladeş, Hindistan ve Filipinler’de yoğunlaşmıştır.

1.1.3.2.1. *Pakistan*

Pakistan’da İslami bankacılık fikri 1955’te oluşmaya başlasa da tam halini 1970’li yıllarda almıştır. Bu yıllarda bir konsey kurularak iktisadi alanın İslamlaşması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Pakistan Anayasası faiz ödeme ve tahsiline ilişkin bütün yasaların dine uyumlu olarak değiştirilmesi ile başlayan bu çalışmalar; bankaların faizli mevduat yerine, kâr-zarara katılma hesapları açmalarını sağlamıştır. Pakistan’da; faiz borçlarının yerini sermaye yatırımlarına katılma senetleri, faizin yerini murabaha işlemindeki geri satın alma ve fiyat yükseltme almıştır (Küçükkocaoğlu).

Pakistan faizsiz bankacılığın anayasal alanda zorunlu olduğu ülkelerden bir tanesidir. Faiz oranlarının bazı alanlarda yapılanmasına gerek duyan Pakistan hükümeti HSBC ve Citigroup ile anlaşmıştır. Bu yönüyle Pakistan, bir ekonominin tamamıyla faizden uzaklaştırılmasının mümkün olabileceğini göstermiştir.

Şekil 1.6. *Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Pakistan (EY, 2016)*

1.1.3.2.2. Hindistan

“İlk İslami yatırım fonu, Haziran 1986’da Hindistan’da camileri finanse etmek için kurulan Kuzey Amerika İslami Vakfı tarafından oluşturulmuştur” (Çürük, 2013, s. 101).

İngiliz hakimiyeti dönemindeki Hindistan'ın Müslüman bölgelerinde görülen bazı "kooperatif bankacılık" uygulamalarının da dünyadaki ilk faizsiz finansman örnekleri arasında yer alır (Sümer ve Onan, 2015, s. 298). Hindistan, eşit gelir dağılımı, yoksulluğun hafifletilmesi ve girişimci becerilerin yükselmesi talebi bulunan, gelişmekte olan bir ülkedir. İslami bankacılığın kapılarının açılmasının yatırım faaliyetinde vatandaşların sorumlu katılımını (bankayla girişimcilerin ortaklığını teşvik eden) sağlayacağı belirtilmektedir. Zira İslami bankacılık kavramı kâr veya zarar düzenlemesine sahip çeşitli şirketlerde özsermaye katılımına dayanmakta ve bu da ekonomik kalkınmayı olumlu yönde etkilemektedir. İslami bankacılık; geleneksel bankalardaki bakiyeleri tutmayan ve fonlarını gayrimenkul ve altınlarla kapatan Şeria'yı uygulayan Hintlilerin kaynaklarından yararlanabilir (Nihar ve Subramanyam, 2011, s. 38).

Hindistan’da faizsiz bankacılık faaliyetleri diğer ülkelere oranla fazla gelişmemiştir. Hindistan’da Falah Investment, Ittifaq ve Bast un-Nasr Urban Cooperative Credit Soceity in Bombay olmak üzere üç faizsiz banka faaliyetini sürdürmektedir (Eskici, 2007, s. 22).

1.1.3.2.3. Filipinler

Son birkaç yıldır, ulusal pazarların serbestleştirilmesi ve rekabetin uluslararasılaşması gibi yeni koşullara uyumun bir sonucu olarak Filipinler bankacılık sektöründe bir takım önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Ulusal düzeyde, merkez bankası (Bangko Sentral ng Pilipinas), ekonomi için alternatif bir finansman kaynağı olarak yerli sermaye piyasasının gelişimini hızlandırmak için aktif olarak reformları sürdürmektedir. Merkez bankası, yatırım evlerine lisans verilmesi ve finansal kuruluşların yarı bankacılık işlevlerine girmesi üzerine moratoryumun kaldırılmasıyla birlikte, banka dışı finansal kuruluşların sermaye piyasası gelişimine etkin katılımını sağlamıştır. Bölgesel düzeyde, ASEAN Serbest Ticaret Anlaşması (AFTA) vasıtasıyla Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), finansal hizmetlerdeki sınır ötesi ticareti ve rekabeti teşvik etmeye çalışmaktadır (Sufian ve Chong, 2008, s. 92).

Filipin hükümeti, 1973 yılında diğer bölgelere göre daha geri kalmış Müslüman eyaletlerinin kalkınmasını sağlamak amacıyla Philippine Ananak Bank'ı kurarak bu bankada faizsiz bankacılık faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır (Eskici, 2007, s. 92). Tarihsel olarak kendisine komşu olan Brunei ve Endonezya'dan sonra Filipinler'de de İslami bankacılık başlamış ancak düşük büyüme hızı dolayısıyla diğer ülkelere göre geri kaldığı gözlemlenmiştir. İlk olarak al-Amanah İslami Yatırım Bankası finansal yüklerle karşı karşıya kalmış ve sermaye desteğine gereksinim duymuştur. İkinci olarak toplumda İslami bankacılığı teşvik etmek amacıyla gerekli hükümet politikası yetersiz düzeydedir. Üçüncüsü ise Filipinler'in yaklaşık %7'sinin Müslüman nüfusu olduğu ve bu nedenle İslami bankacılığın geri kaldığı ileri sürülmektedir. Dördüncü olarak İslami bankacılıkta gerekli olan uzman kişilerin ortaya çıkarılması için insan kaynaklarının kısıtlı bulunduğu belirtilmiştir. Bu sebeplerin bir araya gelmesi ile Filipinler'de İslami bankacılığın daha gelişme sürecinde olduğu kanısına varılmıştır (Amin vd., 2006, s. 97).

1.1.3.2.4. Bangladeş

İngiliz sömürgesinde olan Bangladeş topraklarında önemli sayıda faizli bankalar yer almaktaydı. Mısır'da faizsiz bankacılığın başarılı olmasıyla Bangladeş'te de faizsiz finans sistemine yönelik çalışmalar başlamıştır. Çalışmalar sonucunda birçok faizsiz banka kurulmuştur. Kurulan en önemli iki kurum: Bangladeş İslami Bankacılar Birliği ve

İslami Ekonomik Araştırmalar Bürosu'dur. İki önemli kurumun yanında hem faizli hem de faizsiz bankalar işlevlerine devam etmektedir.

1.1.3.3. Avrupa ve Amerika'da katılım bankacılığı

Küresel İslami finans sektörü her geçen yıl büyümektedir. İslami bankalar yeni ve yenilikçi ürünler sunabilmekte ancak özellikle Avrupa'da uluslararası sofistike ve tecrübeli bankalarla rekabet etmek gibi zorluklarla karşılaşmaktadır. İslami bankalar, kendi ülkelerinde rekabet gücüne sahiptirler, çünkü birçok uluslararası banka "İslami şubeler" açmış, ancak karşı karşıya kaldıkları zorluklar, menşei ülkelerinde veya Avrupa'da çoğunlukla benzerlik göstermektedir. Bu zorluklar şu şekilde sıralanabilir (Aioanei, 2007, s. 17-18).

- İslami bankacılık uzmanlarının yetersizliği,
- İslami ürünlerin ihtiyaçlarını karşılamayan vergi rejimleri,
- Kredi analizinde tekdüze kuralların olmaması,
- İslami bankalar için muhasebe ve denetim standartlarının eksikliği (Basel ve IFRS değişiklikleri İslami mali kurumların açıklanmasının kalitesini ve tutarlılığını artırmak için katalizör görevi görecektir),
- Geleneksel bankaların tekliflerini göz önüne alarak pazarın ihtiyaçlarına göre ürün geliştirilmesi,
- Kurumsal yönetim ve risk yönetiminin iyileştirilmesi (Şeriat kurulunun ve Risk Komitesinin kesinlikle birbirinden ayrılması gerektiği belirtilmektedir),
- Şeriat bilim adamlarının yetersizliği (Şeriat ilkeleri nitelikli dini araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Yaklaşık 250 din adamının varlığının kestirimi mevcuttur ve tüm İslami finansal kuruluşlara Şeriat kurallarına göre ürün geliştirme desteklenmesi beklenmektedir. Şeriat komitesindeki genel uygulama ilkeleri, üç veya daha fazla akademisyenden oluşur; ancak bu akademisyenler, sınırlı sayıları nedeniyle, daha fazla komiteye hizmet etmektedir. Bu nedenle, Şeriat din adamları, İslam hukuku, İslam ekonomisi ve küresel finans piyasalarını bir araya getiren daha eğitimli akademisyenlere gereksinim duymaktadır),
- Sıkı para aklama önleme kuralları.

1.1.3.3.1. Avrupa

İslami finansal alan gelişimi yalnızca İslam ülkelerinde değil, Avrupa ülkelerinde de hızla yükselmektedir. İslami finansa olan ilgi 2008 krizinin ardından dünya gündeminde artmış, ABD ve Avrupa’da akademik birçok araştırmanın konusu haline gelmiştir. İslami bankacılığın aktif büyüklüğü 2011 yılında %1’lik bir payla dünya pazarında 1,3 trilyon dolar aktif büyüklüğüne ulaşmıştır. İngiltere’de bu sektöre ilgi Finansal Hizmetler Otoritesi’nin (Financial Services Authority) çabaları ile artmaktadır. Bunun yanında Islamic Bank of Britain, the European Islamic Investment Bank, HSBC Amanah ve Lloyds TSB İslami banka ve sigortacılık portföyleri oluşturulmaya başlanmıştır. Londra eski ve köklü bir finans merkezidir, bu sebeple çeşitli oluşumlara açık alana sahiptir. Londra, İslami bankacılıkla uğraşan Bahreyn, Dubai ve Malezya gibi merkezlerle rekabete giren ilk Batı merkezidir. Londra pazar alanında çok geniş bir yapıya sahiptir (The Banker, 2011).

1982-93 yıl aralığında The Al-Baraka International Bank, büyük bir atılım gerçekleştirerek murabaha temelli İslami konut finansmanına kaynaklık etmiştir. The United Bank of Kuwait/ Al Ahli United, The Islamic Bank of Britain ve HSBC Amanah bankaları da İslami finansman yapan eski bankalardır. İngiltere İslami Bankası, Avrupa İslami Yatırım Bankası ve Orta Doğu ve Londra Bankası, İngiltere’de FSA tarafından yetkilendirilen 3 adet İslami bankadır. Ayrıca, Citigroup, Deutsche Bank ve HSBC gibi birçok banka bu alanda çeşitli yapılandırmalar yaparak İslami bankacılığa destek oluşturmuşlardır. Oluşturulan bu yapılandırmaların 25’i İngiltere finans piyasalarında aktif olarak kullanılmaktadır (Briault, 2007).

1.1.3.3.2. Amerika Birleşik Devletleri

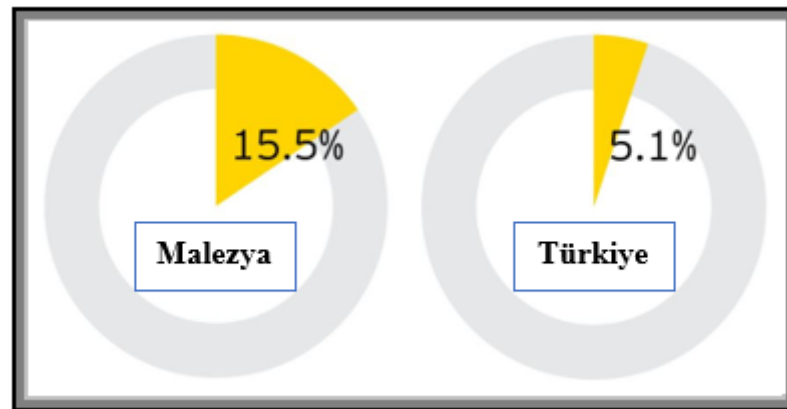
İslami finans sektörü, 10 milyon Müslüman nüfusuna sahip olan Amerika ve Kanada’da yüksek oranda talep görmüştür. Bu talepte Amerika finansörleri tarafından iyi oranda karşılanan bir pazar haline gelmiştir. Bu alanda Amerika’da oluşturulan ilk kurum 1987 yılında Kaliforniya’da kurulan, Amerikan Finans House –LARIBA’dır. İslami ortaklık ve finansmanda sağlayan bu kurum daha çok destek amaçlı yapılandırılmıştır. 2005 yılında oluşturulan University Bank of Michigan ile İslami bankacılığa ilk adım atılmıştır. Bu kurum, İslami özelliklere uygun birçok hizmet ve finansman sağlamaktadır. Anchor Finans Group USA, İslami prensiplere uygun fon kurmak, proje finansmanı,

gayrimenkul finansmanı, ortak girişim sermayesi ve kredileri gibi hizmetler sunmaya başlamıştır. USA’da 32 eyalette, Guidance Finansal Group, Amerika’da yaşayan Müslümanlara konut finansmanı sunmaktadır (Khan ve Bhatti, 2008, s. 722).

Amerika Birleşik Devletleri, İslami kesimin taleplerini karşılamakta zorlanan piyasaların İslâm ülkeleri arasında büyük çaplı bir finansman kaynağı oluşturmaya yöneltmiştir. Dünya Bankası (IBRD) tarzında birçok bölgesel bankalar kurulmaya başlanarak bu alandaki hizmetleri karşılanması amaçlanmıştır.

1.1.3.4. Türkiye’de ve Malezya’da İslami bankacılık

Türkiye ve Malezya’da İslam bankacılığı her geçen gün gelişmektedir. Faizsiz bankacılık sektöründe Türkiye ve Malezya’nın konumu aşağıdaki grafikte belirtilmektedir. İslam ülkeleri içinde İslami bankacılığın payı %32 iken, Malezya İslam devletlerinin de yer aldığı sektörde %15,5, Türkiye %5,1 kısımlık dilimde yer almaktadır.

Şekil 1.7. Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payı (Ey, 2016)

1.1.3.4.1. Türkiye

Osmanlı döneminde toplumsal hayatı ilgilendiren birçok alanda vakıfların yapılandırılması görülmektedir. Sosyal hayatta dini, siyasi ve içtimai her türlü hizmet vakıflar aracılığı ile insanlara rahat bir şekilde ulaştırılmış ve ekonomik açıdan kamusal alanda yerini almıştır. Vakıfların bu kadar geniş bir alana hitap etmesi hem dini hem de kültürel amaç esasına dayanmaktadır.

Para vakıfları ise toplumdaki ihtiyaçların karşılanması, sosyal hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla genel olarak diğer vakıfların dışına çıkarak sermayeye dayalı kurulmuştur. Osmanlı Dönemi para vakıflarıyla günümüz katılım bankalarının temelini

oluşturacak bir durum sergilemiştir. İkisinde de amaç faiz olmadan kamunun faydasına yönelik harcamalarda bulunmaktır (Önk, 2015, s. 2).

Cumhuriyet'in ilk on yılında ülke baştan aşağıya yeniden yapılanma safhasında iken bankacılık alanında; İş Bankası, Emlak ve Eytam Bankası, Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuş, Ziraat Bankası anonim ortaklık haline gelmiş ve en nihayetinde Merkez Bankası kurulmuştur.

1960'lara kadar devlet ve özel bankaların sayısı artmıştır. Denizcilik Bankası ve Türkiye Öğretmenler Bankası diğer bankalar arasında yerini almıştır. 1975 yılında ise kâr zarar ortaklığı alanında ilk kurulan banka; DESİYAB (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası) olmuştur. DESİYAB'ın genel amacı Avrupa'daki işçilerin tasarruflarını yatırıma dönüştürmek olmuştur. Zamanla bu banka da piyasalara ayak uydurarak faizli yapıya dönüşmüştür (Turgut, 2014).

Türkiye faizsiz bankacılık sistemine 1983 yılında Özel Finans Kurumları'nın açılmasıyla geçmiştir. ÖFK'lerin temel amacı yastık altı olarak halk arasında geçen saklı sermayeyi piyasaya kavuşturmadır. Zamanla katılım bankaları adını alan ÖFK'ler klasik bankacılığın dışına çıkarak sanayi sektörüne finansman oluşturmak için alternatif oluşturmuştur. ÖFK'ler birçok nedenden kaynaklı gelişimini yavaşlatarak durma noktasına gelmiştir. Bu sebepler aşağıda sıralanmıştır (Tunç, 2010).

- Mevzuatın olmayışı ve bundan mahrum kalması,
- Şube sayısını yeteri kadar artıramaması,
- Alt yapının zayıf olması,
- Yeni sistem olması nedeniyle tanınmasında sıkıntı yaşanması,
- Personel sağlanamaması,
- Ekonomide yaşanan genel bir istikrarsızlık durumu,
- Enflasyonun yüksek seyretmesi.

Katılım bankaları, ilk defa 4389 Sayılı Bankalar Yasası'nda "Mevduat toplama yetkisi bulunmayan ancak, özel cari hesaplar ve kâr zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, ekonomik faaliyetleri ekipman veya emtia temini, kiralanması veya ortak yatırımlar yoluyla finanse eden kurumlardır." şeklinde tanımlanmıştır (4389 Sayılı Bankalar kanunu, 20. Madde, 1999). Böylece yasal anlamda bir dayanak oluşturulmuştur.

Temmuz 2005'te yayınlanan 5411 sayılı kanun ile de Özel Finans Kurumları ismi Katılım Bankaları şeklinde değiştirilmiştir. Yaşanan 2001 krizi etkisi ile de klasik

bankalar ile fonları birleştirilerek buradaki fonlar güvence altına alınmıştır (Eskici, 2007, s. 29). Bu yıllardan sonra katılım bankaları istikrarını bozmadan ilerleme kaydetmeye devam etmiştir. Şekil 1.8’de görüldüğü üzere katılım bankaları 2005-2017 yılları arasında şube ve personel sayısını önemli derece artırmıştır.

Yıllar	Şubeler	Büyüme (%)	Personel	Büyüme (%)
2005	290	14,00%	5.740	20,00%
2006	355	22,00%	7.114	24,00%
2007	422	19,00%	9.215	30,00%
2008	530	26,00%	11.022	20,00%
2009	560	6,00%	11.802	7,00%
2010	607	8,00%	12.677	7,00%
2011	685	13,00%	13.857	9,00%
2012	829	21,00%	15.356	11,00%
2013	966	17,00%	16.763	9,00%
2014	990	2,00%	16.280	-3,00%
2015	1.080	9,00%	16.554	1,70%
2016	957	-11,30%	14.492	-12,40%
2017 Eylül	998	0,4%	14.874	0,03%

Şekil 1.8. Katılım bankalarının şube ve çalışan sayısı (TKBB, 2017)

Çalışmanın yapıldığı sırada (2017 itibarıyla) Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları şunlardır:

1. Albaraka Türk Katılım Bankası: 1984’te kurulan Albaraka Türk Katılım Bankası faaliyetini devam ettiren bankalar içerisinde yer almaktadır. Ortadoğu’da aktif bir şekilde bu alanda tanınan Albaraka Bankacılık Grubu, Topbaş Grubu öncülüğünde kurulmuştur (Önk, 2015, s. 49).

30 Eylül 2017 tarihi itibarıyla yurt içinde 214, yurt dışında 1 şubesi ve 3.885 personeli ile hizmet vermektedir. Toplam varlıkları ise aynı tarihte yayımlanan faaliyet raporuna göre 32 milyarı Türk Lirası aşmıştır (Albaraka Türk, 2017).

2. Kuveyt Katılım Bankası

Kuveyt Türk'ün temelleri, Kuveyt merkezli Kuwait Finance House'un 1989 yılında Türkiye pazarına girmesiyle atılmıştır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 28 Şubat 1989 tarihli izniyle ve "Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş." unvanıyla, 31 Mart 1989 tarihinde Özel Finans Kurumu statüsünde faaliyete başlayan Banka, 1999 yılından itibaren diğer özel finans kurumlarıyla beraber 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olarak hizmet vermeye başlamış, 2006 yılında ise halen kullanmakta olduğu Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. (Kuveyt Türk) adını almıştır (<http-3>).

3. Türkiye Finans

The National Commercial Bank'ın %67,03'lük hissesiyle ana ortağı olduğu Türkiye Finans Katılım Bankası, Türkiye'nin 2005 yılından bu yana güçlü sermaye yapısı ve vizyonu ile faaliyet gösteren köklü katılım bankalarından birisidir.

Türkiye Finans; %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olarak 1991 yılında kurulan Anadolu Finans ile 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adıyla katılım bankacılığı hizmeti sunan Family Finans'ın 2005 yılında güçlerini birleştirmesiyle kurulmuştur.

Birleşmeyi takiben yeni ve güçlü bir kurumsal kimliğe kavuşan banka, hedef kitlesi giderek genişleyen katılım bankacılığına yeni bir soluk getirmiştir. 2008 yılında, The National Commercial Bank (NCB) tarafından çoğunluk hissesi satın alınan Türkiye Finans Katılım Bankası, bu tarihten sonra değişim ve atılım dönemine girmiştir. 5 ülkede yatırımları bulunan, Suudi Arabistan'ın ilk ve en büyük bankası The National Commercial Bank'ın (NCB) yüzde 67,03 hisse ile hâkim ortağı olduğu Türkiye Finans Katılım Bankası, katılım bankacılığı sektörünün öncü oyuncularındandır (<http-4>).

4. Vakıf Katılım

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.; tamamı T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı tarafından ödenmiş 805.000.000.- TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle

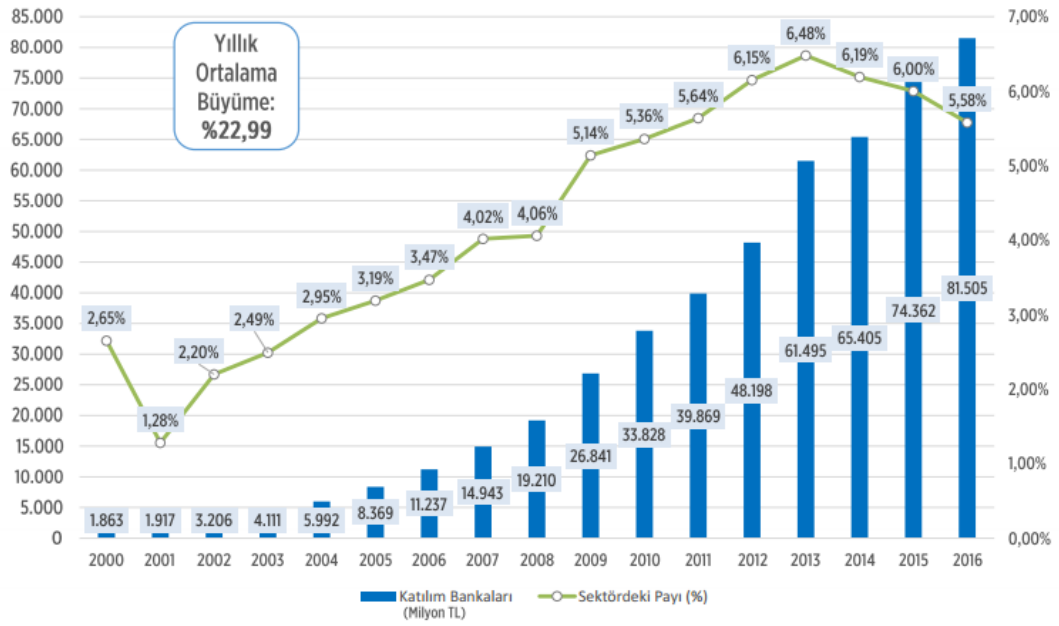
25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş, 17.02.2016 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan faaliyet izni almıştır (http-5).

5. Ziraat Katılım Bankası:

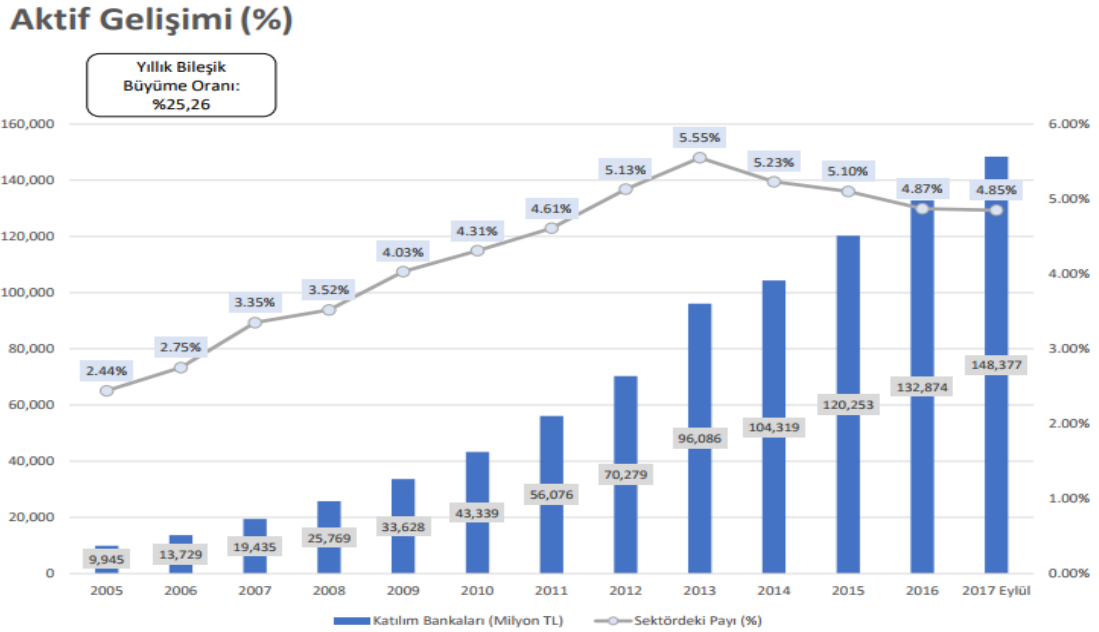
Ziraat Katılım Bankası ise 12 Mayıs 2015'te kurulan çok yeni yapılanan bir bankadır. Banka gelir ve giderlerinin tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş, 675.000.000 TL ile sermayesi başlangıcını yapmıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 15/10/2014 tarih ve 29146 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 10/10/2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuştur (http-6).

Katılım bankalarının kurulmasıyla birlikte, Türk mali sisteminde çeşitlilik ve sermaye artışı sağlanmıştır. Katılım bankaları tarafından uygulanan fon toplama ve fon kullandırma gibi yeni sistemle sermayesi olan kişi ve kurumlar için yeni bir alan oluşmuş ve büyük oranda benimsenmeye başlanmıştır. Böylelikle finansal alanda farklı bir boyut oluşturmuştur. Ayrıca yeni olarak meydana getirilmiş ve halka sunulmaya başlanılan 'kâr-zarar ortaklığı', ekonomik alanda alternatif başvuru alanı oluşturmuştur. Topladıkları fonları büyük oranda sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerindeki işletmelere kullandıran katılım bankaları, olumlu katkılarda bulunmaktadır. Katılım bankalarının önemli bir fonksiyonu da banka fonksiyonunun aktif olarak yapıldığı Ortadoğu ülkeleri ile Türkiye arasında bağlantı oluşturmaktır. Bu bağlantı ile de ekonomik alanda olumlu sonuçların alınmasını sağlamaktadır. Kuruldukları tarihten itibaren katılım bankaları, petrol üreticisi Ortadoğu ülkelerinden bir miktar yabancı kaynak çekmişlerdir ve bu ülkeler ile olan ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır (Coşkun, 2008, s. 111).

Türkiye'de bulunan tüm katılım bankalarının 2016 yılı itibariyle topladığı fonların gelişim seyri ve payları, Şekil 10 ve 11'da yer almaktadır. Aşağıda yer aldığı şekillerde katılım bankaları her geçen yıl toplanan fon miktarını bariz bir biçimde artırmaktadır.

Şekil 1.9. Türkiye’de Katılım bankalarında toplanan fon gelişimi (TKBB, 2017)

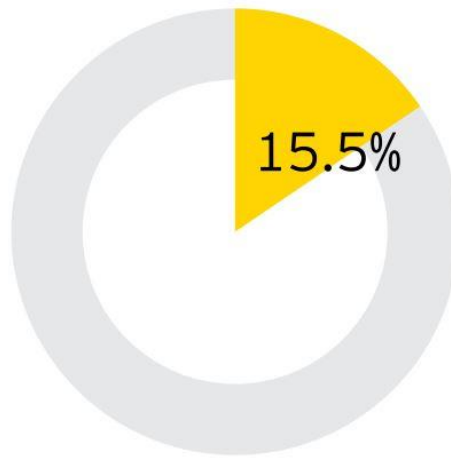

Şekil 1.10. Türkiye’de Katılım bankalarının sektör içindeki aktif payının yıllar itibariyle gelişimi (TKBB, 2017)

1.1.3.4.2. Malezya

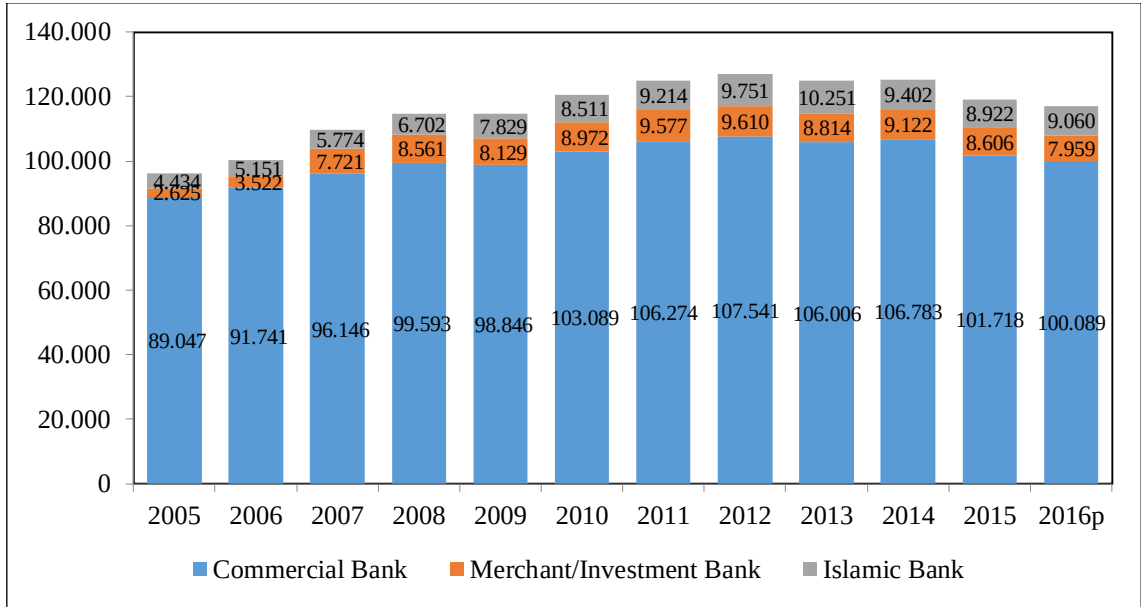
Malezya İslami bankacılık alanında dünyada ilk üç ülke arasında yer almaktadır. 1983’te Islam Malaysia Berhad (BIMB) bankasını kurarak bankacılık alanında yeni bir dönem başlatmıştır.

1983 İslami Bankacılık Kanunu, Malezya'nın merkez bankası olan Bank Negara Malezya'ya (BNM), İslami bankaları düzenlemek ve denetlemek için yetkiler sunmaktadır. İslami bankacılığın ülke çapında yaygınlaştırılması için BNM, bankacılık kurumlarının mevcut altyapılarını ve şube ağını kullanarak İslami bankacılık hizmetleri sunmasını sağlayan Faizsiz Bankacılık Programı'nı Mart 1993'te sunmuştur. Ayrıca, Ekim 1999'da ikinci bir İslami bank, Bank Muamalat Malezya Berhad kurulmuş ve İslami finansal sistemdeki oyuncuların çeşitliliğini ve derinliğini artırmak amacıyla 2004 yılında Orta Doğu'dan gelen İslami Finansal kuruluşlara üç yeni İslami banka lisansı verilmiştir.

Şekil 1.11. *Dünya İslami bankacılık aktiflerinin dağılımı; Malezya (EY, 2017)*

Günümüzde, Malezya'nın dünyada geleneksel bankacılık sistemiyle birlikte çalışan en gelişmiş İslami finans sistemine sahip olduğu yaygın şekilde bilinmektedir. Faizsiz Bankacılık Programının yanı sıra, Malezya'da İslami bankalararası para piyasası, İslami devlet borçlanma senetleri piyasası ve İslami sigorta piyasası bulunmaktadır. Ocak 1994'te faaliyete başlayan İslami bankalararası para piyasası, İslami bankacılık kurumlarının kendi aralarında belirlenmiş İslami finansal araçları ticaretini mümkün kılmaktadır. Dahası, Mudharabah Interbank Investments (MII) mekanizması, açık bir İslami bankacılık kurumunun fazladan İslami bir bankacılık kurumundan Mudharabah (kar paylaşımı) temelinde yatırım almasını mümkün kılmaktadır. 1983 yılında yürürlüğe giren Hükümet Yatırımları (GII) piyasası, geleneksel Hazine bonusu ve tahvil piyasasının İslami eşdeğeri olarak belirlenmiştir. İslami sigorta 1985 yılında ilk Tekafül operatörünün kamuoyunun Şeriatla uyumlu sigorta ürünlerine olan ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuştur (Chong ve Liu, 2009, s. 130).

Şekil 1.12. Malezya bankalarının çalışan sayısı (2005-2016) (Bank Negara Malaysia)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Number of Institutions	43	42	47	54	54	55	56	56	55	54	54	54
Commercial Bank	27	22	22	22	22	23	25	27	27	27	27	27
Merchant/Investment Bank	10	10	14	15	15	15	15	13	12	11	11	11
Islamic Bank	6	10	11	17	17	17	16	16	16	16	16	16

Şekil 1.13. Malezya Bankaları Sayısı (Bank Negara Malaysia)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Office Network	2,244	2,139	2,245	2,271	2,298	2,312	2,435	2,481	2,479	2,494	2,500	2,498
Commercial Bank	2,072	1,952	1,968	1,979	1,999	2,006	2,050	2,056	2,029	2,045	2,048	2,019
Merchant/Investment Bank	19	19	120	131	131	133	133	148	135	135	119	130
Islamic Bank ¹	766	1,167	1,272	2,039	2,087	2,102	2,147	2,171	2,177	2,192	2,206	2,197

Şekil 1.14. Malezya bankalarının şube sayısı (Bank Negara Malaysia)

1.2. İslami Bankacılık Ürünleri

1.2.1. Fon toplama yöntemleri

İslami bankacılıkta fon toplama yöntemleri 3 ana başlıkta incelenmektedir.

1.2.1.1. Özel cari hesap

Vadesiz hesabın faizsiz bankalara uyarlanması olarak uygulanmaktadır. Cari hesaplar Bankacılık Kanunu'nda şu şekilde tanımlanmıştır.

“Katılım bankalarında açtırılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesapları” ifade eder (5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 3. Madde, 2005).

Fonların güvenliği adına cari hesap oluşturmak gerekli bir durum olmuştur. Bu fonlar hesap sahibi tarafından istenildiği zaman kullanılabilir. Katılım bankaları öz kaynakların 10 katı kadar cari hesap kabul ederek hesap üzerini işletip kârını kendisi almaktadır. Eğer hesaptaki paraya bir sıkıntı olduğunda banka bu durumu karşılamak durumundadır. Kârı da zararı da banka kendi içinde halletmek durumundadır.

1.2.1.2. Katılma hesabı

Vadeli hesabın faizsiz bankacılığa uyarlanmasıdır. Bankacılık Kanunu'nda katılma hesabı:

Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplarına denir (5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 3. Madde, 2005).

Katılım bankacılığında katılma hesabının elde ettiği kârın veya zararın %20'si bankaya, %80'i ise havuza eklenmektedir. Ortaya çıkan kâr ve zarar da katılanlar arasında paylaşılmaktadır.

1.2.1.3. Kıymetli madenler hesabı

Altın ve gümüş alıp satmak İslam'da meşru olduğundan katılım bankaları bu tür varlıkların ticaretini yapmaktadır. Bazı İslam Hukukçuları ise emtiaların para karşılığında satımında da vade olabilir görüşündedir.

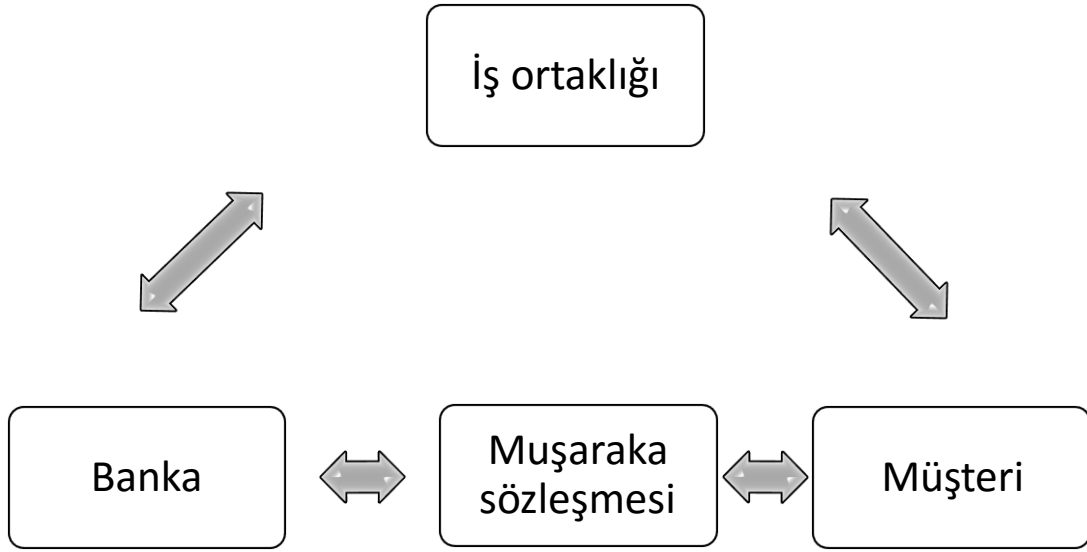
Katılım bankaları bu işlemi uluslararası bankalardan ya da yerel altın satan kurumlardan bir miktar altın alarak uygulamaktadırlar. Bu altınları kasalarda tutmakta, müşterilerinin talepleri doğrultusunda altınları müşterilere satmaktadırlar. Bu doğrultuda müşteriler altına yatırım yapmış olurlar. Altına ve gümüşe yatırım yapmak isteyen ancak nasıl saklayacağını düşünen birçok İslami kesim için bu hesap iyi bir çözüm seçeneğidir. Altınların piyasaya sürülmesi ile de ekonomiye katkı sağlanmış olmaktadır (Arslan, 2014, s. 12).

1.2.2. Fon kullandırma yöntemleri

Katılım bankalarında kullanılan fon yöntemleri çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik dokuz başlık altında incelenebilmektedir.

1.2.2.1. Muşaraka

Muşaraka iki veya daha fazla şahsın belirli bir miktar sermaye koyarak, birlikte iş yapmak ve meydana gelecek kâr veya zararı paylaşmak üzere kurdukları ortaklığa denir (Hammad, 1996, s.318). İşlemin sonucunda kâr elde edilirse, masraf ve maliyetler elde edilen kârdan düşürülmektedir. Eğer mali bir zarar meydana gelirse, bu zarar sermayeye katılım oranlarında sermaye sahiplerince ödenmektedir (Bayındır, 2007, s. 258).

Şekil 1.15. *Muşaraka sözleşmesinin aşamaları (Berfa, 2015)*

1.2.2.2. Muzâraa ve Musâkat

Muhâhale olarak da bilinen Müzaraa, ihtiyaç sahibinin başkasının toprağını işlemesi sonucu, elde edilen ürünün belirli bir bölümünü alması üzerine oluşturulan sözleşmedir.

Müsakat ise, meyve veren ağaçların meyvelerinin paylaşılması gibi toprağa dayalı yapılmak üzerine oluşturulan bir ortaklıktır (Tunç, 2010, s. 134).

1.2.2.3. Mudaraba

Sermaye sahipleri ortak bir şekilde yatırım oluşturmak amacıyla bankaya para yatırmaktadır. Belirli şartlar altında yatırılan sermayeler yatırım için kullanılır. Bu ortaklığı üç kâr takip etmektedir. Birinci pay sermaye sahibine, ikinci pay sermayeyi işleten bankaya, üçüncü pay ise mudiye ayrılmaktadır. Eğer bir zarar oluşursa yükümlülük bankanın değil sermaye sahiplerine aittir. Bu zarar ise ana para ile sınırlı olarak oluşmaktadır (Erdoğan, 2011, s. 59).

1.2.2.4. Murabaha

Banka, müşterisinden hizmeti peşin olarak almakta üstüne kâr koyarak vadeli şekilde müşterisine satmaktadır. Murabaha işlemleri şu aşamalarla gerçekleştirilmektedir (Özkan, 2012, s. 47).

- Banka, müşteri ile sözleşme imzalar.
- Katılım Bankası müşterinin ihtiyacını kâr ile vadeli olarak satar. Bunu da müşteriye garanti olarak sunar.
- Müşteri ise anlaşmanın yapıldığı şekilde işlemlerini ve ödemelerini gerçekleştireceği beyanında bulunur.
- Müşteri siparişini bankaya bildirir.

Katılım bankaların sunduğu murabaha finansman, konvansiyonel bankaların kredileri ile karşılaştırsak birkaç farktan bahsedebiliriz:

- ❖ Kredide iki taraf murabahada üç taraf vardır;
- ❖ Kredi ödünç para verme (ikrazat) işlemi, murabaha ise gerçek bir finansman işlemidir;
- ❖ Kredinin getirisi faiz, finansal murabahanın getirisi ise kârdır;
- ❖ Kredi finansal murabahadan daha risklidir;
- ❖ Murabaha daha rasyoneldir;
- ❖ Murabahada müşterinin ve kredinin takibi daha kolaydır. (Yılmaz, 2010, s. 12-14)

Şekil 1.16. Murabaha sözleşmesi (TKBB, 2013)

1.2.2.5. İcara

Katılım bankalarının fon kullanımını sağlayan yöntemdir. Orta vadeli bir fon kullanım yöntemidir. Sözleşmede Vade-Fiyat-Kira konuları belirlenmektedir. Banka malı satın alır, bu malı müşteri kiralayarak kira bedelini taksit şeklinde bankaya ödemektedir.

Bu oluşturulan finansal kiralama sistemine Leasing adı verilmektedir. Bu durumda kira bedeli alınmaktadır. Banka da elde edilen bedeli katılım sahipleriyle paylaşmaktadır. Kiralama süresi sonunda ürün almak isteyen müşteriye satılmaktadır (http-7).

Şekil 1.17. İcara sözleşmesi (TKBB, 2013)

1.2.2.6. İktina

İktina; finansal kiralama olarak bilinen bu sistem, katılım bankasının makine ya da gayrimenkulü belirli bir dönem için kiraya vermesiyle oluşmaktadır. Kiracı malı kullandığı dönemde kira ile birlikte malın mülkiyetini kazandıran taksitleri de öder. Kira bitiminde ise malın mülkiyeti kiracıya geçmektedir (Çobankaya, 2014, s. 17).

Şekil 1.18. İktina sözleşmesi (TKBB, 2013)

1.2.2.7. *Selem*

Selem satışında para peşin olarak üreticiye sunulmakta mal ileriki bir tarihte teslim alınmaktadır. İşlem vadeli bir şekilde yapılmış olmaktadır. Yapılacak işlemin teslim tarihi, bedeli, malın miktarı önceden belirlenerek mal katılım bankası tarafından müşterisine satılmış olur. Müşteri ödemesini peşin ya da taksitli şekilde yapmaktadır.

Şekil 1.19. *Selem sözleşmesi (TKBB, 2013)*

1.2.2.8. *Tavarruk*

Nakit sıkıntısı yaşayanların mallarını satarak ihtiyaç duyduğu nakit elde etmek için başvurduğu bir sistemdir. Katılım bankaları bu yöntem ile satın aldığı malları belirli bir kâr üzerinden vadeli şekilde müşterilere satmaktadır.

1.2.2.9. *Karz-ı Hasen*

Karz-ı Hasen yöntemi diğerlerinden farklı olarak ihtiyaç sahiplerine bir sözleşme ile faizsiz olarak borç verme şeklindedir. Ödemeler iki tarafın anlaştığı şekilde belirli zaman dilimleri halinde yapılmaktadır. Karz-ı Hasen fonu hastalık, evlenme, girişimler gibi durumlarda verilmektedir. İhtiyaç sahiplerinin sıkıntılarından dolayı borçlarını ödeyememesi söz konusu olduğunda bulunan borç, bankanın sosyal fonundan temin edilmektedir (Erdoğan, 2011, s. 51).

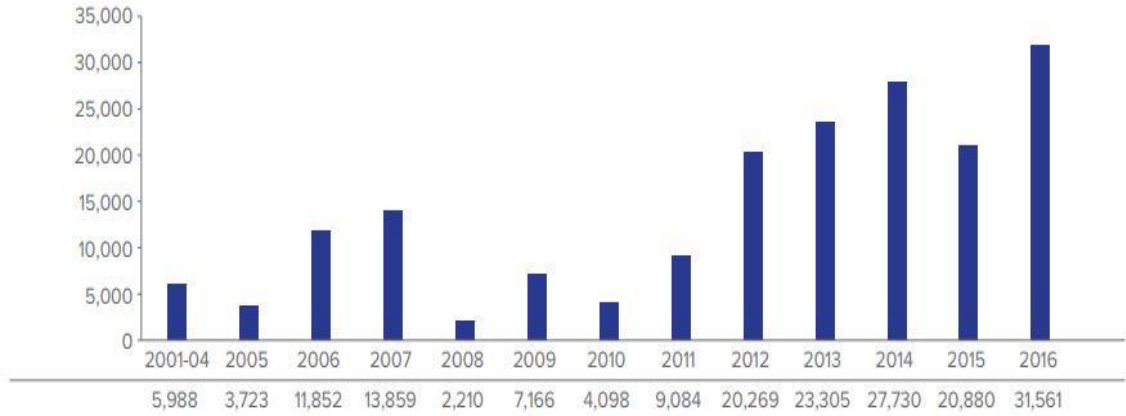
1.2.3. *Diğer Yöntemler*

Katılım bankacılığının sayılan fon kullandırma yöntemlerinin yanısıra kendinden söz ettiren, ilgi çeken iki yöntem daha vardır. Bu yöntemler: Sukuk ve tekafül şeklinde adlandırılmaktadır.

İslami bono adıyla anılan sukuk, faiz içermeyen, gayrimenkul veya sermaye ortaklığını temsil etmektedir. Sukuk sahibi belli bir zaman diliminde belli bir varlığın yaratacağı nakit akımından doğacak risk ve getiriye kabul etmektedir.

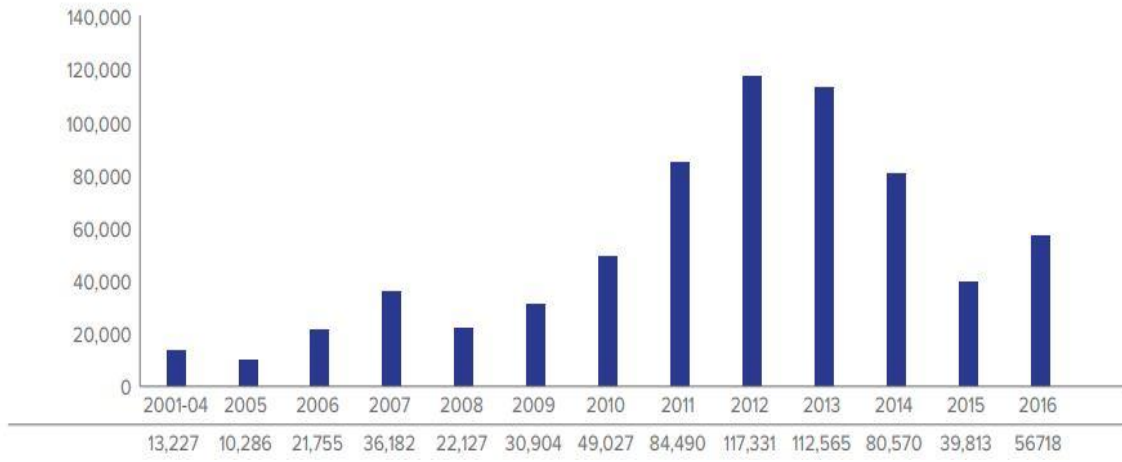
Sukuk ihracı, toplanan fonlar ile sahip olunan paya göre yeni bir projeye başlamak, mevcut olan projeyi geliştirmek ya da toplanan fonları ticari bir faaliyeti finanse etmek amaçlarıyla kullanılmaktadır. Hem devlet hem de özel kurumlar tarafından kullanılan sukuk, günümüzde hem Körfez ülkelerinde hem de Avrupa ülkelerinde, devletler ve kurumlar tarafından İslami bankalarca kullanılmaktadır. Sukuk, genellikle büyük projeler için ihtiyaç duyulan yüksek miktartlı sermayeyi temin etmek amacıyla yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bu yöntemle alım satıma konu olan işlemler için, alt yapı inşası için veya özel bir projenin gerçekleştirilmesi için kaynak arayışına gerek kalmadan başvuru yapılabilmektedir (Ernst ve Young, 2012).

Toplam uluslararası sukuk ihracatı, 2015 yılında 20,88 milyar ABD doları seviyesinde iken 2016 yılında 31,56 milyar dolar artarak 31,56 milyar dolara ulaşmıştır. Kaydedilen bu oran sukuk pazarının başlangıcından bu yana kaydedilen en yüksek ihrac değeridir.

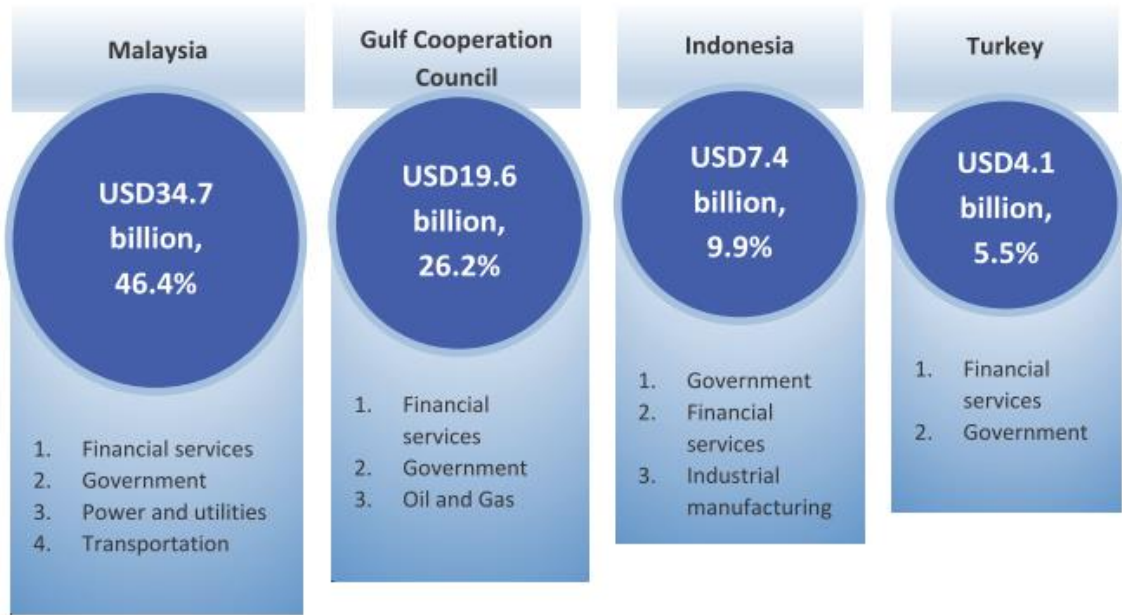

Şekil 1.20. Toplam uluslararası sukuk ihracı (Ocak 2001 – Aralık 2016)- milyar USD
(İnternational İslamic Financial Market, 2017)

Aşağıda, Şekil 1.21’de görüldüğü gibi yerel sukuk ihracatı, 2015 yılında 39,81 milyar ABD doları seviyesinden 2016 yılında 56,71 milyar ABD doları seviyesine yükselmiştir. Bu artışın büyük bir kısmını 2016 yılındaki 34,7 milyar dolar yerel sukuk ihracıyla Malezya sağlamıştır.

Şekil 1.21. Toplam yerli sukuk ihracı (Ocak 2001 – Aralık 2016)- milyar USD
(İnternational İslamic Financial Market, 2017)

Şekil 1.22. En büyük sukuk piyasaları 2016 (Malaysia International Islamic Financial Centre (MIFC), 2016)

Tablo 1.1. *Türkiye’de 2010- 2017 yılları arası toplam sukuk ihraçları (TKBB, 2017)*

2010-2017 Yılları Arası	USD (Bin USD)	MYR (Bin MYR)	TL (Bin TL)	TL Karşılığı Toplamı (Bin TL)
Özel Sektör	3 600 000	1 960 000	6 848 705	16 391 605
Kamu	4 750 000		17 782 449	28 042 449
TOPLAM	8 350 000	1 960 000	24 631 154	44 434 054

Tekafül, yardımlaşma ve dayanışmaya dayanan bir yardım sandığı şeklinde oluşturulmuş bir sistemdir. Bu sistemde kâr ve zarar sigorta şirketleriyle sigortalılar arasında paylaşılmaktadır. Böylece muhasebe gelirlerinin belirli bir kısmı sigorta şirketine ödenen ücretten alınarak sigortalılara iade edilmektedir. Bir nevi sigortacılık olan Tekafül bazı kesimlerce faiz olarak görülmektedir (Jobst vd., 2008, s. 8).

1.3. Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’deki katılım bankacılığının etkinliğini, performansını inceleyip, analiz etmektir. Bu kapsamda dünyada, İslami finans alanında gelişmiş bir ülke olarak Malezya ile karşılaştırma yapılmaktadır. Performans ve etkinlik analizi amacıyla hem geleneksel Oran Analizi hem de parametrik olmayan Veri Zarflama Analizi kullanılacaktır. Bu araştırma genel olarak şu alt amaçları içermektedir;

- ❖ İslami bankacılık sistemini daha iyi tanımlamak ve bilmek,
- ❖ İslami bankacılık tarafından sunulan ürünleri vurgulamak,
- ❖ İslami bankacılıkta faiz ödemeleri olmadan, nasıl kâr elde edildiğini araştırmaktır.

1.4. Çalışma Kapsamı

Bu çalışmada Türkiye ve Malezya’daki İslami bankaların finansal performansı analiz edilmek istenmektedir. Bu tür karşılaştırmalar yapmak ve ortaya çıkan sorulara doğru ve geçerli bir cevap bulmak yararlı olacaktır. Sadece Türkiye ve Malezya İslami bankacılık sektörü için değil, aynı zamanda iki ülkenin ekonomisi ve diğer ülkeler için de önemlidir. Ayrıca çalışmada, 2008 finansal krizin iki ülkenin katılım bankacılığına etkisi ele alınacaktır.

1.5. Araştırmanın Önemi

İslami finans alanında güçlü bir sisteme sahip olan Malezya ile Türkiye’deki katılım bankacılık sisteminin karşılaştırıldığı bu araştırma aşağıdaki nedenlerden dolayı önem taşımaktadır.

Teorik açıdan: Katılım bankalarının yaptığı farklı işlemler ve aktivitelerin banka finansal performansına olan etkisini incelemek.

Uygulama açısından: Literatürde bu alanda çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen İslami Bankacılığın gelişimini gözlemlemek ve bu alanda başarılı Malezya İslami Bankaları ile Türkiye Katılım bankalarını kıyaslayarak performans ve etkinliği araştırmak çalışmayı özgün kılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırmanın örneklemine katılan bankalar 2006-2015 döneminde faaliyet gösteren katılım bankalarıdır. Dolayısıyla Türkiye’de son iki yıl içinde açılan Ziraat katılım ve Vakıf katılım bankaları araştırmaya dahil edilmemiştir. Malezya’dan sadece araştırma dönemi (2006 yılından 2015 yılına kadar) içerisinde faaliyet gösteren Katılım bankaları çalışmaya dahil edilmiştir.

1.7. Araştırma Soruları

Genel olarak, araştırma soruları bir araştırmanın en önemli parçasıdır. Bir araştırmanın konusu, gösterilmesi kaçınılmaz olan ancak bulguların daha kesin ve tutarlı olmasını sağlamak için pek çok önemli soruyu kapsamaktadır; burada, çalışma başlığını önemli biçimde etkileyen iki temel soru üzerine odaklanılmaktadır.

1. Türkiye Katılım bankaları, Malezya İslami bankalarına kıyasla ne kadar etkin ve finansal olarak ne kadar güçlüdür?

2. İslami bankada faiz oranını dikkate almaksızın kâr sağlamak nasıl mümkündür?

2. AMPİRİK ÇALIŞMALAR

2008 yılındaki küresel finansal krizin ardından, İslami finans alanının genişlediği bilinmektedir. Bu büyüme, literatürün genişliğinden ve konuyu ele alan çalışmaların artan sayısında da anlaşılır. Akademik çalışmaların çoğunda geleneksel ve İslami bankalar karşılaştırmaya çalışılırken, İslami finans uygulayan ülkeler arasında iki İslami sistemin karşılaştırılması yaygın değildir. Buna rağmen Ada ve Dalkılıç (2014), Yıldırım'ın (2015) Türkiye ve Malezya'da İslami bankaların etkinliğini karşılaştırmak amacıyla yaptığı çalışmalar da vardır. Genel olarak etkinlik ve performansı incelemek, karşılaştırmak ve analiz etmek için, araştırmacıların çoğu Finansal Oran (FOA), Veri Zarflama (VZA), Stokastik Sınır (SSY) analizleri kullanmıştır.

2.1. Oran Analizi Kullanılan Çalışmalar

Samad (2004) çalışmasında, (a) kârlılık, (b) likidite riski ve (c) kredi riski ile ilgili olarak Körfez Savaşı sonrası dönemde Bahreyn'in İslami bankalarının ve faiz temelli geleneksel ticari bankaların karşılaştırmalı performansını incelemiştir. Bu performansları ölçmek için dokuz finansal oran kullanılmaktadır. 1991-2001 döneminde Bahreyn'deki İslami ve geleneksel ticari bankalar için Student t-testini finansal oranlara uygulayan çalışma, İslami ve mevduat bankaları arasında kârlılık ve likidite açısından önemli bir fark olmadığı sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, çalışma, kredi performansında önemli bir fark olduğunu ortaya koymaktadır.

Widagdo ve Ika (2008), çalışmalarında Endonezya'daki İslami bankalarının Fetva (2004) öncesi ve Fetva sonrası dönemde finansal performanslarının farklı olup olmadığını araştırmışlardır. Bankaların performansını değerlendirirken, bu çalışmada kârlılık, likidite, risk ve ödeme gücü ve verimlilik olarak kategorize edilen çeşitli finansal oranlar kullanılmıştır. Fark saptanması için t-Testi kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonucu, genel olarak İslami bankaların Fetva öncesi ve Fetva dönemindeki finansal performanslarının karşılaştırılmasının istatistiksel olarak farklı olmadığını göstermektedir. Benzer şekilde, bankalar arası analiz sonuçları hem Fetva'dan önce hem de Fetva'dan sonraki dönemde İslami bankalar ile mevduat bankaları arasında performans açısından önemli bir fark olmadığını göstermektedir.

Viverita. D (2010), çalışmasında, 2005-2008 yılları arasında bireysel banka verilerini kullanarak Endonezya İslami bankalarının performansını, ayrıca, İslami ve

geleneksel bankaların performanslarını karşılaştırmayı amaçlamıştır. Üç finansal etkinlik oranını (maliyet etkinlik oranları, gelir etkinlik oranları ve kâr etkinlik oranları) kullanarak, İslami bankalarda maliyet ve gelir etkinliği nedeniyle önemli bir performans artışı olduğu belirlenmiştir. İslami ve geleneksel bankaların önemlilik farklarını kontrol etmek için T-testi ve F-testi kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, İslami bankaların geleneksel bankalardan daha yüksek maliyet etkinliği sağladıklarını göstermektedir. Buna ek olarak, İslami bankaların, geleneksel bankalara kıyasla az tecrübeye sahip olmalarına rağmen gelir ve kâr üretme kabiliyetinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, büyük İslami bankalar da büyük geleneksel bankalara göre, aktif kârlılığı ve özsermaye kârlılığı oranları (ROA ve ROE) açısından daha yüksek bir değere sahiptir.

Akhter vd. (2011) çalışmalarında, Pakistan örneğinde geleneksel bankaları (kamu ve özel sektör) İslami bankalarla karşılaştırarak, İslami bankalarının etkinlik ve performans analizini gerçekleştirmişlerdir. Etkinlik ve performans ölçmek amacıyla dokuz finansal oran, kârlılık, likidite riski ve kredi riski altında kullanılmıştır. Bu oranlar, 2006-2010 döneminde İslami ve geleneksel bankalara ait finansal tablolara uygulanmıştır. Ayrıca bilanço ve gelir tablosundaki eğilimleri kontrol etmek için Trend analizi kullanılmıştır. Çalışmada faizsiz ve faize dayalı bankacılıkta kârlılık açısından önemli bir fark bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu araştırmada, likidite ve kredi performansındaki farklılık keşfedilmiştir. Trend analizi, İslami bankanın bilançosunun iyi seyrini ortaya çıkarırken gelir tablosunda anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Kadir vd. (2013), çalışmalarında, ekonomik kriz sırasında (1997-1999) ve ekonomik kriz (2001-2003) sonrasında Malezya'da mevcut olan iki bankacılık sisteminin finansal performansı karşılaştırılmıştır. Bu iki dönem boyunca geleneksel ve İslami bankaların performansını incelemek için çalışmada 10 finansal orandan faydalanılmıştır. Bunlar 4 gruba ayrılmıştır:

- (a) Kârlılık oranları;
- (b) Likidite oranları;
- (c) Risk ve ödeme gücü oranları ve
- (d) Verimlilik oranları.

Daha sonra, iki banka türünün, performans açısından iki dönem arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için T-testi kullanılmıştır. Bankalar arası karşılaştırma kullanıldığında çalışmada, mevduat bankalarının İslami bankalara göre daha iyi performans gösterdiği, kârının ve riskinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, varlık kullanma açısından, İslami banka, geleneksel bankadan daha iyidir. Genel olarak, 1983'te faaliyete geçen İslami bankalardan daha uzun tarihçe ve tecrübeye sahip olması nedeniyle, geleneksel banka çok yönlü olarak daha iyidir.

Doğan (2013), yaptığı çalışmada 2005-2011 yıllar arasında Türkiye’de 4 katılım bankasıyla 4 mevduat bankasının finansal performanslarını karşılaştırmıştır. Çalışma sonucunda mevduat bankalarının, katılım bankalarına göre likiditesi, borç ödeme gücü ve sermaye yeterliliği daha yüksek iken riskliliğinin daha düşük olduğu anlaşılmıştır. Kârlılık anlamında iki banka türünün arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Hazzi ve Al Kilani (2013), çalışmalarında, kârlılık, likidite ve risk performansı açısından islami ve geleneksel bankalar arasında önemli farklılık olup olmadığını belirlemek için Malezya'daki İslami ve geleneksel bankaların finansal performanslarını istatistiksel olarak incelemişlerdir. Araştırmacılar, mevduat bankalarının İslami bankalardan daha kârlı olduğunu, İslami bankaların, geleneksel bankalardan risk ağırlıklı sermaye oranına göre daha az riskli olduğunu tespit etmişlerdir.

Khan vd. (2013), yaptıkları çalışmada, yaygın olarak kullanılan oran analizinin uygulanmasıyla, seçilen Malezya ve Pakistan İslami bankaların 2006 ile 2011 yılları arasındaki altı yıllık faaliyet etkinliğini değerlendirmiş ve analiz etmişlerdir. İkincil veriler, ilgili bankaların yıllık raporlarından elde edilmiş, açıklamalar, ortalama, standart sapma ve değişim katsayısı ile yapılmıştır ve t-Testi performans farklılıklarını ifade etmiştir. Ampirik bulgular, Malezya'daki İslami bankaların, gelir-gider oranı ve işletme etkinliği ile karşılaştırmalı verimli çalışmayı değerlendirebildiklerini, buna karşılık Pakistan İslami bankaların, varlıklarını titizlikle kullandıklarını göstermektedir. Malezya İslami bankaları daha etkin iken, Pakistan İslami bankalarının işletme giderlerini kontrol altında tuttuğu sonucuna varılmıştır.

Saleh ve Zeitun (2006), çalışmalarında Ürdün'deki İslami bankacılık deneyimini incelemek ve analiz etmek amacıyla, özellikle birinci ve ikinci katılım bankası (Ürdün

İslami Finans ve Yatırım Bankası (JIBFI) ve İslami Uluslararası Arap Bankası (IIAB)) ile katılım bankalarının performanslarını değerlendirmeye çalışmışlardır. Araştırmacılar, daha sonra bu sektörün karşı karşıya olduğu hem yerel hem de küresel sorunlara dikkat çekmişlerdir. Bu çalışmada kâr maksimizasyonu, sermaye yapısı ve likidite testleri yapılarak, performans değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, her iki bankanın etkinliğini ve kabiliyetinin arttığı, yatırımlarının ve faaliyetlerinin genişlediği ve Ürdün'deki finansman projelerinde önemli bir rol oynadığı bulunmuştur. Ayrıca araştırmada ilgi çeken bir diğer konu, bu bankaların daha çok kısa vadeli yatırımlar üzerinde durduğu gerçeğidir. Bir başka bulgu ise, Finans ve Yatırım Bankası'nın (JIBFI), diğer bankaları İslami finansal sistemi uygulamaya teşvik eden bir faktör olarak, yüksek bir kârlılığa sahip olmasıdır. Ayrıca, İslami bankaların kredi imkânlarında ve kârlılıkta yüksek oranda bir büyüme gösterdiklerini ortaya koymuştur.

2.2. Veri Zarflama Analizi Kullanılan Çalışmalar

Yudistira (2004), çalışmasında 1997-2000 döneminde 18 İslami bankanın performansı ile ilgili yeni kanıtlar sunmaktadır. Önceki çalışmalardan farklı olarak bu çalışma, etkinlik ölçümüne dayanırken, İslami bankacılığın teknik ve ölçek etkinliklerini analiz etmek için parametrik olmayan yaklaşım olan VZA kullanmıştır. İslami bankaların girdi-çıktı değişkenlerinin belirlenmesinde aracılık yaklaşımı İslami finansal sistem ilkesine uygun olarak seçilmiştir. Sonuçlar, genel olarak, 1998-1999 küresel kriz sırasında İslami bankaların düşük etkinlik skorlarına sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Hassan (2006), çalışmasında, 1995-2001 döneminde birçok banka analiz ederek İslami bankacılık sektörünün dünyadaki göreceli etkinliğini araştırmıştır. Bu bankaların etkinliğini incelemek için hem parametrik (Maliyet ve Kâr Etkinliği) hem de parametrik olmayan VZA teknikler kullanılmıştır. Maliyet, tahsis, teknik, saf teknik ve ölçek etkinlik skorları gibi beş VZA etkinlik önlemi hesaplanmış ve performans geleneksel muhasebe önlemleri ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmanın sonuçları, İslami bankacılık endüstrisinin, dünyanın diğer bölgelerindeki geleneksel bankacılıkla karşılaştırıldığında nispeten daha az etkin olduğunu göstermektedir. Ayrıca, etkinlik önlemlerinin ROA ve ROE ile yüksek oranda ilişkili olduğunu ve etkinlik tedbirlerinin İslami banka performansının belirlenmesinde geleneksel muhasebe oranları ile aynı zamanda kullanılabileceğini göstermiştir.

Sufian vd. (2008), çalışmalarında, 2001-2006 döneminde 16 MENA ve Asya ülkesindeki İslami bankacılığın etkinliğini araştırmışlardır. Bireysel bankaların etkinlik tahminleri parametrik olmayan VZA yöntemi kullanarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar, MENA İslami bankaların Asya'daki İslami bankalar muadilleriyle karşılaştırıldığında daha yüksek ortalama teknik etkinlik sokurnun sergilediğini ortaya koymuştur. Saf teknik etkinlikle birlikte hem MENA hem de Asya ülkelerinin bankacılık sektörlerinde ölçek etkinliği daha ağır basmaktadır. Ayrıca ampirik bulgular, MENA bölgesindeki bankaların dönem boyunca etkinlik sınırının en üst kısmına egemen olarak en etkin bankalar olduklarını göstermektedir.

Hassan vd. (2009) yaptıkları çalışmada, İslami bankalara karşı konvansiyonel bankaların ortalama maliyet, gelir ve kârlılık skorları arasındaki farkları araştırmışlardır. Ayrıca, örneklenen bankaların büyüklük, yaş, maliyet, gelir ve kârlılık etkinliğinin etkisi incelenmiştir. Veriler, İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) ülkelerinde 1990-2005 yılları arasında, 40 Banka Kapsamı veri tabanından elde edilen her yıl için toplanmıştır. Verileri analiz etmek için, ilk olarak Farrell tarafından geliştirilen VZA parametrik olmayan etkinlik yaklaşımı uygulanmıştır. Bulgular, konvansiyonel ve İslami bankaların genel etkinliği arasında önemli bir fark olmadığını ortaya koymuştur.

Arslan ve Ergeç (2010) çalışmalarında, 2006 yılında ve 2009 yılında 26 özel geleneksel bankanın ve 4 katılım bankasının VZA yöntemi ile etkinliklerini analiz etmişlerdir. VZA sonuçlarına göre, 2006 yılında etkin olmayan 10 bankadan 3'ü katılım bankası iken, 2009'da etkin olmayan tanımlanan 11 bankadan sadece 1'i bir katılım bankasıydı.

Ajlouni ve Omari (2013) yaptıkları çalışmada, 2005-2009 döneminde Ürdün İslami bankaların performanslarını, etkinlik gelişimlerini, iki farklı yaklaşım kullanarak incelemiş ve karşılaştırmışlardır. Bu yaklaşımlar Malmquist VZA ve FOA'dır. Sonuçlar, Ürdün İslami bankaların, çalışma döneminde, her iki yaklaşımı kullanarak gerçek çıktılar üreten girdileri açısından sürekli olarak etkin olduklarını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, örnek bankalar arasındaki değişim önemli değildir. Buna ek olarak, VZA ve FOA banka sıralamaları arasındaki ilişki hakkında önemli bir kanıt bulunmamaktadır Ürdün İslami bankaların yöneticilerinin, optimum çıktılar üretmek için başvuru kullanımını geliştirerek bankaların etkinliğini artırmaları önerilmiştir.

Ada ve Dalkılıç (2014) çalışmalarında 22 İslami bankanın bilanço verilerinden oluşan göstergeler kümesi kullanılarak ölçek etkinliği, etkinlik değişiklikleri ve toplam faktör etkinliği değişikliği karşılaştırılması yapılmıştır. 2009-2011 döneminde, Türkiye'de faaliyet gösteren dört bankanın ve Malezya'da faaliyet gösteren 18 bankanın verileri kullanılmıştır. Çalışmada etkinliği ölçmek için VZA kullanılmış ve etkinlik değişikliklerini ve toplam faktör etkinlik değişikliklerini ölçmek için Malmquist Toplam Faktör Etkinlik İndeksi kullanılmıştır. Türkiye'de bankaların ölçek etkinlik ortalamaları 2009'da Malezya'dan daha yüksek, 2010 ve 2011'de ise Malezya'dan daha düşük olduğu tespit edilmiş. 2010-2011 yılları arasındaki dönemde bankaların toplam faktör etkinliğindeki değişim, 2009-2010 dönemine kıyasla, Türkiye için bir düşüş ve Malezya'da 3 banka haricinde bir artışa neden olmuştur.

Johanes vd. (2014) yaptıkları çalışmada 2004-2009 döneminde 18 farklı ülkeden İslami ve mevduat bankaların etkinliğini VZA ve Meta Frontier Analizi (MFA) ile karşılaştırmışlardır. Parametrik olmayan MFA'nın kullanılması, brüt etkinliğin (yani, ortak bir sınırdan ölçülen bankaların etkinliği) 2 bileşene ayrışmasına izin verir, bunlar: net etkinlik (bankaların kendi sınırlarına göre ölçülen etkinlik) ve tip etkinliktir ("modus operandi" izlenen yöntemle ilgili etkinlik). Bu yaklaşım İslami bankacılık literatüründe yeni bir yaklaşımdır. Analiz iki aşamada gerçekleştirilir. Birinci aşamada, brüt etkinlik ve bileşenleri (net ve tip) temelinde bankaları karşılaştırmak için VZA ve MFA kullanılmaktadır. Araştırmada, İslami bankalar genellikle brüt etkinlik açısından geleneksel olanlar ile eşit iken önemli ölçüde net ve tip etkinlik daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bankacılık çevresi ve banka-düzey özelliklerini oluşturan ikinci aşama analizi, bu sonuçları doğrulamaktadır. İslami bankaların düşük tip etkinliği, ürün standardizasyonunun olmamasına bağlanabilirken, yüksek net etkinlik, İslami bankalarda yüksek yönetim kapasitesini yansıtmaktadır. Bu bulgular hem karar alıcılar hem de düzenleyicilere bağlıdır.

Mobarek ve Kalonov (2014) yaptıkları çalışmada, 18 (İKÖ)'ne üye ülkelerin son yıllardaki finansal krizlerde, geleneksel bankalarla İslami bankaların performansını araştırmışlardır. Çalışma, öncelikle bankacılık literatüründe etkinlik ölçümünün iki baskın sınır yaklaşımını kullanmaktadır. Çalışma aynı zamanda Z skoru yöntemini kullanarak bankaların dayanım skorunu tahmin etmekte ve bankaların etkinlik ve finansal istikrar arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. VZA ve SSY yaklaşımlarına dayanan sonuçlar,

mevduat bankalarının, İslami olanlardan daha etkili olduğunu bildirmektedir. Tersine, Z-skoru, İslami bankaların mevduat bankalarından finansal açıdan daha istikrarlı olduğunu rapor etmektedir. Bununla birlikte, İslami bankalarının hâkimiyeti daha sonra büyük ölçüde kaybolmuştur. Bunun sebebi, finansal istikrar açısından İslami bankalar arasında önde gelen ülkelerden Bahreyn, Kuveyt ve BAE'nin, İslami bankacılık Z-skorlarının düşmesi olabileceği belirtilmiştir.

Yıldırım (2015) yaptığı çalışmada, toplam faktör etkinlik değişimini ölçmek ve Malmquist Toplam Faktör Etkinlik İndeksi etkinlik ölçümleri için VZA'ni kullanmıştır. Bu çalışma, Türkiye'de faaliyet gösteren 4 katılım bankası ve Malezya'da faaliyet gösteren 13 İslami bankayı içermektedir. Türkiye ve Malezya'da faaliyet gösteren bu İslami bankaların yarısı teknik etkinlik, Chames, Cooper and Rhodes (CCR) değerini karşılamaktadır. Başka bir deyişle, bu katılım bankalarının yarısı, aktif toplamalarını ve toplam özkaynaklarını etkin bir şekilde kullanabilmektedir. Katılım bankalarının Teknik Etkinlik Değişikliği değerinin hiçbir zaman herhangi bir dönem için 1'in üzerine çıkmadığı bulunmuştur. İslami Bankaların üretim sınırına ulaşma ihtimalinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Majeed ve Zanib (2016) yaptıkları çalışmada, 2007-2014 yılları arasında mevcut en geniş veri setini kullanarak, Pakistan'daki tam teşekküllü İslami bankaların, geleneksel bankaların İslami kollarının ve geleneksel bankaların etkinliğini ampirik olarak analiz etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, bankaların etkinliğini ölçmek ve karşılaştırmak için VZA kullanılmıştır. Çalışmanın amacına ulaşmak için, toplam teknik etkinlik, saf teknik etkinlik ve ölçek etkinliği gibi üç etkinlik ölçütü hesaplanmıştır. Genel anlamda, tam teşekküllü İslami bankalar, toplam teknik etkinlik ve saf teknik etkinlik açısından geleneksel bankalardan daha az etkindir. Ayrıca geleneksel bankaların İslami şubeleri, muadillerinden ölçeksel olarak daha etkindir.

Ata ve Buğan (2016) yaptıkları çalışmada, Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren geleneksel ve katılım bankalarının etkinliğinde rol oynayan faktörleri belirlemeye çalışmışlardır. Bu nedenle, ilk önce banka etkinliği VZA yardımıyla ölçülmüş ve banka etkinliğini etkileyen faktörler Tobit Regresyon Modeli kullanılarak belirlenmiştir. Çalışmada, bankaların etkinliğini belirleyen faktörlerin varlık büyüklüğü ve net faiz marjı olduğu sonucuna varılmıştır.

2.3. Diğer Tekniklerin Kullanıldığı Çalışmalar

Mokhtar vd. (2006) çalışmalarında, ampirik olarak Malezya'daki tam teşekküllü İslami bankaların, İslami şubelerin ve mevduat bankalarının etkinliğini araştırmışlardır. Malezya İslami bankacılık sektörünün varlık, mevduat ve finansman tabanı açısından 1997-2003 döneminde çok hızlı büyüdüğü sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada daha sonra SSY kullanılarak bu bankaların teknik ve maliyet etkinliği ölçülmüştür. Bulgular, ortalama olarak İslami bankacılık sektörünün etkinliğinin çalışma süresi boyunca arttığını, geleneksel bankaların ise zaman içinde istikrarlı kaldığını göstermektedir. Ayrıca, İslami bankacılığın etkinlik düzeyi, geleneksel bankalardan daha düşüktür. Buna ek olarak, tam teşekküllü İslami bankaların İslami şubelere göre daha verimli olduğunu ortaya koyarken, yabancı bankaların İslam şubeleri yerli bankalarından daha verimli olma eğilimindedir.

Mohamad vd. (2008) yaptıkları araştırmada, İKÖ'nün 21 ülkesinde yer alan 80 banka için (37 geleneksel bankadan ve 43 İslami bankadan oluşmaktadır) SSY kullanarak maliyet ve kâr etkinliğini ölçmüş ve karşılaştırmışlardır. Buna ek olarak, bankaların büyüklüğü, yaşı ve bölgesine göre etkinliklerini değerlendirmişlerdir. Sonuçlar, mevduat bankalarına karşı İslami bankaların genel etkinlik sonuçları arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, her iki bankacılık sisteminde de maliyet minimizasyonu ve kâr maksimizasyonunda önemli bir gelişme alanı bulunmaktadır. Ayrıca, bulgular, her iki bankacılıkta da büyük ve küçük bankalar ile yeni ve eski bankalar arasında ortalama etkinlik skorlarında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle, her iki sistemde de bankanın büyüklüğü ve yaşı, performansını etkilememektedir.

Jaffar ve Manarvi (2011), çalışmalarında, sermaye yeterliliği, varlık kalitesi, yönetim kalitesi, kazanma kabiliyeti ve likidite pozisyonu gibi CAMEL test standart faktörlerini analiz ederek, 2005-2009 yılları arasında Pakistan'da faaliyet gösteren İslami ve geleneksel bankaların performansını inceleyip karşılaştırmışlardır. Çalışma için finansal veriler, Pakistan'ın devlet bankasının web sitesinde bulunan bankaların finansal tablolarından çıkarılmıştır. 5 İslami banka ve 5 geleneksel bankadan oluşan bir örnek, performanslarını ölçmek ve karşılaştırmak için seçilmiştir. Örneklemdeki genç İslam bankalarının bazılarının 5 yıllık mali verileri olmadığı için her yıl ortalama oranlar dikkate alınmıştır. İslami ve geleneksel bankaların performanslarını belirlemek için

finansal kurumların sağlığını kontrol etmek için standart bir test olan CAMEL testi kullanılmıştır. Araştırma, İslami bankaların, yeterli sermayeye ve daha iyi likidite pozisyonuna sahip olmalarıyla daha iyi performans gösterdiklerini, geleneksel bankaların yönetim kalitesi ve kazanma kabiliyetine öncülük ettiğini ortaya koymuştur. Her iki bankacılık sistemi için varlık kalitesi neredeyse aynıdır.

Irfan vd. (2014), yaptıkları çalışmada, Güney Asya Ülkelerinde İslami bankaların etkinliğini analiz etmişlerdir. Çalışma örneği, İslami bankacılık sistemleri için benzer yasal, sosyal ve ekonomik çerçeve olması nedeniyle dört ülke, yani Pakistan, İran, Brunei ve Bangladeş'ten oluşmaktadır. SSY, 2004 ile 2011 yılları arasında girdi ve çıktı yöntemi ile performansı tahmin etmek için kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, İslami Bankacılığın etkinlik oranları; aktif kârlılık açısından yaklaşık %98,19, öz kaynak kârlılık oranı %91,4 ve net kâr oranı yaklaşık %77.03'tür. Etkinlik sıralamasına göre Brunei'nin ilk sırada olduğu, ardından Güney Asya ülkeleri arasında Pakistan, İran ve Bangladeş geldiği saptanmıştır.

Toraman vd. (2015), Türkiye'deki mevduat ve katılım bankalarının 2006-2014 yılları arasındaki finansal tablolarından yararlanarak, bu bankaların performanslarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmişlerdir. Yapılan t-Testi sonucunda mevduat bankalarının toplam aktif ve likit aktif değerleri katılım bankalarının değerlerinden daha yüksektir. Banka kârlılığını etkileyen faktörler iki dereceli GMM ile tahmin edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda banka kârlılığının operasyonel etkinlik ve sermaye yeterliliği ile pozitif yönlü, kredi kalitesinin göstergesi olan takipteki kredilerin toplam kredilere oranı ile negatif yönlü bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Youssef ve Samir (2015)'in çalışmalarının odak noktası, bankalar-arası olan faktörlerin yanı sıra büyüklüklerinin, Mısır piyasasında faaliyet gösteren bankaların finansal performansı üzerindeki etkisini araştırmaktır. Temel amaç hem İslami hem de geleneksel bankaların finansal performansı hakkında karşılaştırmalı bir analiz yapmaktır. Bu çalışmanın analizleri, araştırma hipotezlerini test etmek için tanımlayıcı, korelasyon ve regresyon analizleridir. Araştırmanın bulguları, bankalar arası bazı faktörlerin bu bankaların finansal performansı üzerinde önemli etkileri olduğu yönünde kanıtlarını ortaya koymuştur. Ancak, iki grup arasında banka tipinin önemli bir değişken olmadığı ve araştırılan değişkenlere göre geleneksel ve İslami bankaların birbirlerinden farklı olmadığını ortaya koymuştur.

3. YÖNTEM

3.1. Veri Seti

Veriler, Türkiye’de ve Malezya’da 2006 – 2015 döneminde faaliyet gösteren Katılım Bankalarının yıllık konsolide finansal raporlarından elde edilmiştir. Çalışmada daha önce katılım bankacılığı konularında hazırlanmış kitaplar, makaleler, doktora ve yüksek lisans tezleri, AIBIM ve TKBB gibi kuruluşların yayınladığı dönemsel raporlar vb. kaynaklar ikincil veriler olarak kullanılmıştır.

Araştırma, örneklem büyüklüğüne göre Türkiye’den üç katılım bankasını ve Malezya’dan yedi İslami bankanı kapsamaktadır. Bu örneklem seçimi, iki ülkedeki İslami bankaların 2006 yılından 2015’e kadar yıllık finansal raporlarının (Bilanço, Gelir tablosu ...) elde edilebilirliğine dayanmaktadır.

Malezya’da 10’dan fazla İslami banka, analize konu olan tarihler arasındaki veri eksikliği nedeniyle analiz dışında tutulmuştur. Türkiye’de ise Vakıf Katılım Bankası ve Ziraat Katılım Bankası analiz edilen yıllarda faaliyet göstermediğinden çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu süreçte örneklemimiz 10 bankadan oluşmaktadır. Tablo (3.1), araştırmadaki kullanılan İslami bankalar listesini göstermektedir.

Tablo 3.1. *İslami bankaları listesi*

Ülke	Banka adı
Malezya	Al Rajhi Banking & Investment Corporation (Malaysia) Berhad
	Asian Finance Bank Berhad
	Affin Islamic Bank Berhad
	Bank Islam Malaysia Berhad
	Kuwait Finance House (Malaysia) Berhad
	Bank Muamalat Malaysia Berhad
	RHB Islamic Bank Berhad
Türkiye	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş
	Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş
	Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş

Aynı veri seti hem oran analizi hem de veri zarflama analizinde kullanılacaktır. Ancak Malezya'dan Asia Bankasının 2006 yılında bir çıktısı (mevduat) eksikliğinden, etkinlik skorları 2007 yılından itibaren hesaplanmıştır.

3.2. Performans Ölçülmesi

Bu çalışmada kantitatif yöntem kullanılmıştır. İslami Bankaların performansını değerlendirirken, muhasebe oranlarının kullanımı literatürde yaygın olarak görüldüğünden finansal oranlar kullanılmıştır (Samad, 2004, s. 6). Ayrıca, muhasebe oranları banka büyüklüğünün eşitsizliğini en aza indirgeyebilir ve onları ortalama hale getirebilir. Bu çalışmada, bankaların finansal performansını ölçmek için 10 finansal oran kullanılmıştır. Bu oranlar, kârlılık oranları, likidite, risk ve borç ödeme gücü oranları olmak üzere üç geniş kategori altında toplanabilir.

Aşağıdaki Tabloda ayrıntılı bir şekilde, kategori, oranın kısaltması ve formülü gösterilmektedir.

Tablo 3.2. *Finansal oranlar ve formülleri*

	Oran	Formül	Kısaltma
Kârlılık oranları	Aktif kârlılık oranı	Net kâr/ Aktif toplamı	ROA
	Özsermaye kârlılık oranı	Net kâr/ Özsermaye	ROE
	Kâr gider oranı	Net Kâr/Toplam giderler	PER
Likidite oranları	Nakit mevduat oranı	Nakit/Mevduat	CDR
	Kredi mevduat oranı	Kredi/Mevduat	LDR
	Cari oran	Dönen varlıklar / Kısa vadeli yabancı kaynaklar	CR
	Dönen varlık oranı	Dönen varlıklar/Varlık toplamı	CAR
Risk ve borç ödeme gücü	Borç özsermaye oranı	Toplam borçlar/Özsermaye	DER
	Kaldıraç oranı	Toplam borçlar/Toplam varlıklar	DTAR
	Özsermaye çarpanı	Toplam aktif/Özsermaye	EM
	Kredi mevduat oranı	Kredi/Mevduat	LDR

3.2.1. Kârlılık oranları

- **Aktif Kârlılığı Oranı (ROA):** Kapsamlı bir şekilde varlıkların gelirini ifade etmektedir. Şöyle hesaplanır; Net dönem kârı veya zararı / toplam varlıklar. Hem kâr marjı hem de aktiflerin devir hızını ifade ettiği için bu rasyo, rantabilite hesaplamak amacıyla en çok kullanılan oranlardan biridir.
- **Özsermaye Kârlılık Oranı (ROE):** Özsermaye, işletme varlıklarının ortaklar aracılığıyla ve dağıtılmayan kârlar ile finanse edilen bilanço bölümüdür. Öz sermaye kârlılığı işletme ortaklarının koydukları sermaye karşılığında ne kadar kâr elde ettiklerini, yani her birim sermaye karşılığında kaç birim kâr yaratıldığını gösterir. Önemli bir kârlılık göstergesi olan ROE, aynı zamanda bir yönetim performansı göstergesidir. Yüksek ROE işletme kaynaklarının verimli kullandığını gösterir.
- **Kâr Gider Oranı (PER):** Bu oran, banka giderlerinin her bir para birimi için kazanılan banka kârının miktarını ölçer (Moin, 2013, s. 7). Yüksek PER, bir bankanın maliyet açısından verimli olduğunu ve belli bir masrafla daha yüksek kâr elde ettiğini gösterir.

Rouach ve Naulleau göre kârlılık oranları zamanla stratejik önceliklere göre farklı formlar alabilir. (Rouach ve Naulleau, 2004, s. 165).

3.2.2. Likidite oranları

- **Nakit Mevduat Oranı (CDR):** Bankanın kasasındaki nakit, bankanın en likit varlıklarıdır. Dolayısıyla, daha yüksek bir Nakit Mevduat Oranı, bir bankanın daha düşük CDR'ye sahip bir bankadan nispeten daha likit olduğunu gösterir. Bir bankanın daha yüksek nakit mevduat oranını elinde bulundurması durumunda, mevduat sahiplerinin güvenini kazanmaktadır. Bu oran likidite seviyesi ölçümünde Ajlouni ve Omari (2013), Samad ve Hassan (1999) tarafından kullanılmıştır.
- **Kredi mevduat Oranı (LDR):** Bir bankanın kredilerinin tutarı, herhangi bir zamanda mevduatlarının miktarına bölünür. Oran ne kadar yüksek olursa, banka kendi faaliyetlerini finanse etmek konusunda borçlara daha fazla dayanmış demektir. Dolayısıyla düşük bir LDR tercih edilir. Bu oran likidite seviyesi ölçümünde Ajlouni ve Omari (2013), Samad ve Hassan (1999), Moin (2008), Ansari ve Rahman (2011), Widgado and Ika (2008) tarafından kullanılmıştır.
- **Cari Oran (CR):** Banka yönetiminin mevcut yükümlülüğünü nasıl karşıladığını, yani mevcut varlıkla mevduat talep edebileceğini gösterir. Yüksek oran bankanın mevduat

sahiplerinin güveni (mevduat) geri ödemesi için daha fazla likit varlığa sahip olduğunu gösteren bir endekstir. Para çekme işlemleri yeni mevduatları önemli ölçüde aştığında, bankalar genellikle bu sıkıntıyı menkul kıymet satarak azaltabilir. Devlet iç borçlanma senetleri kolayca satılmaktadır ve likit olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, yukarıda ölçülen yüksek bir akım oranı, düşük akım oranından daha fazla tercih edilir.

- Dönen Varlık Oranı (CAR). Yüksek bir CAR, bankanın daha fazla likit varlığa sahip olduğunu gösterir. Samad ve Hasan, (1999), Ajlouni ve Omari (2013), Ansari ve Rehman, (2011) Widagdo ve Ika (2008) bankaların likiditesini ölçmekte kullanmışlardır.

3.2.3. Risk ve borç ödeme gücü

- Borç Özsermaye Oranı (DER): Banka sermayesinin finansal şokları ne kadar absorbe edebildiğini gösterir. Varlık değerlerinin azalması veya kredilerin geri ödenmemesi durumunda, banka sermayesi bu kredi zararlarından korunma sağlar. Başka bir deyişle düşük bir DER oranı, banka için iyi bir işarettir.
- Kaldıraç oranı (DTAR): Bir bankanın borçlarını ödemek için finansal gücünü belirtir. Yüksek bir DTAR, bir bankanın daha riskli işlere girdiğini gösterir.
- Özsermaye çarpanı (EM): Toplam varlıklar toplam özkaynak ile karşılaştırılarak, hissedarları tarafından finanse edilen bir bankanın varlıklarının miktarını ölçen bir finansal kaldıraç oranını ifade eder. Başka bir deyişle, öz sermaye çarpanı, hissedarlar tarafından finanse edilen veya borçlanan varlıkların yüzdesini gösterir.

3.2.4. Hipotezler

Çalışma iki farklı ülkedeki İslami bankaların performanslarını karşılaştırmak amacıyla Kârlılık, likidite, risk ve borç ödeme gücü faktörlerine bağlı olarak aşağıdaki hipotezleri kullandı:

H1: Türkiye’de ve Malezya’daki İslami bankalar arasında kârlılık açısından önemli bir fark vardır.

H2: Türkiye’de ve Malezya’daki İslami bankalar arasında likidite açısından önemli bir fark vardır.

H3: Türkiye'de ve Malezya'daki İslami bankalar arasında Risk ve borç ödeme gücü açısından önemli bir fark vardır.

3.3. Etkinlik Ölçülmesi

Etkinlik ölçülmesi, bir işletmenin veya örgütün amaç ve hedeflerine ulaşmak için gerçekleştirdiği faaliyetler sonucunda bu amaç ve hedeflere ulaşma derecesini gösteren performans ölçütüdür.

Etkin olabilmenin rekabet üzerindeki olumlu etkisi, rekabetin yoğun olduğu bankacılık sektöründe oldukça önemlidir. Bankaların finansal sistemdeki kilit oyuncular olması etkinliği daha da önemli yapmaktadır. Bankalar ekonomilerdeki fonların toplanmasını ve bu fonların ekonomiye yeniden kazandırılmasında en etkili kurumlardır. Dolayısıyla bankacılık sektöründeki etkinlik, kaynakların etkili ve verimli dağıtımı açısından ekonominin geneli için oldukça önemlidir.

3.3.1. Veri zarflama analizi

VZA genellikle doğrusal programlama yöntemi (veya bir sınır analizi tekniği) kullanarak, ekonomik varlıkların performanslarını ölçmek için kullanılan parametrik olmayan bir tekniktir.

Farrell (1957), etkinlik kavramlarını ve etkinlik ölçütlerinin ve ölçümlerinin nasıl hesaplanabileceğini tanımlayarak VZA'nın teorik temellerini atmıştır. Bu nedenle çalışma, etkin olmayan ve sonuç olarak etkin bir sınır ölçütü kavramına yol açan operasyonların varlığını varsayarak, yeni bir yaklaşım getirmiştir.

Bu fikirler, ölçeğe göre sabit getirileri (CRS) varsayan, Charnels, Cooper ve Rhodes (1978) (CCR) tarafından öne sürülmüş modelin yapı taşlarıydı.

VZA yöntemi, her bir karar verme biriminin (KVB) etkinlik puanını benzerlerinininki ile karşılaştırır ve daha sonra her bir Karar Alma Birimine bir etkinlik skoru atar. Etkili sınır, "ölçütler" veya "en iyi performans gösterenler" olarak bulunan Karar Alma Birimlerinden oluşur. VZA bu duruma, stokastik olmayan (yani modelde bir hata terimi olmadan) ve parametrik olmayan bir üretim sınırına yol açmak için çalışma için seçilen girdi ve çıktı değişkenlerini kullanmak suretiyle doğrusal bir programlama problemini çözerek ulaşır.

Yayınlanan literatürde VZA'nın çeşitli nedenlerle bankalar için iyi bir etkinlik düzeyi göstergesi olarak değerlendirilmesi nedeniyle, mevcut çalışmada bankaların teknik etkinliğini değerlendirmede VZA seçilmiştir.

İlk olarak VZA merkezi eğilim ölçütleri veya finansal oranlar kullanan doğrusal modeller yerine, etkinlik düzeylerini tahmin etmede etkin sınırlar kullanan gelişmiş ve pratik bir tekniktir. Bu da onu, belirlenen parametreler üzerinde çeşitli Karar Verme Birimlerini (KVB) karşılaştırmak için uygun bir hale getirmektedir.

İkinci olarak, diğer parametrik değerlendirme tekniklerine (örneğin: SSY) kıyasla, VZA, üretim sınırının fonksiyonel formunun tam bir özelliğini gerektirmediği gibi, sınırdan etkisizlik sapmaları yapan bir dağılımı da gerektirmemektedir. Bunun yerine VZA genel üretim ve dağılım özelliklerini var saymakta ve böylece üretim işlevi için yanlış bir varsayım yapma ihtimalini en aza indirmektedir.

Ayrıca, VZA, yalnızca tekil girdi ve çıktıları kullanabilen parametrik yöntemler karşısında, birden fazla girdi ve çıktıyı işleyebilmektedir. VZA bu nedenle her bir Karar Alma Birimince etkisizliğin belirli kaynaklarının analizini ve ölçümünü kolaylaştırmaktadır.

Diğer taraftan, etkinlik skorlarının ulaştığı belirleyici (örn. Rastgele hata terimi kullanmayan bir model) VZA'indeki bir sınırlama, gerçek etkisizlik ile 'gürültü'den kaynaklanan etkisizliği birbirinden ayıramamaktadır. Etkililik sınırından olan tüm sapmaların etkisizliği temsil ettiği düşünüldüğünden, bu, etkisizlik düzeylerinin asimetrik bir resmini vermektedir. (Canhoto ve Dermine, 2003).

Olumlu yanlar, Veri Zarflama Analizini bu çalışmada İslami bankalarının teknik etkinliğini ölçmek için bir araç olarak kullanmanın ardındaki motivasyon faktörüydü.

Charnes, Cooper ve Rhodes (1978) tarafından öne sürülen temel VZA modelinin, yani CCR modeli, girdi ve çıktı değişkenlerinin optimal ağırlıklarla seçilmesiyle, S sayıda firma (örnek) takımı arasından K firmasının etkinliğini en üst düzeye çıkarma amacı vardır. Maksimum etkinlik değerinin 1 ile sınırlı olmasından dolayı, 1 puanlık etkinliğe sahip olan bir firmanın etkin olduğu ve 1'in altında etkinlik puanına sahip firmaların ise etkin olmadığı ele alınmaktadır.

Model aşağıdaki formül ile temsil edilmektedir:

$$\text{Maximize } E_{kk} = \frac{\sum_y O_{ky} V_{ky}}{\sum_x O_{kx} V_{kx}}$$

Subject to:

$$\begin{aligned} E_{ks} &\leq 1 \forall \text{Firms } S, \\ U_{ks}, V_{ks} &\geq 0 \end{aligned} \quad (1)$$

Burada E_{ks} = S firmasının etkinlik skoru, K Firması testinin ağırlıklarını kullanarak;

O_{sy} = S firması için y çıktısının değeri;

V_{ky} = y çıktısı için K Firmasına atanan ağırlık;

U_{kx} = x çıktısı için K Firmasına atanan ağırlık.

Aşağıdaki model (yani Model 2) yukarıda açıklanan doğrusal olmayan programlama modeline eşdeğer olan doğrusal programlama problemini temsil etmektedir:

$$\text{Maximize } E_{kk} = \sum_y O_{ky} V_{ky}, \quad (2)$$

Subject to:

$$\begin{aligned} E_{ks} &\leq 1 \forall \text{Firms } S, \\ \sum_s I_{ks} U_{ks} &= 1 \\ U_{ks}, V_{ks} &\geq 0 \end{aligned}$$

Böylece model 2, $\sum_s I_{ks} U_{ks} = 1$ kısıtı eklenerek doğrusal programlama problemine dönüştürülmüştür. Bu model, en fazla 1 değerini alabilen, E_{kk}^* ile verilen basit bir optimal teknik etkinlik değerini göstermektedir.

Böylece, $E_{kk}^* = 1$ olması durumunda, seçilen ağırlıklar için yalnızca K Firmasının etkin olduğu ve başka herhangi bir firma tarafından yönetilmeksizin yalnızca K Firmasının optimal sınırda olduğu anlaşılabilmektedir. Ancak, $E_{kk}^* < 1$ olması durumunda, K Firması optimal sınırda yer almamaktadır ve model 2 tarafından belirlenen optimal ağırlıklar dizisi için K Firmasından daha etkin olan en az bir diğer firma vardır. Bu formülü her bir firma için S kez tekrarlanır.

CCR modelinin ikilisi aşağıdaki şekilde açıklanabilir:

Minimize θ ,

Subject to:

$$\begin{aligned}\sum_s \lambda_s I_{sx} - \theta_{sx} &\leq 0 \forall \text{ inputs } I, \\ \sum_s \lambda_s O_{sy} - O_{ky} &\geq 0 \forall \text{ outputs } O, \\ \lambda_s &\geq 0 \forall \text{ Firms } S,\end{aligned}\tag{3}$$

Burada θ etkinlik skorunu ifade eder.

Charnes, Cooper ve Rhodes tarafından öne sürülen model, girdi ve çıktı değişkenleri için ölçeğe göre sabit getiriler (CRS) varsayımına sahiptir. Bu model sonrasında ölçeğe göre değişken getirileri (VRS) açıklamak için Banker, Charnes ve Cooper (1984) tarafından genişletilmiştir (BCC modeli olarak bilinir).

Bu iki model arasındaki farklılık, ölçeğe göre sabit getiriler karşısında ölçeğe göre değişken getiriler varsayımına dayanmaktadır. CRS’de, KVB boyutuna bakılmaksızın, çıktıların, girdilerdeki değişime doğrudan orantılı olduğu söylendiği var sayılmıştır. Bu nedenle CRS, büyük operasyon ölçekleri olan (büyük ölçekli operasyonlar ile, “ölçek ekonomileri” ortaya çıkmakta ve bu mantık CRS varsayımına uygulanmamaktadır) Karar Alma Birimlerinden olan örnek veri kümesi için uygun olmayan bir varsayım olacaktır.

Diğer taraftan VRS, girdilerdeki değişimin (artış veya düşüş) çıktılarda oransal bir değişikliğe sebep olmadığını var saymaktadır. Bu nedenle bir KVB olarak daha da büyüdüğü; operasyonlarının ortalama maliyetinin ya düşeceği ya da çıkacağı var sayılmıştır.

Bu yolla, BCC modeli bir dizi KVB saf teknik etkinliğini belirlemeye yardımcı olmaktadır. Bu modele ilişkin formül, 1 çarpan ağırlığının (yani λ) toplamına bir sınırlama getirilerek tanımlanan ek bir dışbükeylik kısıtı içermektedir. Kısıt, aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

$$\sum_s \lambda_s = 1\tag{4}$$

Böylece, CRS ile CCR modeli girdilerin çıktılarla doğru orantılı olduğunu var sayarken, VRS ile BCC modeli girdilerin çıktılarla doğru orantılı olmadığını var

saymaktadır (veya girdilerdeki bir artış veya düşüş çıktılarda oransal bir artış veya düşüşe yol açmamaktadır).

Bu şekilde, BCC modeli ölçeğe göre düşen, sabit veya artan getirilerin gözlenen etkinlik düzeylerini nasıl iyileştirdiğini tahmin etmektedir. Birlikte kullanıldığında, CCR ve BCC modeli, bir firmanın teknik ve ölçek etkinliğinin genel düzeylerini değerlendirmede yardımcı olabilmekte ve kullanılan örnek verilerin ölçeğe göre değişken getirileri gösterip göstermediğini değerlendirme yardımcı olabilmektedir (Sarkis, 2000, s. 348).

3.3.2. Girdi ve çıktı belirlenmesi

Bu çalışmada, bankacılık sektöründe ve literatürde yaygın olarak kullanılan girdi ve çıktı kalemlerine dayanarak, aşağıdaki Tablo 3.3'te gösterildiği gibi iki girdi ve iki çıktı yardımıyla VZA skorları yıllar itibarıyla hesaplanmıştır.

Tablo 3.3. *Çalışmada kullanılan girdi ve çıktı listesi*

Girdiler	Çıktılar
Toplam varlıklar	Mevduat
Özsermaye	Net Kâr

4. VERİ ANALİZİ

Bu çalışmada islami bankaların finansal performans ve etkinliğini detaylı bir şekilde analiz etmek üzere iki teknik kullanılmaktadır.

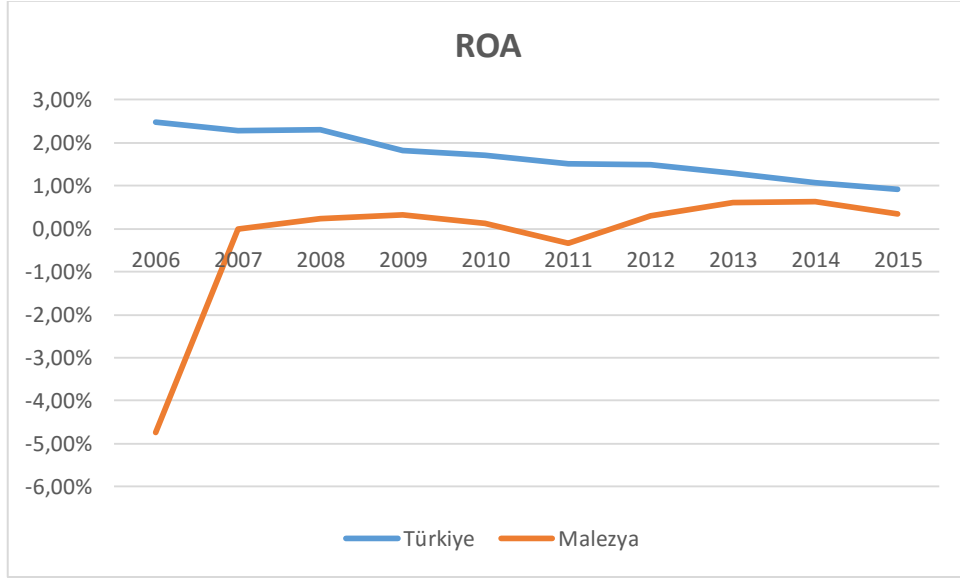
4.1. Oran Analizi

Bu bölümde Malezya’da ve Türkiye’de bulunan İslami bankaların performanslarını karşılaştırmayı amaçlayan çalışmanın bulguları sunulmuştur. Bu oranların 10 yıllık ortalamaları, bankalara aşağıdaki gibi uygulanmıştır. Tablo 4.1, (2006-2015) dönemi boyunca Malezya ve Türkiye’deki İslami bankaların her bir yıl için ortalama oranlarını göstermektedir. Kârlılık, likidite ve ödeme gücü risk oranı bakımından bankaların performansını ölçmek için toplamda 10 tane finansal oran hesaplanmıştır.

4.1.1. Finansal oranlar

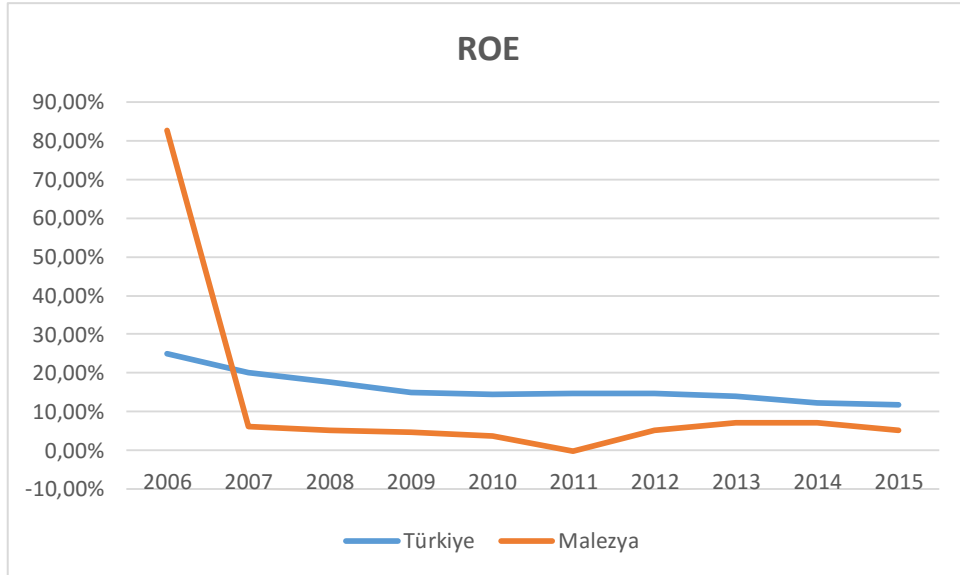
Tablo 4.1. *Türkiye’de ve Malezya’da katılım bankalarının ortalama oranları (2006-2015)*

Oran	Ülke	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ortalama
ROA	T	2,49%	2,28%	2,30%	1,82%	1,72%	1,52%	1,50%	1,29%	1,06%	0,92%	1,69%
	M	-4,74%	-0,01%	0,22%	0,32%	0,12%	-0,35%	0,30%	0,61%	0,64%	0,35%	-0,25%
ROE	T	24,93%	20,00%	17,52%	14,97%	14,35%	14,62%	14,65%	14,07%	12,32%	11,76%	15,92%
	M	82,56%	6,07%	5,14%	4,74%	3,76%	-0,28%	5,22%	7,12%	7,11%	5,11%	12,66%
PER	T	-21,21%	-21,53%	-20,45%	-16,22%	-20,59%	-19,88%	-18,84%	-19,63%	-15,99%	-13,45%	-18,78%
	M	22,42%	-2,25%	-6,43%	-8,43%	-2,82%	-5,38%	-8,39%	-15,57%	-16,21%	-6,92%	-5,00%
CDR	T	10,52%	11,74%	11,26%	11,35%	14,75%	20,62%	23,34%	22,96%	25,17%	25,08%	17,68%
	M	46,89%	47,19%	50,98%	38,46%	30,94%	32,28%	22,40%	18,25%	12,69%	11,36%	31,14%
LDR	T	86,25%	98,94%	99,75%	93,90%	93,51%	100,85%	100,53%	102,08%	102,17%	101,80%	97,98%
	M	39,17%	49,66%	53,81%	56,27%	57,18%	54,82%	63,32%	69,29%	72,93%	78,10%	59,45%
CR	T	1,02	1,07	1,11	1,11	1,13	1,11	1,08	1,06	1,04	1,09	1,08
	M	5,66	1,14	1,11	1,12	1,12	1,11	1,14	1,12	1,13	1,16	1,58
CAR	T	93,21%	94,22%	96,34%	97,23%	97,51%	97,28%	95,85%	94,57%	92,98%	92,82%	95,20%
	M	95,50%	98,78%	98,54%	98,63%	98,53%	98,21%	98,64%	98,75%	98,91%	98,90%	98,34%
DER	T	9,50	7,98	6,67	7,29	7,40	8,72	8,88	9,90	10,58	11,64	8,86
	M	-1,38	12,26	12,83	10,11	9,69	8,86	10,59	10,34	10,14	10,05	9,35
DTAR	T	91,29%	90,78%	86,90%	87,87%	87,93%	89,61%	89,72%	90,79%	91,31%	92,03%	89,82%
	M	70,86%	88,54%	90,30%	88,95%	88,93%	89,60%	88,46%	89,71%	89,11%	88,83%	87,33%
EM	T	14,86	15,93	12,73	12,19	13,47	17,33	13,86	16,17	17,79	21,44	15,58
	M	13,33	15,77	16,71	13,57	14,29	16,79	16,09	16,80	17,51	18,00	15,89

Grafik 4.1. *Toplam aktif kârlılığı*

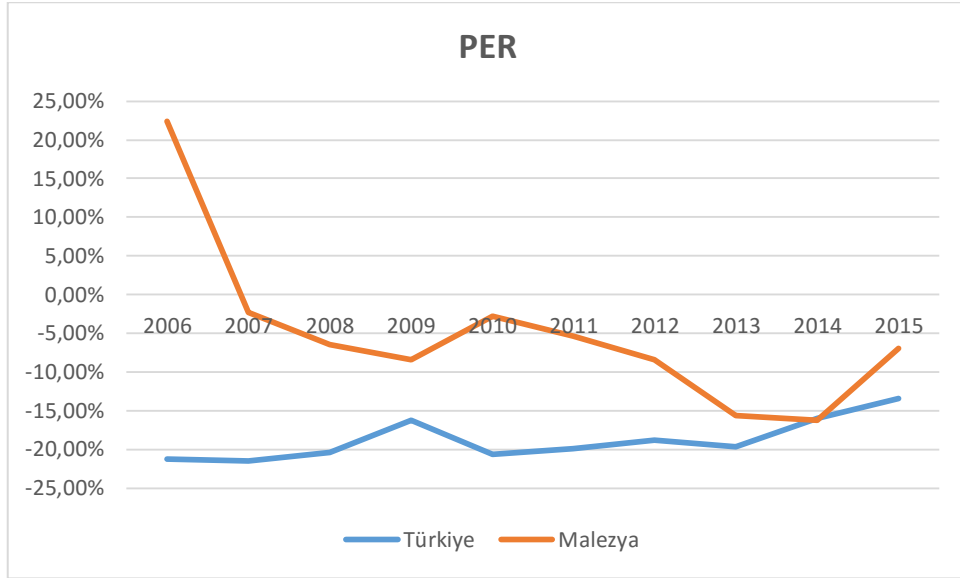
Bu tabloda, Türkiye'deki Katılım bankalarının aktif kârlılık oran ortalamasının %1,69 olduğunu söyleyebiliriz. Bu ortalama, incelenen yıllar içerisindeki aktif kârlılık oran ortalaması %-0,25 olan Malezya'daki İslami bankalarının ortalamasından daha yüksektir.

Grafik 4.2. *Özsermaye kârlılığı*

2007 ve 2015 yılları arasında Türkiye'de bulunan Katılım bankalarının öz sermaye kârlılık oranının ortalaması (%15,92), Malezya'daki İslami bankalarının ortalamasından (%12,66) daha yüksektir.

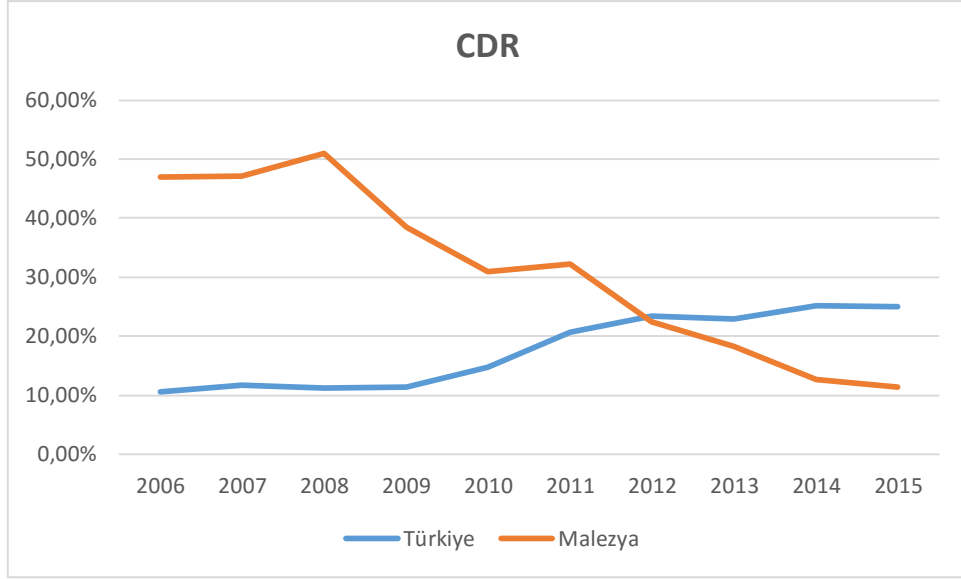
2006 yılında ise Malezya'daki İslami bankaların özsermaye kârlılık oranı, Türkiye'deki İslami bankalardan yüksektir.

Grafik 4.3. Kâr gider oranı

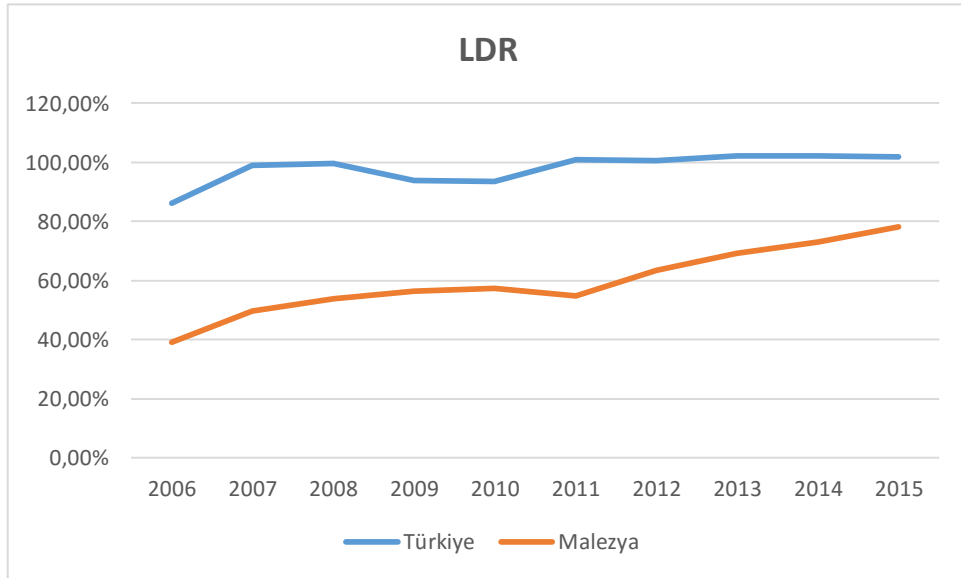
Öte yandan, Türkiye'deki Katılım bankalarının kâr gider oranı ortalaması -%18,78 ve Malezya'daki İslami bankaların kâr gider oranı ortalaması ise -%5,0'tir. Bununla birlikte, çalışma dönemi boyunca, Malezya'da bulunan İslami bankaların kâr gider oranları (PER), Türkiye'de bulunan Katılım bankalarının oranlarından daha yüksektir.

Genel sonuçlar, Türkiye'de bulunan Katılım bankalarının kârlılık oranlarının Malezya'da bulunan İslami bankalarının kârlılık oranlarından daha yüksek olduğunu göstermektedir.

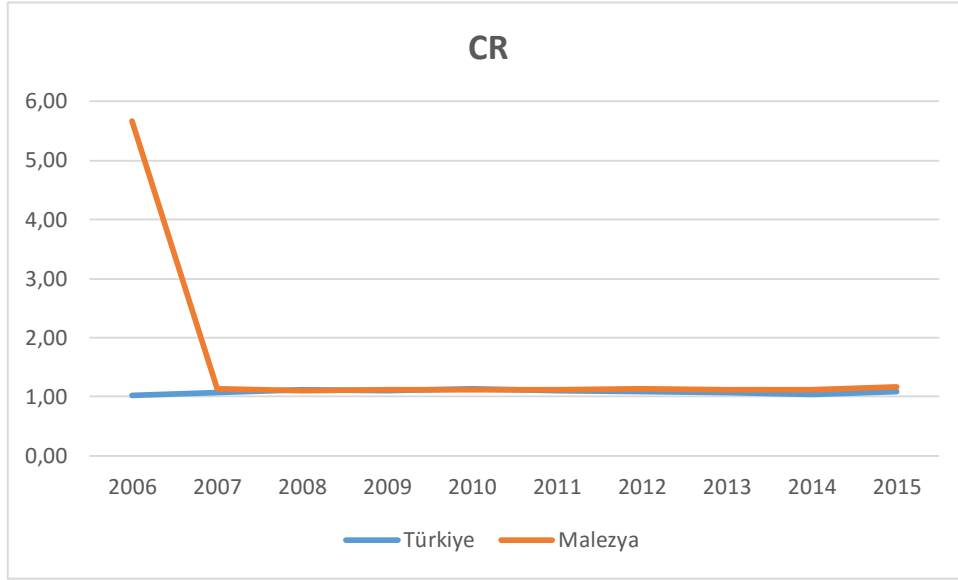
Grafik 4.4. Nakit mevduat oranı

Likidite oranları açısından, Malezya'daki İslami bankaların nakit mevduat oranı (CDR) ortalaması, Türkiye'deki Katılım bankalarından daha yüksektir. Bu ortalamalar sırasıyla %31,1 ve %17,7. On yıllık çalışma sürecinin sonunda, 2012, 2013, 2014 ve 2015 yılları bize Malezya'ya kıyasla, Türkiye'nin daha iyi bir nakit mevduat oranının olduğunu göstermektedir.

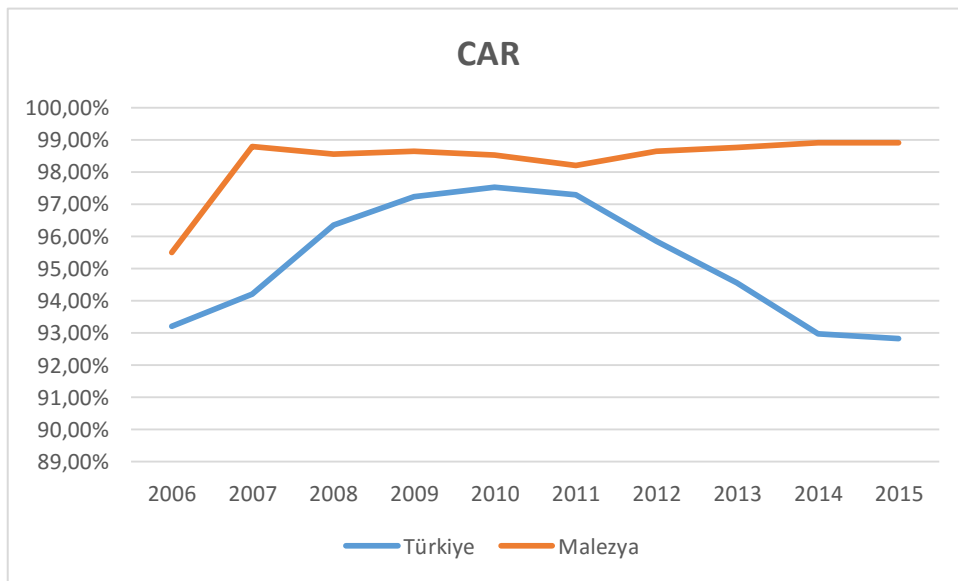
Grafik 4.5. Kredi mevduat oranı

Benzer şekilde, Malezya'daki İslami bankaların kredi mevduat oranı analiz edilen yıllarda ortalama %59,45, Türkiye'deki Katılım bankalarında ise %97,98' tir. Kredi mevduat oranı açısından Malezya İslami Bankaları daha iyi konumdadır.

Grafik 4.6. Cari oran

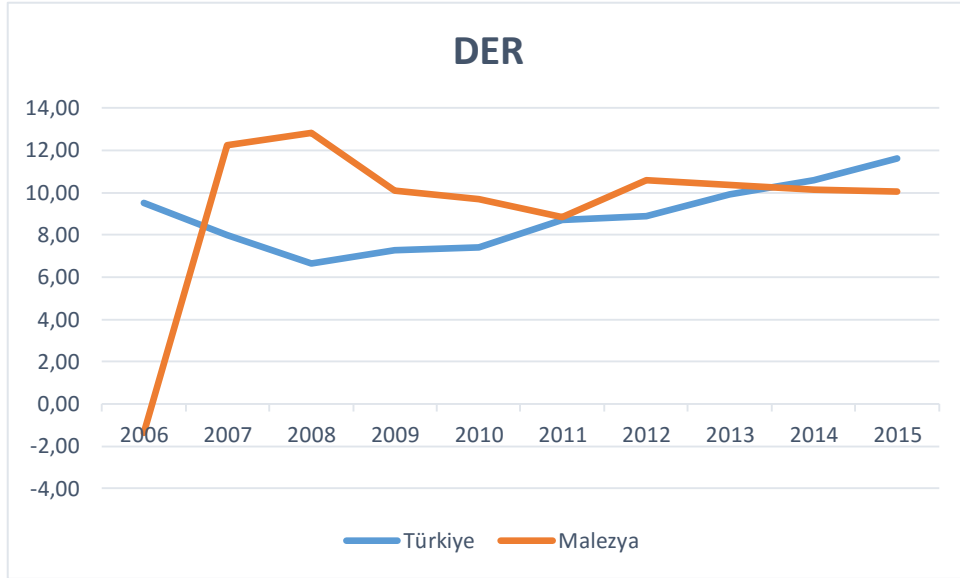
Cari varlıklar oranları kıyaslandığında, Malezya'daki İslami bankaların Türkiye Katılım bankalardan daha iyi olduğunu görüyoruz. Sonuçlar, Malezya'nın cari oranının 1,58, Türkiye'nin cari oranının ise 1,08 olduğunu göstermektedir. 2008 ile 2011 yılları arasında iki ülkenin cari oranlarının neredeyse aynı olduğu görülmektedir.

Grafik 4.7. Döner varlık oranı

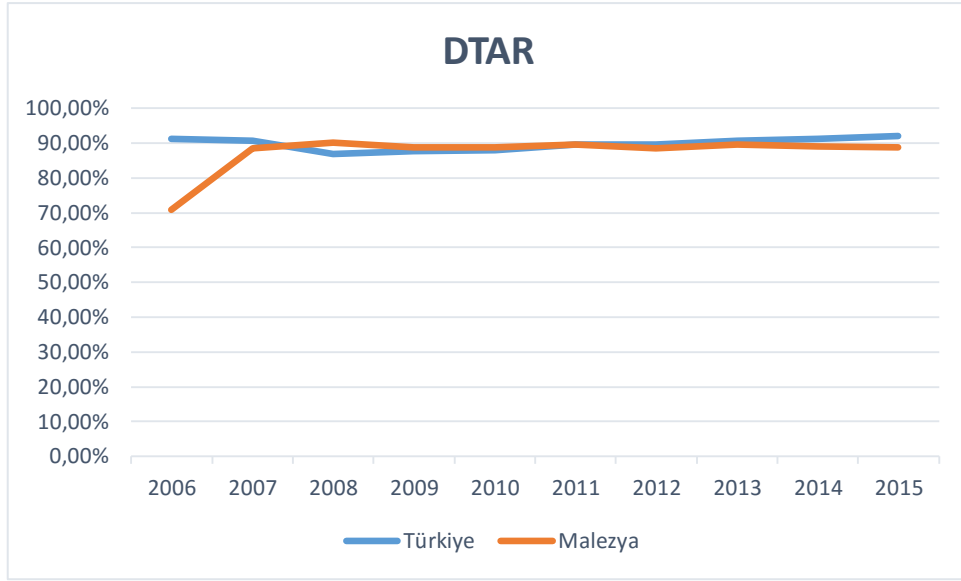
Sermaye yeterlilik oranları, Malezya'daki İslami bankalarında %98,34 ve Türkiye'deki Katılım bankalarında ise %95,20 'tir.

Dolayısıyla, Malezya'daki İslami bankaların likidite oranlarının Türkiye'deki Katılım bankalardan daha iyi performans sergilediği sonucuna varılabilir.

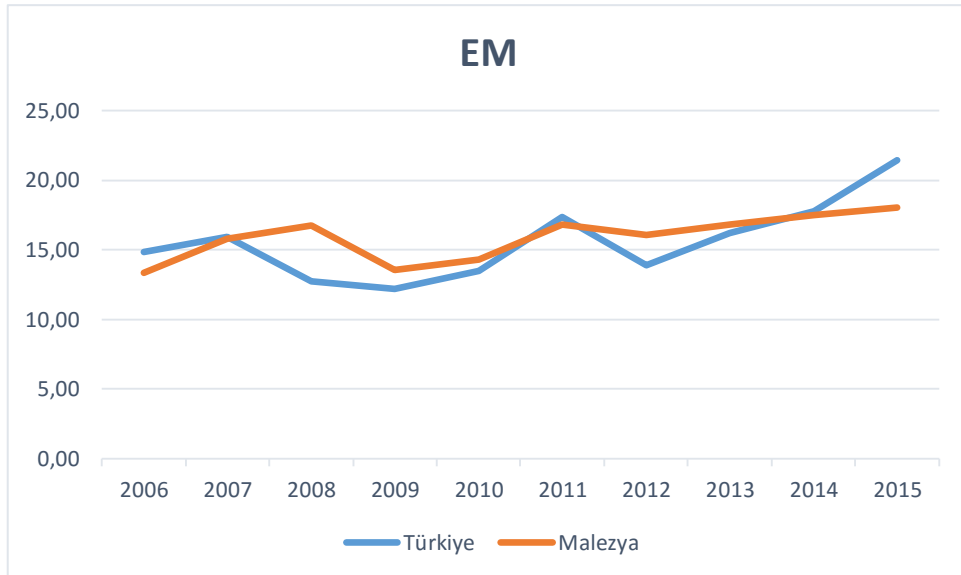
Grafik 4.8. Borç özsermaye oranı

Risk ve ödeme gücü oranlarına gelince, Türkiye ve Malezya'daki İslami Bankaların borç/öz sermaye oranlar (DER), sırasıyla %8,86 ve %9,35'tir. Genel olarak, Türkiye'deki Katılım Bankalarının Borç/Özsermaye oranları Malezya'daki İslami Bankalardan daha düşüktür. Türkiye İslami bankalar daha fazla yabancı kaynakları kullanmaktadır.

Grafik 4.9. Borç toplam varlıklar oranı

Borcun toplam aktif varlıklara oranı, Türkiye'deki İslami bankalarda %89,82, Malezya'daki İslami bankalarda %87,33 ile Malezya İslami Bankaları daha az riskli bir görünüm sergilemektedir. 2008 finansal kriz sırasında, Türkiye'deki Katılım bankaları Malezya İslami bankalardan daha iyi performans sergilediği görülmektedir.

Grafik 4.10. Özsermaye çarpanı

Kredi mevduat oranları ortalamasında, Malezya İslami bankaları (%87,33) Türkiye'deki Katılım bankalarına (%89,82) kıyasla daha iyi bir görünüm sergilemektedir.

Son olarak, Malezya İslami bankalar için sermaye çarpanı ortalaması, %15,89 ve Türkiye Katılım bankalarında ise %15,58'dir. Genel sonuca bakıldığında, on yıllık bir süreçte bu oranların her iki ülke için birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Dolayısıyla, Malezya İslami bankaları, Türk İslam bankalarına kıyasla, risk ve borç ödeme gücü oranları konusunda daha iyi performans sergilemektedir.

4.1.2. Hipotez ve T-test sonuçları

H1: Malezya'daki İslami bankalar ile Türkiye'deki Katılım bankaları arasında kârlılık konusunda anlamlı bir farklılık mevcuttur. Bu hipotezi test etmek için; Türkiye Katılım bankaları ile Malezya İslami bankalar arasındaki kârlılık oranlarında (Aktif kârlılık oranı, Öz sermaye oranı, Kâr gider oranı) bulunan önemli farklılıkların araştırılması için bağımsız örnek t-Testi uygulanmıştır. (0,05) olan istatistiksel önem düzeyinin karşılamadığı "t" değerinin, Tablo 4.2 'deki sonuçlarına göre, Türkiye ve Malezya İslami bankalar arasındaki kârlılık oranlarında (Aktif kârlılık oranı ve Öz sermaye oranı) anlamlı bir istatistiksel farklılık yoktur. Öte yandan, t değerinin (0,000) farkla (0,05) 'lık bir istatistik bir öneme ulaştığı yerde kâr gider oranlarında (PER) istatistiksel olarak önemli farklar bulunmuştur. Dolayısıyla, kârlılık oranlarının ikisi de önem düzeyine ulaşmadığı için, ilk hipotez reddedildi ve alternatif hipotez aşağıdaki şekilde kabul edildi: "Malezya'daki İslami bankalar ile Türkiye'de İslami bankalar arasında, kârlılık oranlarında önemli bir fark yoktur." Bankaların kazancı, üç kârlılık ölçüsü olan Aktif kazanç oranı (ROA), öz sermaye oranı (ROE) ve kâr gider oranı (PER) ile ölçülür. Kârlılık oranları arttıkça bankanın performansı da artar. Sonuçlara göre, Türkiye katılım bankalarının ROA, ROE ve PER ortalamaları, Malezya İslam bankalarından daha yüksektir. Ancak, bu fark, 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak bir anlam ifade etmiyor. Dolayısıyla, H1 reddedildi ve Malezya ile Türkiye İslami bankalar arasında kârlılık açısından önemli bir fark olmadığı görüldü.

Tablo 4.2. Malezya 'da ve Türkiye 'de Katılım bankaları Arasındaki Kârlılık Oranındaki Farklılıklar T-testi

		N	Ortalama	Std. Sapma	t değeri	Sig.
Aktif getiri oranı	Malezya	70	-0,25%	0,035	2,385	0,126
	Türkiye	30	1,69%	0,006		
Özsermaye karlılık oranı	Malezya	70	12,66%	0,683	1,382	0,243
	Türkiye	30	15,92%	0,050		
Kâr gider oranı	Malezya	70	-5,00%	0,261	14,362	0,000

H2: Malezya'daki İslami bankalar ile Türkiye'deki Katılım bankaları arasındaki likiditede önemli bir fark mevcuttur. Bu hipotezi test etmek için, Tablo 4.3'te de gösterildiği gibi, Türkiye katılım bankaları ile Malezya İslami bankaları arasındaki likidite oranlarındaki (CDR, LDR, CR, CAR) belirgin farklılıkları bulmak için bağımsız örnek t-Testi uygulanmıştır. "t" değerinin (0,05) istatistiksel önem düzeyine ulaştığı yerde, Türkiye ve Malezya'da bulunan İslami bankalar arasındaki likidite oranlarında (para yatırma ve kredi mevduat oranlarında) anlamlı bir istatistiksel farklılık olduğu görülmektedir. Bu nedenle, ikinci hipotez kabul edildi. "t" değerinin, Malezya'daki İslami bankalar (ortalama %30,92) lehine, istatistiksel olarak anlamlı düzey olan (0,000)'dan (9,561)'e ulaşırken, Türkiye katılım bankaları (%17,68) arasındaki nakit yatırma oranında (CDR) önemli farklılıklar mevcuttur. "t" değerinin, Malezya'daki İslami bankalar (ortalama %59,75) lehine, istatistiksel olarak anlamlı düzey olan (0,01)'dan (11,523)'e ulaşırken, Türkiye Katılım bankaları (%97,98) arasındaki kredi mevduat oranlarında önemli farklılıklar mevcuttur.

Öte yandan cari varlıklar oranı ile sermaye yeterlilik oranı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Buradaki "t" değeri (0,05) istatistiksel önem seviyesine ulaşamadı. Türkiye katılım bankalarının CR ve CAR'ları Malezya'nın İslami bankalarına göre daha düşüktür.

Tablo 4.3. Malezya'da ve Türkiye'de Katılım Bankaları Arasındaki Likidite Oranındaki Farklılıklar T-Testi

		N	Ortalama	Std. Sapma	t değeri	Sig.
Nakit mevduat oranı	Malezya	69	30,92%	0,243	9,651	0,002
	Türkiye	30	17,68%	0,073	.	
Kredi mevduat oranı	Malezya	69	59,75%	0,185	11,523	0,001
	Türkiye	30	97,98%	0,100		
Cari oranı	Malezya	70	1,58	3,588	1,798	0,183
	Türkiye	30	1,08	0,046		
Döner varlık oranı	Malezya	70	98,34%	0,033	0,435	0,511
	Türkiye	30	95,20%	0,024		

H3: Malezya'daki İslami bankalar ile Türkiye'deki katılım bankaları arasında risk ve ödeme gücü açısından önemli bir fark mevcuttur. Bu hipotezi test etmek için, Tablo 4.4'te de gösterildiği gibi, Türkiye'deki katılım bankaları ile Malezya'daki İslami bankalar

arasında borçlarını ödeyememe risk oranlarındaki (Borç/öz sermaye oranı (DER), borcun toplam varlıklara oranı (DTAR), sermaye çarpanı (EM), Kredi mevduat oranı (LDR)) önemli farkı bulmak için bağımsız bir t-Testi uygulanmıştır. Bu tabloda, "t" değerlerinin sırasıyla (0,011), (0,012), (0,000) ve (0,001) düzeyine ulaşmış ve istatistiksel olarak anlamlı (0,05) seviyeye ulaştığında, Türkiye katılım bankaları ile Malezya İslami bankalar arasında risk ödeme gücü oranında (Borç/öz sermaye oranı (DER), borcun toplam varlıklara oranı (DTAR), sermaye çarpanı (EM), Kredi mevduat oranı (LDR)) anlamlı bir fark ortaya çıkardığı göstermektedir. Malezya'daki İslami bankaların ortalama DER, DTAR, EM ve LDR'si sırasıyla (8,86), (%89,82), (%15,58) ve (%97,98) ile karşılaştırıldığında (9,35), (%87,33), (%15,89) ve (%59,45)'dir. Bu, Malezya İslami bankaların Türk katılım bankalarına göre daha az riskli olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4. *Malezya'da ve Türkiye'de Katılım bankaları Arasındaki Risk ve Ödeme gücü Oranlarındaki Farklılıklar T-Testi*

		N	Ortalama	Std. Sapma	t değeri	Sig.
Borç özsermaye oranı	Malezya	70	9,35	10,573	6,750	0,011
	Türkiye	30	8,86	1,801		
Kaldıraç oranı	Malezya	70	87,33%	0,141	6,486	0,012
	Türkiye	30	89,04%	0,020		
Özkaynak çarpanı	Malezya	70	15,89	10,877	29,759	0,000
	Türkiye	30	15,58	4,607		
Kredi mevduat oranı	Malezya	69	59,75%	0,185	11,523	0,001
	Türkiye	30	97,98%	0,100		

4.1.3. Genel analiz

Önceki üç tabloda, Türk katılım bankaları ile Malezya İslami bankalarının kârlılık performansı, likidite gücü ile risk ve ödeme gücü durumunu açıklamak için 10 oran arasından yalnızca -istatistiksel olarak anlamlı- yedi oranı dikkate almaktayız. Ne yazık ki, diğer oranlar göz önüne alındığında, her ne kadar iyi bir çıktıya sahip olsalar da, önemsiz sonuçları nedeniyle bunları açıklayamamaktayız. Şimdi, kârlılık oranında, yalnızca kâr gideri oranı istatistiksel olarak anlamlıdır. Burada sonuçlar, Malezya İslami bankalarını göz önüne alarak, bankaların harcamaları üzerinde daha çok kâr sağlayabildiklerine atıf yaparak, Türk katılım bankalarının iyi pozisyonuna işaret etmektedir. Buna ek olarak, likidite kriterine ilişkin olarak, nakit mevduat oranı ve kredi

mevduat oranı istatistiksel olarak anlamlıdır. Nakit mevduat oranı Malezya İslami bankalarının tedavüle soktukları mevduatın yaklaşık yüzde 31'ini borç verdiğini, Türk İslami bankalarında ise bu oranın yalnızca yüzde 18 olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, kredi mevduat oranının sonucu ise yaklaşık yüzde 98'lik yüksek oranları nedeniyle Türk katılım bankalarının Malezya İslami bankalarına göre daha riskli olduklarına işaret etmektedir ki bu bulgu, bankanın ani fon gerekliliklerini karşılamak için muhtemel likidite krizleri ile karşı karşıya kalabileceği, buna karşın Malezya İslami bankalarının düşük oranları nedeniyle nispeten daha güvenli oldukları anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, risk ve ödeme gücü oranını dikkate almak için, tüm dört oran istatistiksel olarak anlamlıdır; bunlar içerisinde iki oran güçlü Türk katılım bankalarının risk ve ödeme gücü performansını temsil ederken, diğer ikisi Malezya İslami bankalarınınkini temsil etmektedir. Şimdi, borç-öz sermaye oranı göz önüne alındığında, Malezya İslami bankaları, borç ile büyümelerini finanse etmede Türk katılım bankalarına göre daha agresiftir, bu agresif kaldırıcı, bankaları riskli bir duruma sokmaktadır. Diğer taraftan, borç-varlık oranı göz önüne alındığında, Türk katılım bankaları yüzde 90'lık borç-varlık oranı ile Malezya bankalarından daha risklidir ki, bu da yüksek finansal riske sebep olan yüksek kaldırıcı derecesini ifade etmektedir. Buna ek olarak, diğer bir oran olan öz sermaye çarpanı, Malezya İslami bankalarının, Türk katılım bankalarına kıyasla daha yüksek bir finansal kaldırıcıya sahip olduğunu, daha basit bir ifadeyle, Malezya İslami bankalarının varlıklarını finanse etmek için daha az borç kullandıklarını göstermektedir. Son olarak, kredi-mevduat oranı Türk katılım bankalarının Malezya bankalarından daha riskli olduğunu göstermektedir, burada, yaklaşık yüzde 98'lik oran sonucu, Türk katılım Bankalarının Malezya İslami bankalarına göre kötü fon gereksinimlerini karşılamak için yeterli likiditeye sahip olamayacağını göstermektedir.

4.2. VZA ile Etkinlik Skorları

4.2.1. Teknik etkinlik – CCR (Girdi odaklı model)

Tablo 4.5. Yıllar itibarıyla CCR teknik etkinlik skorları

KVB	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra
ALRAJHI	0,8838	8	1	1	0,9302	8	0,9462	7	0,9474	7	0,9334	7	0,9471	5	0,8954	8	0,9195	7
ASIA	0,7761	10	0,0897	10	0,909	9	0,8943	9	0,8702	8	0,893	9	0,8779	8	0,8601	10	0,8654	8
AFFIN	1	1	0,4913	6	0,9797	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
BISLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
KFH	0,8777	9	0,2295	9	0,7984	10	0,8038	10	0,8443	10	0,7003	10	0,8529	10	0,8618	9	0,8635	9
MUAMALAT	0,9726	5	0,2796	8	0,9474	7	0,9774	6	0,9727	6	0,9561	5	0,9673	4	0,9456	6	0,9624	6
RHB	0,9508	6	0,4741	7	0,9687	6	1	1	1	1	0,9228	8	0,9402	6	0,9931	4	1	1
ALBARAKA	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
KUVEYT	0,9108	7	0,6993	5	1	1	0,9294	8	0,8617	9	0,9543	6	0,8659	9	0,9807	5	1	1
FINANS	1	1	0,8043	4	1	1	1	1	1	1	1	1	0,9346	7	0,8984	7	0,6046	10

Tablo 4.6. *Bankaların CCR teknik etkinlik skorlarının ortalama ve sıralaması*

KVB	Skor Ort.	Sıra Ort.
AL RAJHI	0,93367	6
ASIA	0,78174	9
AFFIN	0,94122	2
B ISLAM	1	1
KFH	0,75913	10
MUAMALAT	0,88679	6
RHB	0,91663	4
ALBARAKA	1	1
KUVEYT	0,91134	6
FINANS	0,91577	4

Araştırma, belirli bir çıktı kompozisyonu en etkin şekilde oluşturmak adına, en uygun girdi kompozisyonunu araştırmak için girdi-odaklı Veri zarflama analizi yöntemini (CCR-I) kullanmak suretiyle Malezya ve Türkiye İslami Bankalarının girdi (toplam varlık ve öz sermaye) ve çıktısını (toplam mevduatlar ve net gelir) analiz etmektedir. Burada, Tablo 4.5’de, Malezya’yı temsilen yedi banka Al Rajhi, Asia, Affin, B Islam, KFH, Muamalat ve RHB ve Türkiye’yi temsilen üç banka Al Baraka Türk, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans olmak üzere 10 İslami bankanın ortalama Karar Alma Birimi puanı ve sırası gösterilmektedir. Bankaların verimliliği hakkında canlı ve göze çarpan bir anlayış sağlamak için, tablo, üç bakış açısından elde edilen bulguları açıklamaktadır: trend, finansal kriz ve karşılaştırma.

Karar Alma Birimi ortalama puan ve sıralamasının trendi göz önüne alındığında, bankaların birçoğu, gözle görülür derecede, 2007 ila 2015 yıllarına ilişkin olarak neredeyse doğrusal bir yukarı yönlü trend (puan) izlerken, Türkiye Finans bankası hem KVB ortalama skoru ve hem de sıralaması bakımından 2015 yılının sonunda aşağı yönlü bir trend göstermiştir. Şimdi, bankalar arasında yalnızca iki banka: B Islam ve Al Baraka Türk, yıllar içinde KVB ortalama skoru ve sıralamasını sürekli olarak daima yüksekte tutmuştur, bu sürekli performans onların, müşterilerin yanı sıra sektörde de etkin banka olduklarını göstermektedir. Daha açık bir şekilde bu bankalar, toplam mevduat ve net gelir kompozisyonunun belirli bir miktarını üretmek için toplam varlık ve öz kaynak kompozisyonunu kullanmak için yüzde 100 etkindir. Şimdi, bankalar arasındaki genel

sıralamaya bakıldığında, B İslam ve Al Baraka Türk bankası en yüksek pozisyona sahipken bunu, 2. pozisyon ile Affin, 4. Pozisyonda RHB ve Türkiye Finans, 6. pozisyonda AL Rajhi ve Kuveyt Türk, 9. pozisyonda Asia ve son olarak 10. pozisyonda KHF izlemektedir.

Böylece, ikinci bakış açısını açıklamak için, 2008 yılını temel yıl kabul ederek, finansal kriz, finansal anlamda iyi performans gösteren bankaları anlamının diğer bir yolunu göstermektedir. On banka arasından yedi tanesinin—Asia, Affin, KFH, Muamalat, RHB, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans finansal krizden etkilenmiş, Asia bank ise KVB ortalama skoru anlamında 0,7761 puandan 0,0897 puana gerileyerek bundan ciddi biçimde etkilenmiştir. Şaşırtıcı bir şekilde, yedi bankanın tamamı, finansal krizi ilk yıl içinde atlatmış ve sonraki yıllarda konumunu sabitlemeye devam etmiştir. Ancak, tablodan çıkarılan en çarpıcı gözlem ise Al Rajhi bankasının krizden etkilenmek yerine hem puan hem de sıralama anlamında bir sıçrayış yaşaması, en yüksek sıradaki banka haline gelmesi ve KVB ortalama skorunu 2008 yılında 0,8838’den 1’e hızla yükselterek, bu bankanın en çok uyarlanabilen banka olarak görülmesidir. 2008 yılındaki finansal krizden etkilenmeyen iki banka B İslam ve Al Baraka Türk’tür

Türkiye ve Malezya’ya ilişkin karşılaştırmayı analiz etmek için, ülke gücü (bankanın girdi ve çıktı performansı temelinde) iki bakış açısı ile açıklanabilir. İlk aşamada, finansal olarak istikrarlı olan banka sayısı göz önüne alınarak her bir ülke, 2007 yılından 2015 yılına en yüksek sıralama ve sabit KVB ortalama skoruna sahip olan bir bankayı temsil etmektedir. Ancak, Türkiye üç banka arasından bir etkin banka oranı nedeniyle güçlü bir pozisyonda olmuştur; Malezya’da ise durum yedi banka arasından bir etkin banka olmuştur. İkinci aşamada, genel sıralama ve KVB ortalama skoru göz önüne alındığında, her iki ülkede, her ne kadar düşük sıralama ve ortalama skora sahip diğer bankalar olmuş olsa da en yüksek pozisyon ve en yüksek ortalama puanı elinde bulunduran bir bankaya sahip olmuştur. Bu nedenle, çalışmada Türkiye’nin mi yoksa Malezya’nın mı güçlü bir pozisyonda olduğu yönünde somut bir sonuca varılamamaktadır. Yine de Türkiye’deki İslami banka sektörünün, tablonun bulguları da göz önüne alındığında, güçlü bir pazar gücü olma yönünde büyük bir şansa sahip olduğu açıktır.

4.2.2. Saf teknik etkinlik – BCC (Girdi odaklı model)

Tablo 4.7. Yıllar itibarıyla BCC saf teknik etkinlik skorları

KVB	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra
ALRAJHI	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ASIA	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
AFFIN	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
B ISLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
KFH	0,8862	10	0,4975	9	0,8083	10	0,8073	10	0,8585	10	0,7413	10	1	1	1	1	0,8985	9
MUAMALAT	0,9729	8	0,4316	10	0,9523	9	0,9824	8	0,9729	8	0,9908	9	0,9687	9	0,948	9	0,9824	8
RHB	0,9609	9	0,5702	8	0,9794	8	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ALBARAKA	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
KUVEYT	1	1	0,8341	7	1	1	0,9484	9	0,9094	9	0,9961	8	0,8883	10	0,9855	8	1	1
FINANS	1	1	0,9341	6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0,9045	10	0,6073	10

Tablo 4.8. Bankaların BCC saf teknik etkinlik skorlarının ortalama ve sıralaması

KVB	Skor Ort.	Sıra Ort.
AL RAJHI	1	1
ASIA	1	1
AFFIN	1	1
B ISLAM	1	1
KFH	0,833067	8
MUAMALAT	0,911333	9
RHB	0,945611	3
ALBARAKA	1	1
KUVEYT	0,951311	6
FINANS	0,938433	4

Çalışma, belirli bir çıktı kompozisyonu en etkin şekilde oluşturmak adına, en uygun girdi kompozisyonunu araştırmak için girdi-odaklı VZA yöntemini (BCC-I) kullanarak Malezya ve Türkiye İslami Bankalarının girdi (toplam varlık ve öz sermaye) ve çıktısını (toplam mevduatlar ve net gelir) analiz etmektedir. Burada, Tablo 2’de, Malezya’yi temsilen yedi banka, Al Rajhi, Asia, Affin, B Islam, KFH, Muamalat ve RHB ve Türkiye’yi temsilen üç banka, Al Baraka Türk, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans olmak üzere 10 İslami bankanın ortalama KVB skoru ve sırası açıklanmaktadır. Bankaların etkinliği hakkında canlı ve göze çarpan bir anlayış sağlamak için, Tablo 4.7, Tablo 4.5 ile karşılaştırıldığında üç bakış açısından elde edilen bulguları açıklamaktadır: trend, finansal kriz ve karşılaştırma.

KVB trendine ilişkin olarak bu çalışmada, 2007-2015 yılları arasında beş banka için sabit bir doğrusal trend olduğu (Malezya’dan dört banka ve Türkiye’den bir banka) bunun yanı sıra üç tanesi Malezya’dan ve ikisi Türkiye’den olmak üzere diğer beş banka için de neredeyse doğrusal bir trend olduğu bulunmuştur. Burada, Al Rajhi, Asia, Affin, B Islam ve Al Baraka Türk girdi (toplam varlıklar ve öz sermaye) ve çıktı (toplam mevduatlar ve net gelir) anlamında güçlü bir etkinlik göstermektedirler. Daha açık bir ifadeyle bu bankalar, toplam mevduat ve net gelir kompozisyonunun belirli bir miktarını üretmek için toplam varlık ve öz kaynak kompozisyonunun kullanımında yüzde 100 etkindir. Bunların yanı sıra, diğer beş banka içerisinde KFH, Muamalat, RHB, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans bankalarının etkinliği sırasıyla yüzde 83, yüzde 91, yüzde 94, yüzde 95 ve yüzde

93 civarlarındadır. Bankaların genel sıralama pozisyonları göz önüne alındığında, beş banka (yüzde 100 etkin) birinci pozisyonda yer alırken, RHB, Türkiye Finans, Kuveyt Türk, KFH ve Muamalat bankaları sırasıyla 3., 4., 6., 8., ve 9. pozisyonda yer almaktadırlar.

İkinci olarak, CCR-I modeli ile karşılaştırıldığında, BCC-I modelinin sonuçları 2008 yılında finansal krizin bankalar üzerindeki etkisini de göstermektedir. Şaşırtıcı bir şekilde, finansal kriz süresince hiçbir aşağı yönlü meyil veya olumsuz etki yaşamayan beş banka vardır: Al Rajhi, Asia, Affin, B İslam ve Al Baraka Türk. Ancak, beş bankanın dışında geri kalanı için sonuçlar farklıdır; bu bankalar ilgili yıl içerisinde KVB ortalama skoru açısından bir gerileme yaşamıştır. Bunun yanı sıra, sıralamaya ilişkin olarak, beş bankadan ikisi sıralamadaki pozisyonlarını kaybederken, diğer iki banka için dikkat çekici bulgular bulunmuştur. Malezya bankası olan KFH ve RHB bankaları kriz yılında sıralamadaki pozisyonlarını yükseltmişlerdir. Bu şaşırtıcı bulgular, bu iki bankanın belirli miktarda çıktı kompozisyonu oluşturmak için en uygun girdi kompozisyonunu kullanmaya yönelik olarak en etkin bankalar olduklarını göstermektedir.

Son olarak, Malezya ve Türkiye'ye ilişkin karşılaştırmayı analiz etmek için, ülkenin gücü (bankanın girdi ve çıktı performansına dayalı olarak) iki bakış açısı kullanılarak açıklanabilir. İlk aşamada, finansal olarak istikrarlı olan banka sayısı göz önüne alınarak her bir ülke, 2007 yılından 2015 yılına en yüksek sıralama ve sabit KVB ortalama skoruna sahip olan bir bankayı temsil etmektedir. Malezya'da dört banka tam etkinlik skoruna (Etkinlik skoru=1) ulaşarak güçlü bir pozisyonda konumlanmıştır. Türkiye'de ise üç katılım bankası arasından yalnızca Albaraka Türk, tam etkinlik skoruna ulaşarak etkin banka olmuştur. Türkiye Finans ve Kuveyt Türk katılım bankaları da tam etkinliğe oldukça yakın ortalamalara sahiptir.

İkinci aşamada 9 yıllık genel sıralama ortalamaları ve KVB skoru ortalamaları dikkate alındığında, Malezya'dan dört İslam bankası (Al Rajhi, Asia, Affin ve B İslam) ve Türkiye'den Albaraka Türk Katılım bankası tam etkinlik skoru ve genel sıralama puan ortalamalarıyla ilk sıralarda yer almıştır. Malezya'da ve Türkiye'deki diğer bankaların sıralama puan ortalamaları düşük olsa da etkinlik skorları yüksektir. Bu nedenle analizin bu kısmında Türkiye'deki katılım bankalarının mı yoksa Malezya'daki İslami bankaların mı daha güçlü bir konumda olduğuna dair somut bir sonuca varılamamıştır.

4.2.3. Çıktı odaklı CCR ve BCC modeller

Çalışma belirli bir girdi kompozisyonunu en etkin şekilde kullanarak mümkün olan en yüksek çıktı kompozisyon sayısını incelemek için çıktı-odaklı VZA yöntemini kullanmak suretiyle Malezya ve Türkiye İslami Bankalarının girdi (toplam varlık ve öz sermaye) ve çıktıları (toplam mevduatlar ve net gelir) analiz etmektedir. CCR-O ve BCC-O modelleri kullanılarak, Malezya'dan yedi (Al Rajhi, Asia, Affin, B Islam, KFH, Muamalat ve RHB) ve Türkiye'den üç katılım bankasının (Al Baraka Türk, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans) etkinlik skoru ortalamaları ve sıralama puanlarının ortalaması analiz edilmiştir. Tablo 4.5 ve tablo 4.7 karşılaştırıldığında bulgular, girdi odaklı CCR-I ve BCC-I modelleri ile çıktı odaklı CCR-O ve BCC-O modellerinin aynı sonuçları verdiğini göstermektedir.

4.2.4. Slack analizi

Çalışmanın bu kısmında VZA analizinde slack testi yapılarak etkin olmayan katılım bankalarının, etkinlik sınırına ulaşabilmesi için hangi ölçüde girdilerini (toplam varlıkları ve toplam öz sermaye) azaltması veya çıktıları (toplam mevduat ve net gelir) arttırması gerektiği araştırılmıştır.

Tablo 4.9. CCR slack analizi

No.	KVB	Toplam varlıklar	Özsermaye	Mevduat	Net Kâr
1	AL RAJHI	0	193369,04	0	30849,21
2	ASIA	0	270178013	0	13344620
3	AFFIN	0	0	0	0
4	B ISLAM	0	0	0	0
5	KFH	0	761971,76	0	58137,28
6	MUAMALAT	0	233371,43	0	53049,61
7	RHB	0	0	0	0
8	ALBARAKA	0	0	0	0
9	KUVEYT	0	0	0	0
10	FINANS	200862297	0	0	0

Tablo 4.9'da Türk ve Malezya İslami bankalarının girdi (toplam varlık ve toplam öz sermaye) ve çıktıları (toplam mevduat ve net gelir) CCR Modeline göre slack testi

çıktıları gösterilmektedir. Bulgulara göre beş banka etkindir. Bu bankaların girdilerini azaltmaya ve/veya çıktıları arttırmaya gerek yoktur. Ancak, etkin olmayan diğer beş katılım bankasının girdi ve çıktısını dengelemesi gerekmektedir. Etkin olmayan Al Rajhi bank, girdi kalemlerinden toplam öz sermaye hacmini (193369,04 birim) düşürmesi, çıktı kalemlerinden net gelirini (30849,21 birim) artırması gerekmektedir. Aynı şekilde Asia, KFH ve Muamalat bankaları etkin olabilmek için girdilerini (toplam öz sermaye) düşürmeli ve çıktıları (net gelir) arttırması gerekmektedir. Türkiye’de incelenen katılım bankalarından yalnızca Türkiye Finans Katılım Bankası etkin değildir. Slack testi sonuçlarına göre banka girdi miktarını (200862297) birim düşürmelidir. Çıktı miktarında ise herhangi bir tedbir almaya gerek yoktur.

Tablo 4.10. BCC slack analizi

No.	KVB	Toplam varlıklar	Özsermaye	Mevduat	Net kâr
1	AL RAJHI	0	3,887	0	0,62
2	ASIA	0	57,859	0	5,064
3	AFFIN	0	0	0	0
4	B ISLAM	0	0	0	0
5	KFH	0	660010	0	38650,9
6	MUAMALAT	0	123701	0	101544
7	RHB	0	0	0	0
8	ALBARAKA	0	0	0	0
9	KUVEYT	0	0	0	0
10	FINANS	202307817	0	0	0

BCC modeline göre Türkiye ve Malezya’daki İslami bankaların girdi (toplam varlık ve toplam öz sermaye) ve çıktıların (toplam mevduat ve net gelir) slack testi sonuçları Tablo 4.10’da gösterilmiştir. Tablo 4.9 ve tablo 4.10 karşılaştırıldığında CCR-BCC slack testlerinin benzer sonuçlar verdiği gözlemlenmektedir. Malezya İslami bankalarından Affin, B İslam, RHB ve Türkiye’de Al Baraka Türk ve Kuveyt Türk bankaları etkin olduğundan girdi ve çıktılarında herhangi bir tedbir almaya gerek yoktur. Al Rajhi, Asia, KFH ve Muamalat bankalarının etkin olabilmeleri için girdilerini (toplam öz sermaye) düşürmesi ve çıktıları (net gelir) artırması gerekirken, Türkiye Finans bankasının çıktısı yerine yalnızca girdisini düşürmesi gerekmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya ekonomilerini etkileyen finansal krizlere rağmen, İslami finans sektörü hala güçlü talep ve artan farkındalıkla desteklenen bir genişlemeye şahit oluyor. 2016 birinci çeyreği itibariyle, küresel İslami bankacılık varlıkları 1,493 trilyon dolara ulaşırken, bu rakamların ilerleyen yıllarda yükselmesi beklenmektedir.

Türkiye’de 1983 yılında “Özel Finans Kurumları” adı altında başlayan katılım bankacılığı sistemi, 2005 yılından itibaren ‘Katılım Bankacılığı’ adı altında hizmet vermektedir. 2005 yılı öncesinde katılım bankacılığı, gerekli mevzuat eksikliği nedeniyle varlık büyüklüğü ve finansal ürün çeşitliliği açısından herhangi bir gelişme gösterememiştir. 2005 yılında kabul edilen 5411’olu bankacılık kanunu, sektördeki büyümenin yolunu açarak, katılım bankalarının diğer mevduat bankaları ile rekabet etmesinin önünü açmıştır.

2018 yılında Türkiye’de katılım bankacılık sektörü Türkiye Katılım Bankaları Birliği altında (Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım) faaliyet gösteren bankalarından oluşmaktadır. Türkiye’de bankacılık sektörü içerisinde her geçen yıl daha başarılı bir seyir izleyen katılım bankaları hem büyümeye hem de sektörden aldıkları payı artırmaya devam etmektedir. 2017 yılında %20,5 büyüme oranıyla katılım bankalarının toplam aktifleri 160.136 Milyon TL’ye yükselmiştir.

İslami bankacılık alanında önde gelen ülkelerden biri olan Malezya’da, 2008 yılında, İslami bankacılığın finans sektöründeki payı yüzde 7,1’dir. Bu oran 2016 yılında artarak yüzde 28’e yükselmiştir. Malezya hükümeti, 2020 yılına kadar İslami bankaların finans sektörü içindeki payının yüzde 40’ı aşmasını beklemektedir. Malezya İslami bankaları sunduğu finansal ürün ve hizmet çeşitliliği ile bu alanda dünyada başarılı ülke örneklerinden biridir. Bu nedenle çalışmamızda Malezya ve Türkiye’deki katılım bankaları, performans ve etkinlik açısından karşılaştırılmıştır.

Çalışmada, daha iyi bir sonuca ulaşabilmek ve Türkiye’de katılım bankacılığı için öneri ve tavsiyelerde bulunabilmek için FOA ile birlikte VZA da kullanılmıştır. Finansal performans ölçümünde en sık kullanılan metotlardan biri FOA için, karlılık, likidite, risk ve borç ödeme gücünü ölçen üç grup oluşturularak 10 oran analizi uygulanmıştır. İkinci aşamada t-Testi yardımıyla iki ülkenin islami bankaların finansal oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Son yıllarda etkinlik ölçümünde yaygın olarak kullanılan VZA, çalışmada daha etkili sonuçlar elde etmek için

hem girdi odaklı hem de çıktı odaklı CCR ve BCC modelleri kullanılarak bankaların etkinlik skorları hesaplanmıştır.

Finansal oran analizinde bankalar, karlılık, likidite ve risk-ödeme gücünü ölçen üç grup oran ile incelenmiştir. İncelenen bankalar arasında karlılık, likidite ve ödeme gücü açısından anlamlı bir istatistiksel fark olup olmadığını görebilmek için t-Test uygulanmıştır. Karlılık oran testinde, yalnızca bir test istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç ortaya koymakta ve Türk katılım bankalarının Malezya İslami bankalarına kıyasla daha kârlı olduğunu göstermektedir. Likidite ve risk-ödeme gücünün ölçüldüğü testlerde ise Malezya İslami bankalarının performansı Türkiye'deki katılım bankalarına göre daha iyi sonuçlar vermektedir. Malezya'da İslami bankalar Türkiye'deki katılım bankalarına oranla daha fazla likidite gücüne sahipken, daha az riskli ve ödeme güçleri yüksektir. Hipotez göz önüne alındığında, ilginç bir şekilde farksızlık hipotezini reddeden yalnızca H3 hipotezi mevcut olup, diğer ikisi farksızlık hipotezini reddetmede başarısız olmaktadır.

Diğer taraftan, bankaların etkinliği ölçümünde Veri zarflama yönteminin hem Girdi hem de çıktı odaklı CCR ve CC modellerini kullanılmıştır. Girdi odaklı CCR ve BCC modellerden elde edilen sonuçlara göre Türk katılım bankaları, Malezya İslami bankalarından daha etkindir. Çıktı odaklı modeller de aynı sonuçlara varılmıştır. Etkin olmayan bankalar için gerekli öneri ve tavsiyeleri slack analizi yardımıyla analiz kısmında sunulmuştur.

İslami bankacılığın Malezya'da ve Türkiye'deki etkinliğinin ve performansının ölçüldüğü bu çalışmada elde edilen bulgulara göre Türkiye'de katılım bankacılığının etkinliğini arttıracak önerilerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

Bankacılık sektörünü etkileyen en önemli risklerden biri olan likidite riski, Türkiye'de katılım bankalarının da en önemli sorunlarından. Özellikle finansal kriz ve dalgalanmaların yaşandığı dönemlerde, likidite kaynaklı krizlerle başa çıkabilmek, nakit ihtiyacını ve beklenmeyen mevduat çıkışlarını karşılayabilmek için likit varlıkların güçlü olması gerekmektedir. Likidite açısından Türkiye'deki katılım bankalarının finansal şoklarla baş edebilecek direnci yakalayabilmesi için likidite oranlarını artırması gerekmektedir.

Türkiye'de katılım bankalarında bir diğer sorun düşük likiditeye bağlı olarak düşük borç ödeme gücü ve yüksek risk sorunudur.

Bu nedenle Türkiye’de katılım bankaları, likidite riskinden kaçınmak için borç-toplam varlık oranını hafifletecek tedbirler almalı ve ani fon gereksinimlerini karşılamak için kredi mevduat oranını düşürmelidir.

Katılım bankacılığında Türkiye’de bir diğer sorun sektörle ilgili yeterince bilgilendirme ve eğitim faaliyetlerinin verilmemesidir. Bu alanda özellikle körfez ülkelerinde İslami finans ile ilgili bankacılık bölümleri açılmış, Arapça ve İngilizce eğitim fırsatları sunulmuştur. Ayrıca Malezya, Avrupa ve özellikle İngiltere’de üst düzey İslami finans eğitimleri sunulmaktadır. Türkiye’de Katılım bankacılığı alanında TKBB eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerini yerine getirirse de diğer ülkelerle kıyaslandığında akademik alandaki yetersizlik dikkat çekmektedir. Katılım bankacılığında kalifiye eleman ihtiyacını karşılayabilmek, bu alanda ortaya çıkabilecek çok boyutlu problemlere çözüm üretebilmek ve alanda yeni uzmanlar yetiştirebilmek için akademik alanda bölümlerin açılması ve yeni araştırmaların yapılması oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- 4389 Sayılı Bankalar kanunu, 20. Madde. (18.6.1999). (23734). Resmi Gazete.
- 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 3. Madde. (1.11.2005). (25983). Resmi Gazete.
- Abbas, M., Azid, T., & Besar, M. (2016). Efficiency, effectiveness and performance profile of Islamic and conventional banks in Pakistan. *Humanomics*, 32(1), 2-18.
- Abdulla, Y. (2016). Evaluation of bahrain's Islamic finance industry. *Journal of Islamic Financial Studies*, 2(1), 1-12.
- Ada, A. A., & Dalkılıç, N. (2014). Efficiency Analysis in Islamic Banks: A Study for Malaysia and Turkey. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 8(1), 9-33.
- Aioanei, S. (2007). European challenges for Islamic Banks. *The Romanian Economic Journal*, 25 bis, 7-20.
- Ajlouni, M., & Omari, H. (2013). Performance Efficiency of the Jordanian Islamic Banks Using Data Envelopment Analysis and Financial Ratios Analysis. *European Scientific Journal*(1), 271-281.
- Akhter, W., Raza, A., Orangzab, & Akram, M. (2011). Efficiency an Performance of Islamic Banking: The Case od Pakistan. *Far East Journal of Psychology and Business*, 2(2), 54-70.
- Albaraka Türk. (tarihsiz). *Katılım Bankacılığı Sistemi, Çalışma Esasları ve Uygulaması* https://www.albaraka.com.tr/pdf/Katilim_Bankaciligi_Sistemi_Nedir_.pdf (Erişim tarihi: 06.03.2018)
- Albaraka Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi. (2017). *Konsolide Olmayan Finansal Tablolar ve Sınırlı Denetim Raporu*. (Erişim tarihi: 01.05.2017)
- Amin, H., Muhammad, M. Z., Lada, S., Amran, A., & Abdul Hamid, M. R. (2006). Islamic banking development in BIMPAGA countries: Issues and potential cooperation. *The Journal of Muamalat and Islamic Finance Research (JMIFR)*, 3(1), 89-118.

- Arslan, B. G., & Ergeç, E. H. (2010). The Efficiency of Participation and Conventional Banks in Turkey: Using Data Envelopment Analysis. *International Research Journal of Finance and Economics*, 57, 156-168.
- Arslan, E. C. (2014). Katılım Bankacılığı ve Türkiye ekonomisine katkıları. *Dış Ticaret Enstitüsü Working Papers Series*.
- Ata, H., & Buğan, A. F. (2016). Factors Affecting the Efficiency of Islamic and Conventional Banks in Turkey. *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 12(1), 90-97.
- Bank Negara Malaysia. <http://www.bnm.gov.my/>
- Bayındır, A. (2007). *Ticaret ve faiz*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Berfa, E. (2015). *Katılım bankacılığı uygulamasında İslami bankacılık sözleşmelerinin temelleri*. Ankara.
- Bilir, A. (2010). Katılım bankalarına müşteri memnuniyetinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Yüksek lisans tezi*, 24. Adana.
- Briault, C. (2007). London: Centre of Islamic Finance? *FSA Industry Forum*. London: The Financial Services Authority (FSA).
- Central Bank of Bahrain. (2017). *Financial stability report*.
- Chong, B. S., & Liu, M.-H. (2009). Islamic banking: Interest-free or interest-based? *Pasific-Basin Finance Journal*, 17(1), 125-144.
- Çobankaya, F. T. (2014). Katılım bankalarının Türkiye'deki farkındalık düzeyinin tespiti: Batı Karadeniz bölgesinde bir araştırma. *Yüksek lisans tezi*. Isparta.
- Coşkun, A. (2008). Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki yeri ve önemi. *Yüksek lisans tezi*.
- Çürük, S. A. (2013). İslami finansın Türkiye'deki gelişimi, mevcut sorunlar ve çözüm önerileri. *Doktora tezi*, 101. Konya.
- Doğan, M. (2013). Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(58), 175-188.

- Erdoğan, D. (2011). Katılım bankacılığı ve Türk ekonomisine katkıları. *Yüksek lisans tezi*. İstanbul.
- Ernst & Young. (2012). *Günümüzün gözde finansman aracı: Sukuk*. <http://tkbb.org.tr/Documents/OnemliBasliklar/sukuk%20makalesi8.pdf> (Erişim tarihi: 11.01.2017)
- Eskici, M. M. (2007). Türkiye'de katılım bankacılığı uygulaması ve katılım bankalarının müşteri özellikleri. *Yüksek lisans tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi.
- EY. (2016). *World Islamic Banking Competitiveness Report*.
- Halaçoğlu, B. (2014). Hukuki Açıdan. Katılım Bankacılığı Türkiye Uygulaması: Süreçler-Öneriler. *Uluslararası Tarihi, Teorisi Ve Pratiğiyle İslam İktisadı Ve Finansı: Türkiye Örneği. Konferansı*.
- Hassan, M. (2006). The X-Efficiency in Islamic Banks. *Islamic Economic Studies*, 13(2), 49-78.
- Hassan, T., Mohamad, S., & Bader, M. (2009). Efficiency of conventional versus Islamic banks: evidence from the Middle East. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 2(1), 46-65.
- Hazzi, O., & Al Kilani, M. (2013). The Financial Performance Analysis of Islamic and Traditional Banks: Evidence of Malaysia. *European Journal of Economics Finance and Administrative Sciences*, 57, 133-144.
- International İslamic Financial Market. (2017). *Sukuk report*.
- Jobst, A., Kunzel, P., Mills, P. S., & Sy, A. (2008). Islamic bond issuance - What sovereign debt managers need to know. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 1(4), 330-344.
- Johnes, J., Izzeldin, M., & Pappas, V. (2014). A comparison of performance of Islamic and conventional banks 2004-2009. *Journal of Economic Behavior & Organisation*, 103, 93-107.
- Jordan Islamic Bank. (2016). *Annual Report*.

- Kadir, N., Jaffar, A., Abdullah, N., & Harun, N. (2013). Comparison of the Financial Performance of Islamic & Conventional Bank in Malaysia During and After Economic Crisis. *International Conference on Mathematical Sciences and Statistics*, (s. 247-251).
- Khan, M. A., Chaudhary, G. M., Asad, M., Khan, M. A., & Navqi, S. H. (2013). Operational Efficiency of Islamic Banks: The Case of Malaysia and Pakistan. *International Journal of Contemporary Research in Business*, 5(3), 660-668.
- Khan, M., & Bhatti, I. (2008). Islamic banking and Finance: On its way to globalization. *Managerial Finance*, 34(10), 708-725.
- Küçükkoçoğlu, G. (tarihsiz). İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları. *Çalışma notları*. www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma17.doc (Erişim tarihi: 02.11.2017)
- Kunhibava, S. (2012). Islamic banking in Malaysia. *International Journal of Legal Information*, 191-200.
- Majeed, M. T., & Zanib, A. (2016). Efficiency analysis of Islamic banks in Pakistan. *Humanomics*, 32(1), 19-32.
- Malaysia International Islamic Financial Centre (MIFC). (2016). *2016 Global Sukuk Market: A record year for corporate issuance*.
- Mobarek, A., & Kalonov, A. (2014). Comparative Performance Analysis Between Conventional And Islamic Banks: Empirical Evidence From OIC Countries. *Applied Economics*, 46(3), 253-270.
- Mohamad, S., Hassan, T., & Bader, M. (2008). Efficiency of Conventional Versus Islamic Banks: International Evidence Using The Stochastic Frontier Approach (SFA). *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 107-130.
- Moin, M. S. (2013). Financial performance of Islamic banking and conventional banking in Pakistan: A comparative study. *International Journal of Innovative and Applied Finance*.

- Mokhtar, H., Abdullah, N., & Al-Habshi, S. (2006). Efficiency of Islamic Banking in Malaysia: A Stochastic Frontier Approach. *Journal of Economic Cooperation*, 27(2), 37-70.
- Nihar, K., & Subramanyam, M. (2011). Shariah based banking and profit or loss paradigm. *International Journal of Management (IJM)*, 2(1), 30-40.
- Önk, H. (2015). Osmanlı dönemi para vakıflarıyla günümüz katılım bankalarının karşılaştırılması. *Yüksek lisans tezi*. Afyonkarahisar. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Özdemir, K. (2014). Türk katılım bankaları ile Malezya İslam bankalarının etkinlik, verimlilik ve performans açısından değerlendirilmesi. *Yüksek lisans tezi*, Adana. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özel Finans Kurumları Birliği. (2004). *Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık*. http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yoneticilikler/KATILIM_2004_TR_final.pdf (Erişim tarihi: 3.11.2017)
- Özkan, H. (2012). *Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları*. Niğde; Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saleh, A., & Zeitun, R. (2006). Islamic Banking Performance in the Middle East: A Case Study of Jordan. *Working Papers*, s. 06-21.
- Samad, A. (2004). Performance of interest-free Islamic banks vis-a-vis interest-based conventional banks of Bahrain. *Journal of Economics and Management*, 12(2).
- Sarkis, J. (2000). An analysis of the operational efficiency of major airports in the United States. *Journal of Operations Management*, 18(3), 335-351.
- SERPAM. (2013). *İslami Finans, İslami Finans kavramı, ürünler, dünyada ve Türkiye'de gelişimi ve geleceği*.
- Seyrek, İ., & Mızrak, Z. (2009). Faiz Teorileri Üzerine Bir İnceleme: Finansal İstikrarsızlık Hipotezinin Temel Dayanağı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 383-394.

- Sufian, F., & Chong, R. R. (2008). Determinants of bank profitability in a developing economy: Empirical evidence from the Philipines. *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance (AAMJAF)*, 4(2), 91-112.
- Sufian, F., Noor, M., & Abdul Majid, M.-Z. (2008). The Efficiency of Islamic Banks: Empirical Evidence from the MENA and Asian Countries Islamic Banking Sectors. *The Middle East Business and Economic Review*, 20(1), 1-19.
- Sümer, K., & Onan, F. (2015). Dünyada faizsiz bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki katılım bankacılığının gelişme süreci ve konvasyonel bankacılıktan farkları. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- The Banker. (2011). Islamic finance's full potential still to be unlocked. The Banker.
- TKBB. (2013). Faizsiz bankacılık ilkeleri ve katılım bankacılığı.
- TKBB. (2017). *Türk Finans Sisteminde Katılım Bankacılığı*.
- Tunç, H. (2010). *Katılım Bankacılığı- Felsefesi, teorisi ve Türkiye uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Turgut, E. (23.4.2014). Türkiye'de Katılım Bankacılığı. Ekonomizim. <http://www.ekonomizm.com/2014/04/turkiyede-katlm-bankacilg-eren-turgut.html> (Erişim tarihi: 05.11.2017)
- Uçar, M. (1992). *Türkiye'de-Dünya'da faizsiz bankacılık ve hesap sistemleri*. İstanbul: Faisal. Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları.
- Widgado, A., & Ika, S. (2008). The Interest Prohibition and Financial Performance of Islamic Banks: Indonesian Evidence. *International Business Research*, 1(3).
- Yanpar, A. (2014). *İslami finans ilkeler, araçlar ve kurumlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Yıldırım, I. (2015). Financial Efficiency Analysis in Islamic Banks: Turkey and Malaysia Models. *Journal of Economics, Finance and Accounting*, 2(3), 289-300.
- Yıldırım, B. (1993). Türkiye'de özel finans kurumları ve Türk ekonomisine katkıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir; Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, O. N. (2010). *Faisız Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. TKBB.

Yudistira, D. (2004). Efficiency in Islamic Banking: An Empirical Analysis of Eighteen Banks. *Islamic Economic Studies*, 12(1), 1-19.

Yüksel, S. (2016). İslami bankacılığı ortaya çıkaran nedenler ve İslami bankacılığın finansal iistikrara katkıları. *İslam Ekonomisi ve FİNANSI* (s. 153-174). içinde Umuttepe Yayınları.

İnternet kaynakları:

http-1: http://www.dunyadinleri.com/dunya-dinleri/sanat/oku_kumar-oynamanin-islamiyetde-ki-hukmu-nedir-

http-2: <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda>

http-3: <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/kuveyt-turk-hakkinda/gecmisten-bugune-kuveyt-turk>

http-4: <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx>

http-5: <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda>

http-6: <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx>

http-7: <http://www.finansleasing.com.tr/leasing-nedir.asp>

EKLER

EK1: RTS

Model = BCC-I		Workbook Name = C:\Users\BUSQUETS\Desktop\Tez son\Without Asya Bank\BBC I\2015.xlsx			
No.	DMU	Score	RTS of Projected DMU		
1	AL RAJHI	1	Increasing	No. of Increasing RTS=3	
2	ASIA	1	Decreasing	No. of Constant RTS=6	
3	AFFIN	1	Constant	No. of Decreasing RTS=1	
4	B ISLAM	1	Constant		
5	KFH	0,8985	Increasing		
6	MUAMALAH	0,9824	Constant		
7	RHB	1	Constant		
8	ALBARAK	1	Constant		
9	KUVEYT	1	Constant		
10	FINANS	0,6073	Increasing		

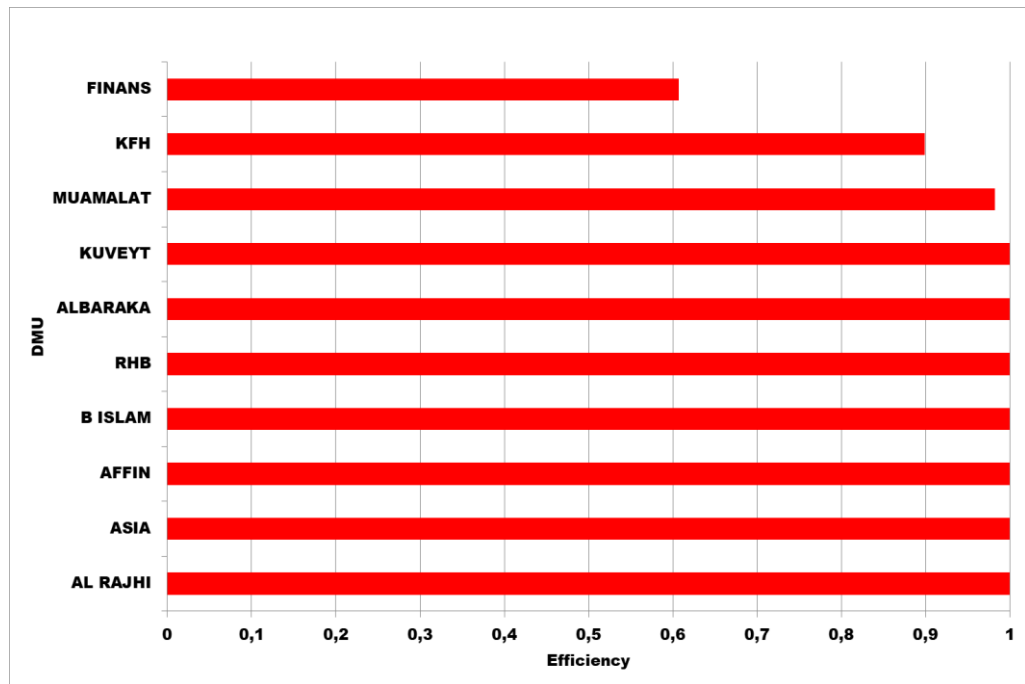
EK2: SLACK

Model = BCC-I			Workbook Name = C:\Users\BUSQUET\S\Desktop\Tez son\Without Asya Bank\BBC I\2015.xlsx							
No.	DMU	Score	Rank	Slack	Total assets	Total equi	Slack	Total dep	Slack	Net income
1	AL RAJHI	1	1	0		3,887	0	0	0	0,62
2	ASIA	1	1	0		57,859	0	0	0	5,064
3	AFFIN	1	1	0		0	0	0	0	0
4	B ISLAM	1	1	0		0	0	0	0	0
5	KFH	0,8985	9	0		660010	0	0	0	38650,9
6	MUAMALA	0,9824	8	0		123701	0	0	0	101544
7	RHB	1	1	0		0	0	0	0	0
8	ALBARAK	1	1	0		0	0	0	0	0
9	KUVEYT	1	1	0		0	0	0	0	0
10	FINANS	0,6073	10	202307817	0	0	0	0	0	0
		Score	Rank		Total assets	Total equi		Total dep		Net income
	Average	0,9488	3,4		20230782	78377,3	0	0		14020,1
	Max	1	10		202307817	660010	0	0		101544
	Min	0,6073	1		0	0	0	0		0
	St Dev	0,1241	3,893		63975349	208029	0	0		33064,7

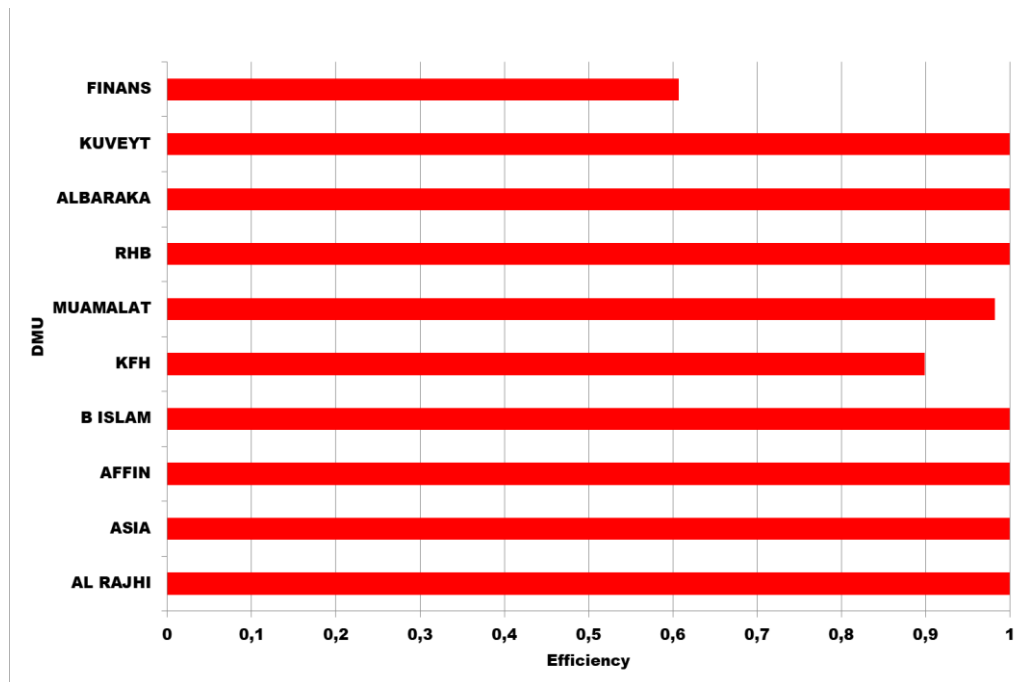
EK3 : PROJECTION

Model = BCC-I		Workbook Name = C:\Users\BUSQUETS\Desktop\Tez son\Without Asya Bank\BBC I2015.xlsx														
		Total assets		Total equity		Total deposits		Net income								
No.	DMU	Rank	Data	Projection	Diff.(%)	Data	Projection	Diff.(%)	Data	Projection	Diff.(%)	Data	Projection	Diff.(%)		
1	AL RAJHI	1	7315392	7315380,16	0	732490	732484,93	-0,001	6218685	6218685	0	11759	11759,6	0,005		
2	ASIA	1	2530420231	2530420174	0	492813925	492813856	0	2024579221	2024579221	0	527073	527078	0,001		
3	AFFIN	1	13385055	13385055	0	955465	955465	0	12374405	12374405	0	84785	84785	0		
4	B ISLAM	1	49767067	49767067	0	4033053	4033053	0	44271052	44271052	0	506833	506833	0		
5	KFH	0,8985	106300096	9550928,08	-10,152	1641239	814609,96	-50,366	8485929	8485929	0	-35362	3288,92	-109,3		
6	MUAMALA	0,9824	22449886	22054959,9	-1,759	1845016	1688858,5	-8,464	19975445	19975445	0	83815	185359	121,153		
7	RHB	1	44076741	44076741	0	2496407	2496407	0	33238601	33238601	0	254853	254853	0		
8	ALBARAK	1	29561999	29561999	0	2103914	2103914	0	20346178	20346178	0	302863	302863	0		
9	KUVEYT	1	42052507	42052507	0	3402490	3402490	0	28122666	28122666	0	444681	444681	0		
10	FINANS	0,6073	383535576	30618675,7	-92,017	3348091	2033342,3	-39,269	22176719	22176719	0	261498	261498	0		
			Total assets		Total equity		Total deposits		Net income							
		Score	Data	Projection	Diff.(%)	Data	Projection	Diff.(%)	Data	Projection	Diff.(%)	Data	Projection	Diff.(%)		
	Average	0,9488	313319455	277880349	-10,393	51337209	51107448	-9,81	221978890	221978890	0	244280	258300	1,1858		
	Max	1	2530420231	2530420174	0	492813925	492813856	0	2024579221	2024579221	0	527073	527078	121,153		
	Min	0,6073	7315392	7315380,16	-92,017	732490	732484,93	-50,366	6218685	6218685	0	-35362	3288,92	-109,3		
	St Dev	0,1241	787142991	791599017	28,8544	155122794	155203589	18,821	633473578	633473578	0	204494	192064	54,376		

EK4 : GRAPH 2

EK5 : GRAPH 1

EK7 : WEIGHTEDDATA

Model = BCC-I		Workbook Name = C:\Users\BUSQUET\S\Desktop\Tez son\Without Asya Bank\BBC I\2015.xlsx											
No.	DMU	Score	Rank	v(1)*Total assets	v(2)*Total equity	u(0)	u(1)*Total deposits	u(2)*Net income					
1	AL RAJHI	1	1	1	0	-0,1618	0,838198110087322	0					
2	ASIA	1	1	1	0	0,00225	100 224 844 726 323	0					
3	AFFIN	1	1	100 000 000 000 027	0	0	100 000 000 000 027	0					
4	B ISLAM	1	1	100 000 000 000 019	0	0	0,905903408962484	9,41E+12					
5	KFH	0,8985	9	100 000 000 000 003	0	-0,1113	0,78713265290909	0					
6	MUAMAL	0,9824	8	0,999999999999906	0	0,03249	101 490 175 545 303	0					
7	RHB	1	1	0	0,999999999999973	0	0,999999999999292	0					
8	ALBARAK	1	1	0,812407360307471	0,187592639690777	0	0,107084896541163	0,892915103458452					
9	KUVEYT	1	1	0,74124677454434	0,258753225275547	0	0	0,99999999999819887					
10	FINANS	0,6073	10	0	100 000 000 000 164	-0,03	0,291821577873095	0,285525837647024					

EK8 : WEIGHT

Model = BCC-I			Workbook Name = C:\Users\BUSQUETS\Desktop\Tez son\Without Asya Bank\BBC I\2015.xlsx									
No.	DMU	Score	Rank	v(1)	v(2)	u(0)	u(1)	u(2)				
1	AL RAJHI	1	1	1,37E+07	0	-0,1618	1,35E+07	0				
2	ASIA	1	1	3,95E+04	0	0,00225	4,95E+04	0				
3	AFFIN	1	1	7,47E+06	0	0	8,08E+06	0				
4	B ISLAM	1	1	2,01E+06	0	0	2,05E+06	1,86E+06				
5	KFH	0,8985	9	9,41E+06	0	-0,1113	9,28E+06	0				
6	MUAMALAH	0,9824	8	4,45E+06	0	0,03249	5,08E+06	0				
7	RHB	1	1	0	4,01E+07	0	3,01E+06	0				
8	ALBARAK	1	1	2,75E+06	8,92E+06	0	5,26E+05	2,95E+08				
9	KUVEYT	1	1	1,76E+06	7,60E+06	0	0	2,25E+08				
10	FINANS	0,6073	10	0	2,99E+07	-0,03	1,32E+06	1,09E+08				

EK9 : SCORE

Model = BCC-I		Workbook Name = C:\Users\BUSQUETS\Desktop\Tez son\Without Asya Bank\BBC I\2015.xls						
No.	DMU	Score	Rank	Reference(Lambda)				
1	AL RAJHI	1	1	AL RAJHI	1			
2	ASIA	1	1	ASIA	1			
3	AFFIN	1	1	AFFIN	1			
4	B ISLAM	1	1	B ISLAM	1			
5	KFH	0,8985	9	AL RAJHI	0,632	AFFIN	0,368	
6	MUAMALAH	0,9824	8	AFFIN	0,762	B ISLAM	0,238	
7	RHB	1	1	RHB	1			
8	ALBARAK	1	1	ALBARAK	1			
9	KUVEYT	1	1	KUVEYT	1			
10	FINANS	0,6073	10	AFFIN	0,139	RHB	0,228	ALBARAK 0,632
	Average	0,9488						
	Max	1						
	Min	0,6073						
	St Dev	0,1241						

EK10 : SUMMARY

Workbook Name = C:\Users\BUSQUET\OneDrive\Tez son\Without Asya Bank\BBC I\2015.xlsx			
Data File = C:\Users\BUSQUET\OneDrive\Tez son\Without Asya Bank\2015.xlsx			
DEA model = DEA-Solver LV8.0/ BCC(BCC-I)			
Problem =			
No. of DMUs = 10			
Returns to Scale = Variable (Sum of Lambda = 1)			
No. of Input items = 2			
Input(1) = Total assets			
Input(2) = Total equity			
No. of Output items = 2			
Output(1) = Total deposits			
Output(2) = Net income			
Statistics on Input/Output Data			
	Total assets	Total equity	Total deposits
Max	2530420231	492813925	2024579221
Min	7315392	732490	6218685
Average	313319455	51337209	221978890
SD	746749408	147162404	600965803
Correlation			
	Total assets	Total equity	Total deposits
Total assets	1	0,9900992	0,9898684
Total equity	0,99009916	1	0,99991946
Total deposits	0,9898684	0,9999195	1
Net income	0,50767817	0,4911985	0,49981722
No. of Efficient DMUs = 7			
No. of Inefficient DMUs = 3			
[BCC-I] LP started at 03-12-2018 23:26:25			
Finished at 03-12-2018 23:26:26			
Elapsed time = 1 seconds			

EK11 : Girdi ve Çıktı Tablosu Örneği (2015)

	(I)Total assets	(I)Total equity	(O)Total deposits	(O)Net income
AL RAJHI	7315392	732490	6218685	11759
ASIA	2530420231	492813925	2024579221	527073
AFFIN	13385055	955465	12374405	84785
B ISLAM	49767067	4033053	44271052	506833
KFH	10630096	1641239	8485929	-35362
MUAMALAHAT	22449886	1845016	19975445	83815
RHB	44076741	2496407	33238601	254853
ALBARAKAT	29561999	2103914	20346178	302863
KUVEYT	42052507	3402490	28122666	444681
FINANS	383535576	3348091	22176719	261498

Ek12 : T-test sonuçları 1

Statistiques de groupe					
Ülke		N	Moyenne	Ecart type	Moyenne erreur standard
Return on asset	Malezya	70	-,00253457	,034510955	,004124848
	Türkiye	30	,01689441	,006306927	,001151482
Return on equity	Malezya	70	,12655043	,683250639	,081664071
	Türkiye	30	,15919456	,049512036	,009039620
Profit expense ratio	Malezya	70	-,04997879	,261112455	,031208908
	Türkiye	30	-,18779195	,042923648	,007836750

EK13 : T-test Sonuçları 2

Test des échantillons indépendants										
		Test de Levene sur l'égalité des variances			Test t pour égalité des moyennes					
		F	Sig.	t	ddl	Sig. (bilatéral)	Différence moyenne	Différence erreur standard	Intervalle de confiance de la différence à 95 %	
Return on asset	Hypothèse de variances égales	2,385	,126	-3,053	98	,003	-,019428980	,006363349	Inférieur	Supérieur
	Hypothèse de variances inégales			-4,537	79,031	,000	-,019428980	,004282556	-,032056838	-,010904818
Return on equity	Hypothèse de variances égales	1,382	,243	-,261	98	,795	-,032644137	,125245068	-,281188897	,215900624
	Hypothèse de variances inégales			-,397	70,676	,692	-,032644137	,082162858	-,196485238	,131196965
Profit expense ratio	Hypothèse de variances égales	14,362	,000	2,866	98	,005	,137813165	,048081922	,042396155	,233230175
	Hypothèse de variances inégales			4,283	77,245	,000	,137813165	,032177796	,073742232	,201884099